

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

9 –

2021 ▶ 2,50 €

rozhovor: Eduard Grečner

téma: Desať rokov Kina Lumière

novinky: Láska pod kapotou – Zátopenek – Iná svorka –
Chyby – Večierok – Každá minúta života – Predtuchy

recenzia: Žaby bez jazyka – The Sailor – Annette –

Biela na bielej – Utekajme, už ide!

príloha: ČESKÁ KINEMATOGRAFIA V ROKU 2020

Slovak Film Institute
and Second Run present
a Slovak film classic

Before Tonight is Over

(Kým sa skončí táto noc)

dir. Peter Solan (1965)

World premiere on Blu-ray
Released on June 14

“A remarkably fluid, free-flowing affair, revelling in the caprices of its liquored-up characters... it's a joyous discovery and essential catch-up viewing for anyone already bitten by the Czechoslovakian New Wave bug.”

CERISE HOWARD
SENSES OF CINEMA

Slovak classics available on Blu-ray
and DVD by Second Run

Special features:

- Presented from the new 2K HD master
- A Conversation About Peter Solan and His Film 'Before Tonight is Over' (2020) – a newly filmed appreciation of the film
- Two contemporaneous short films reflecting the locale and milieu of the film: Operation BL (Akcia BL, 1959) and High Tatras (Vysoké Tatry, 1966)
- A 20-page booklet featuring new writing on the film by author Peter Hames

Buy direct from secondrundvd.com

... spomeň si, ak si zabudol, / že v živote vždy všetko príde, / príde, príde / nečakane.
(Milan Lasica, z textu piesne *Godot nepríde*)

Milan Lasica vynikal vo viacerých profesiách zároveň. Tvrdil, že pre všetky z nich bol dôležitý, ak nie prvoradý humor, ktorý sa dá aj vyrobiť, ale keď prirodzene vyplynie, má inú kvalitu. Mal talent aj „vyrobený“ humor podať tak prirodzene, ako by išlo o spontánny nápad, ktorý práve vyplynul. Vedel pomenovať veci, ktoré viseli vo vzduchu. Kornel Földvári nevidel v tvorbe Lasicu a Satinského iba paródiu: „... je to čosi, čo sa týka tých najpodstatnejších ľudských skúseností v nás. A je v tom aj veľký kus smútku, toho smútku, ktorý mení žartovanie na ozajstný humor.“

Keď Milan Lasica získal vlani Slnko v sieti za výnimočný prínos slovenskej audiovizuálnej kultúre, vravel, že v oblasti filmu „veľkú brázdú nevyoral“. Vyše stovky filmových a televíznych úloh v jeho filmografii, množstvo televíznych vystúpení aj dlhoročné pôsobenie na poste prezidenta medzinárodného filmového festivalu Art Film Fest hovoria niečo iné. Navyše, Lasicov zásadný vplyv na (česko)slovenskú kultúru nie je ohraničený len audiovizuou a presahuje aj do sfér, pri ktorých si mnohokrát ani neuvedomujeme, že s kultúrou súvisia.

Na Slovensku Lasica nemohol po okupácii veľmi nakrúcať, po revolúcii zase nebolo čo. „Bol som smutný, že sa na Slovensku nenakrúcajú filmy. Samozrejme, príčiny som nepoznal hlbšie. Viem, že okolo Koliby, ateliérov sa diali rôzne divné úkazy,“ povedal vlani vo februári v rozhovore pre *Film.sk*.

Rôzne divné úkazy sa po revolúcii diali aj okolo priestorov v centre Bratislavy, ktoré od polovice 70. rokov slúžili ako Filmový klub a boli pulzujúcim centrom domáceho filmového diania. Slovenskému filmovému ústavu sa v roku 2011 podarilo škrtnúť otáznik, ktorý nad priestormi visel, a v septembri pred desiatimi rokmi v nich obnoviť prevádzku a otvoriť Kino Lumière – kino Slovenského filmového ústavu, ktorému sa venujeme v téme čísla.

Ani slovenský film už dávno nie je v kóme a čulo behá po svete. Na jeho celkovú kondíciu sa dá pozrieť aj kriticky, ale množstvo domácich premiér v poslednom období a niekoľko päťhviezdičkových recenzií v aktuálnom čísle *Film.sk* o nej vysielajú pozitívny signál.

Akurát Koliba sa z kómy neprebrala. Filmová krajina v blízkosti európskych centier, vysoké hory striedajúce sa s takmer subtropickými oblasťami, zámky, mestá stredovekého charakteru, dobre uchovaná stará architektúra. „A k tomu moderné filmové štúdiá, moderná technika a kvalifikovaní filmoví odborníci,“ zaznamenal v prehľade zahraničnej reflexie slovenskej kinematografie Viliam Jablonický text, ktorý vyšiel v americkom *Variety* v roku 1970. Slovenskú filmovú krajinu zrejme trochu prikrášlil, no faktom je, že Slovensko v tom období dalo o sebe vedieť viacerými originálnymi dielami. Takým je napríklad film *Drak sa vracia* (1967) režiséra Eduarda Grečnera. „Podarilo sa mi dosiahnuť čosi, čo je celkom moje a nikomu sa nepodobá. Nie je to pýcha, je to spokojnosť,“ hodnotí svoju tvorbu v rozhovore čísla čoskoro čerstvý deväťdesiatnik. Po *Drakovi* však ani on nemohol nakrúcať a po revolúcii čakali Kolibu spomínané divné úkazy a skaza. Slovan Eduarda Grečnera: „Privatizácia Koliby bola kultúrnym zločinom, ktorý spáchal zakladateľ štátu. Bude jeho trvalou hanbou, ako ho sám nenapraví.“ ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 22. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: film.sk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušeřová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzávierka čísla 9/2021: 20. 8. 2021

Snímka na titulnej strane:

The Sailor – Toxpro

Objednávanie film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

- 3 **myslím si**
- 4 — 7 **téma:** Desať rokov Kina Lumière
- 8 **aktuálne:** Slnko v sieti 2021
- 9 **jánošík pohľadom:** Dominika Telekyho
- 10 — 11 **aktuálne:** 16. ročník MFF Cinematik Piešťany
- 12 — 13 **premiéry** v kinách / **správy z filmového diania**
- 14 — 21 **novinky:** Láska pod kapotou / Zátopek / Iná svorka /
Chyby / Večierok / Každá minúta života / Predtuchy
- 22 — 27 **rozhovor:** Eduard Grečner
- 28 — 37 **recenzia:** Žaby bez jazyka / The Sailor / Annette /
Biela na bielej / Utekajme, už ide!
- 38 — 39 **dvd / blu-ray / filmové publikácie / čo robia**
- 40 — 41 **z filmového archívu do digitálneho kina**
- 42 — 43 **profil:** Zuzana Mináčová / Ivan Bukovčan
- 44 — 46 **in memoriam:** Milan Lasica
- 47 **správy z filmového diania**
- 48 **kalendárium špeciál**
- 49 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 50 — 54 **ohlasy:** 14. Fest Anča Žilina / 28. MFF Art Film Fest Košice /
60. Festival Annecy / 23. Letný filmový festival 4 živly
- 55 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 56 **výročia / stalo sa za 30 dní**
- 57 — 60 **príloha:** Česká kinematografia v roku 2020

František Gyárfáš

informatik a vysokoškolský pedagóg

— Filmové kluby u nás boli trochu elitárske inštitúcie. Pripomínali anglické kluby, kam sa chodilo – aspoň podľa našich predstáv – kolektívne mlčať v pohodlných kreslách. Aj do našich filmových klubov sa chodilo mlčať. Ibaže sme sedávali na vŕzgajúcich sedadlách starých kín a mlčali sme, pretože sme pozerali filmy.

— Nechodilo sa na žánre ani na hviezdy. Chodilo sa na režisérov, na nové vlny, na filmy z obskúrnych festivalov. Bavilo nás, že občas nerozumieme, a neodradila nás ani nuda. Cítili sme sa ako estéti a boli sme tak trochu snobi.

— Lenže potom sa všetko zmenilo. V televízii pribudlo kanálov, prišli VHS, DVD, torrenty, YouTube, domáce premietačky. Jednosálové kiná masovo zanikli a nahradzali ich multiplexy v nákupných centrách, kde boli normou pohodlné kreslá, popkorn a výber z najnovších filmov podľa okamžitej nálady.

— Filmové kluby nedokázali držať krok s pohodlím, ponukou ani kvalitou. Ich ekonomické prežitie bolo beznádejné. Zdalo sa, že sa blíži deň, keď posledné klubové kino zhasne.

— Lenže svet sa nevyvíja logicky; neposlúcha ekonómov ani prognostikov. Filmové kluby sú vášeň, spoločné očarenie z tmy, kde sa objavujú staré klenoty a nové trendy. Buñuel, Visconti, Kubrick, Tarkovskij, Peckinpah, Jarmusch, Tarr, Sorrentino. V nich už ani Tarantino, Fincher či Nolan nie sú tovar na jedno použitie, ale legitímne prúdy umeleckého filmu. Tak ako chodíme do múzea na Rembrandta či Moneta, chceme v kine vidieť Lubitscha, Formana či Coppolovcov.

— Do pár zachránených kín a univerzitných ául sa začali hrnúť mladí diváci. Zvedaví na umenie pred svojho narodenia aj objavujúci svojich súčasníkov. Navzdory internetu, ponúkajúcejmu všetko, sa stretávali v kinách. Prišla renesancia klubového kina.

— V Bratislave sa dôstojným nositeľom tejto renesancie stalo Kino Lumière. Úspešne zodpovedalo jednoduchú, ale modernú otázku: Nemohlo by pre náročného diváka vzniknúť to, čo ponúka bežné obchodné centrum pre svojich zákazníkov?

— Kino Lumière považujem za malý zázrak. Milovníci dobrých filmov dostali kultivovaný „multiplex“ s pohodlnými kinosálami a kvalitným obrazom aj zvukom. Dokonca tam možno vidieť aj staré celuloidové filmy s nostalgickými škrabancami v obraze. Pribudla kaviareň, na chodbách medzi výstavami plagátov priestor na rozhovor a dôstojné miesto na festivaly. A navyše elitársky princíp za milión: sály nie sú miestom pre popkorn.

— Program Kina Lumière je radosť každého klubistu. Do desať rôznych filmov denne. Cykly, filmová škola, úvody. Filmy nové, pred piatich či päťdesiatich rokov alebo hoci aj mladý Milan Lasica. Dá sa prísť kedykoľvek a vybrať si. Lumière má jediné kritérium: dobré filmy.

— Klobúk dole pred takou inštitúciou. Chvála Slovenskému filmovému ústavu. A ďakujem. ◀

Kino Lumière prešlo za desať rokov veľký kus cesty

Kino Lumière oslavuje desať rokov. Verejnosti sa otvorilo 5. septembra 2011, s dramaturgiou zameranou predovšetkým na európsky a slovenský film, s ideou premietat' artové snímky a diela, ktoré nie je možné vidieť inde. Tohto zámeru sa jeho dramaturgovia držia dodnes, súčasne kino nezaostáva v tempe technologického rozvoja a premieta vo výnimočnej technickej kvalite. V roku svojho desiateho výročia spúšťa už aj projekcie v rozlíšení 4K.

Kino s nádychom histórie

Názov kina reprezentuje návrat k podstate kinematografie a zároveň vzdáva hold zakladateľom filmu. Druhý dôvod, prečo padla voľba na slovo Lumière, je ten, že v minulosti niesla pomenovanie Lumière jedna z kinosáľ tohto priestoru. Kino na Špitálskej 4 v Bratislave malo totiž svoju históriu aj pred znovuo tvorením v roku 2011. Štyri kinosály, klubové a kaviarské priestory boli na tomto mieste, vtedy pomenovanom Filmový klub, otvorené v roku 1976. Kino vtedy patrilo pod Ústredie Slovenského filmu a od začiatku svojej existencie bolo stánkom slovenského filmu a filmárov.

Na túto ideu nadviazal Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý sa k bývalému Filmovému klubu dostal v roku 1991, keď sa stal samostatnou inštitúciou. Na základe zriaďovacej listiny získal priestory klubu delimitáciu zo Slovenskej filmovej tvorby Bratislava-Koliba. Spočiatku priestory prevádzkovali nájomcovia – spoločnosti StudioTri, Charlie's a v prvej dekáde nového storočia IC Centrum. Tá po vypršaní nájomnej zmluvy v roku 2007 užívala priestory bez právneho titulu až do roku 2009, keď bol SFÚ nútený objekt odpojiť od elektrickej energie. Kino bolo možné otvoriť až o dva roky po ukončení súdneho sporu a SFÚ ho konečne začal prevádzkovať vo vlastnej réžii.

Kino Lumière – kino Slovenského filmového ústavu začalo premietat' v dvoch kinosáľach na prízemí s počtom sedadiel 209 a 85, každá ponúkala denne dve predstavenia. Premietalo sa z 35 mm filmových nosičov so zvukom Dolby stereo. Obe kinosály vtedy prešli len základnou technickou úpravou, aby bolo možné otvoriť ich čo najskôr. Vymenili sa premietacie plátna a sfunkčnili projekčné zariadenia. Kompletou čistotou a údržbou prešli aj sedadlá a celý priestor prízemia. V centre Bratislavy bolo v tom čase len jednosáľové kino Mladosť so 120 sedadlami, multiplexy ponúkali primárne komerčnú kinematografiu a chýbal aj dôstojný priestor na organizáciu filmových podujatí, prehliadok a festivalov.

Program diktuje rozmanitosť

„Zámerom bolo, aby sa Kino Lumière stalo predovšetkým stánkom slovenskej kinematografie ako kedysi. Primárne sa teda snažíme venovať pozornosť súčasnej slovenskej kinematografii a prostredníctvom samostatnej programovej zložky Filmotéky – študijnej sály SFÚ premietame aj významné tituly z dejín slovenskej kinematografie. Dramaturgiu tak tvorí slovenský film, európsky film i svetový film a základným kritériom výberu je presah do umeleckej kinematografie, keďže Lumière je klubové, resp. arthousové kino,“ predstavuje dramaturgiu kina jeho manažérka Zita Hosszúová.

Dramaturgická koncepcia je podľa Hosszúovej rovnaká celých desať rokov. „Prístup k výberu filmov sa nemení, rozdielne je len to, ako sa pretaví do konkrétneho programovania, čo do značnej miery ovplyvňujú vonkajšie faktory. Jedným z nich bola (a je) produkcia filmov v tom-ktorom období z hľadiska kvantity i kvality, druhým bol premietací formát. Prvé tri roky po otvorení sme len postupne digitalizovali a výber filmov ovplyvňovala aj ich dostupnosť v 35 mm formáte. Tieto limity v súčasnej ére digitálneho kina už nepoznáme,“ konštatuje Hosszúová a zároveň upozorňuje, že v kine enormne vzrástol počet predstavení – v súčasnosti sa uvádza v 4 sáľach denne spolu 10 až 12 projekcií, teda rozsah programu sa takmer stonásobil.

Bohatosť programu Kina Lumière je mimoriadna. Kino uvádza premiéry slovenských i zahraničných filmov, diela zo zlatého fondu svetovej i slovenskej kinematografie v podobe tematických cyklov (Očami filmových spravodajcov, Kratasy z archívu) a výročí, spojených s lektorskými úvodmi či s besedami s tvorcami, prináša aj obnovené premiéry digitálne reštaurovaných filmov. Sústreďuje sa aj na detského a seniorského diváka, uvádza inkluzívne projekcie pre deti s poruchou ADHD, realizuje vzdelávacie projekty Filmový kabinet a Filmový kabinet deťom. Svojich divákov majú aj cykly Music & Film či Príbehy umenia. V kine sa konajú filmové festivaly vrátane medzinárodných aj menšie tematické prehliadky. Lumière má aj svoje špecifikum – ako jediné kino na Slovensku premieta denne 35 mm filmy v archívnej kinosále FIAF.

„Snažíme sa o rozmanitý program, aby kino navštevovalo rôznorodé publikum,“ zamýšľa sa nad cieľovou skupinou divákov Hosszúová. „Sú to ľudia, ktorí možno v 90. rokoch vyrástli v kluboch, akými boli Nostalgia či FK 901, no uvádzaním rôznych tematických festivalov pre špecifické skupiny divákov dávame priestor aj iným komunitám či ľuďom s rôznymi záujmami. Súvisí to aj s našim členstvom v sieti Europa Cinemas, v ktorej sa zdôrazňuje diverzita programu a publika.“ Kino Lumière je prvým slovenským kinom, ktoré získalo Cenu slovenských filmových novinárov za dramaturgiu (2013), má aj Cenu Europa Cinemas za najlepšiu dramaturgiu (2014) a ako najlepší klub ho ocenila Asociácia slovenských filmových klubov (2015).

Projekcie v najvyššej technickej kvalite

Za možnosťou ponúkať rôznorodý program stojí aj nutnosť držať krok s technologickým vývojom. „Ako prvá bola v apríli 2013 digitalizovaná najväčšia kinosála K1, čo nám umožnilo hrať DCP formáty, čiže súčasné digitálne formáty určené pre kiná,“ upresňuje Hosszúová. „V marci 2014 sa digitalizovala kinosála K2, v roku 2015 kinosála K4 a v roku 2016 kinosála K3, kvalita obrazu bola vo všetkých sáľach na úrovni 2K. K zmene došlo až teraz, v lete 2021, keď sme aj vďaka podpore AVF obstarali projektor v rozlíšení 4K.“

Priebežne sa v kine realizovalo aj množstvo partiálnych technických úprav, no za najzásadnejšiu na pozdvihnutie kina počas jeho desaťročnej histórie považuje Hosszúová okrem postupnej digitalizácie renováciu v roku 2016. Kino bolo zatvorené tri mesiace, počas ktorých sa vymenili sedadlá a upravila elevácia na zlepšenie podmienok sledovania filmu. „Výsledkom bolo, že od roku 2017

sme premietali v plnom rozsahu kina – v štyroch digitalizovaných sáľach – bez prerušenia prevádzky a po prvýkrát sme dosiahli návštevnosť 100 000 divákov. Bol to zlomový rok, odvtedy sa nám darilo udržiavať hranicu návštevnosti nad 100 000 a tento trend narušila až pandémia.“

Celková návštevnosť Kina Lumière sa za desať rokov vyšplhala nad 712 000 divákov na viac než 25 000 projekciách. Predstavenia európskych a slovenských filmov tvoria z celkovej návštevnosti 82 percent: 56-percentné zastúpenie majú európske filmy a 26-percentné filmy slovenské. Rebríček Top 10 za ostatných desať rokov vedie *Mladosť* (2015) Paola Sorrentina, po nej nasledujú *Divoké históriky* (2014) Damiána Szifrona a *Parazit* (2019), ktorý nakrútil Joon Ho Bong. Slovenskú špičku návštevnosti tvoria filmy *Sviňa* (2020) Mariany Čengel Solčanskej a Rudolfa Biermanna, *Čiara* (2017) Petra Bebjaka a *Masaryk* (2016) Juliusa Ševčíka. *Sviňa* a *Čiara* dokonca figurujú v prvej desiatke najnavštevovanejších filmov.

Stále je čo zlepšovať

Kino zvládlo aj obdobie pandémie, keď bolo vlni pre epidemickú situáciu zatvorené až 123 dní. Aby zostalo v kontakte s divákmi, spustilo 18. apríla 2020 v čase jarného lockdownu Kino doma – virtuálnu kinosálu Slovenského filmového ústavu. K projektu sa postupne pridali kiná Úsmev (Košice), Iskra (Kežmarok), Akademik (Banská Štiavnica), Fontána (Piešťany) a Tatran (Poprad).

Pred SFÚ ako prevádzkovateľom kina však teraz stoja ďalšie výzvy. Podľa Petra Dubeckého, generálneho riaditeľa SFÚ, je kino „stále niekde na polceste. Vo všetkých kinosáľach okrem K2 je potrebné urobiť nové elektrické rozvody. Ďalšou vecou je technické vybavenie všetkých kinosáľ podľa vzoru sály K2, ktorá jediná je kompletne hotová, aj čo sa týka dizajnu a spôsobu, akým je v nej vyriešená akustika a tlmenie zvukov z okolia, obklady stien, podhlady a osvetlenie. Plánujeme aj úpravu foyer s možnosťou prepojenia s kaviarňou pri spoločenských podujatiach a napokon vybudovanie výťahu na sprístupnenie kinosáľ K3 a K4 pre imobilných divákov. Od ministerky kultúry Natálie Milanovej máme prísľub akceptovania našej priority, ktorou je dokončenie renovácie Kina Lumière, takže dúfam, že by to mohlo byť hotové v roku 2023, keď budeme oslavovať 60. výročie vzniku SFÚ.“

Pozn.: Štatistické údaje zohľadňujú obdobie od 5. 9. 2011 do 30. 6. 2021.

— text: Jaroslava Jelchová
 — foto: archív SFÚ/Anton Podstraský,
 M. Švehlík - Tango pre medveďa (1966),
 Bontonfilm SK - Kryštof (2021) —

Nebo nad Berlínom, Jánošík s Truffazom aj cykly k storočnici

Programy k desiatemu výročiu otvorenia Kina Lumière (5. 9.) aj filmotekové cykly k storočnici slovenskej kinematografie, ktoré zdržala pandémia, odštartujú v septembri.

— Jubilujúce Kino Lumière rozdelilo svoj hlavný narodeninový program do troch dní. V piatok (3. 9.) uvedú exkluzívnu pracovnú predpremiéru slovensko-českého filmu *Kryštof* (2021) Zdeňka Jiráskeho. Dokumentom *Summer of Soul* (2021) v réžii frontmana kapely The Roots začne nová sezóna obľúbeného cyklu Music & Film. Snímka s cenou zo Sundance zachytáva „afroamerický Woodstock“ – The Harlem Cultural Festival 1969 a vystúpenia Stevieho Wondera, Niny Simone či formácie Sly and the Family Stone. Unikátny historický záznam akcie pre 300-tisíc ľudí ležal 50 rokov ukrytý v garáži. Music & Film ponúkne v septembri (23. 9.) aj projekciu dokumentu *Oasis Knebworth* 1996 (r. Jake Scott, 2021) z koncertov kapely Oasis v rámci turné (What's The Story) Morning Glory?. Narodeninový program uzavrie digitálne reštaurovaná klasika *Nebo nad Berlínom* (1987) Wima Wendersa, zo série niekoľkých špeciálnych 4K projekcií významných diel z dejín kinematografie.

— Najmladším divákom ponúkne program detských hrdinov vo víťaznej snímke tohtoročnej Ceny mladého publika Európskej filmovej akadémie, nórskej vojnovnej drámy *Útek cez hranice* (r. Johanne Helgeland, 2020). Premietnu aj *Pinocchia* (r. Matteo Garrone, 2019) s Robertom Benignim v hlavnej úlohe. Diskusie k filmom bude moderovať Martina Mlichová z ASFK, koordinátorka projektu Filmový kabinet deťom. Animované tituly *Maškrtné medvedie príbehy* (r. Kateřina Karhánková, Alexandra Májová, 2020) a *Cez palubu!* (r. Filip Pošivač, Barbora Valecká, 2019) spoja s interaktívnym workshopom.

— Exkluzívna projekcia nemého filmu *Jánošík* (1921) bratov Siakelovcov so živým hudobným sprievodom francúzskeho džezového trubkára Erika Truffaza, gitaristu

a skladateľa Davida Kollara a Tomáša Mutinu, ktorý sa postará o hudobné sample, bude 7. 9.

— Práve storočnica od premiéry *Jánošíka* rámcuje štyri samostatné programové línie cyklu 100 rokov slovenského filmu. Od septembra do júna 2022 predstaví kino postupne diela dvadsiatich slovenských režisérů. Výber sa opiera o knihu *Best of Slovak Film 1921–1991* Petera Hamesa. V septembri to budú filmy Stanislava Barabáša *Pieseň o sivom holubovi* (1961) a *Tango pre medveďa* (1966) a Paľa Bielika *Štyridsaťštyri* (1957) a *Vlčie diery* (1948). Premietnu sa aj dva pohľady na SNP v dokumentoch *Za slobodu* (r. Paľo Bielik, 1945) a *Za slobodu* (r. Stanislav Barabáš, 1955), ktoré pracujú s rovnakými zábermi.

— Iný pohľad na históriu domácej tvorby ponúkne ďalšia programová línia Abecedár slovenského filmu (1921 – 2021). Aj menej známe filmy sú rozdelené do tematických hesiel, ktoré ich kurátori uchopili rôznymi spôsobmi. Prvé heslo Absolvent prinesie na plátno pásmo študentov animovanej tvorby FTF VŠMU *Kroky, skoky, roky... a posledný zhasne* (1995), dokument *Hlas 98* (r. Marek Kuboš, 1999) a hraný film *Hana a jej bratia* (Vladimír Adásek, 2000). Výber zostavila filmová teoretička Katarína Mišíková. Ďalšie heslo Beštia ponúkne krátke filmy 50. a 60. rokov vo výbere filmovej historičky Jeleny Paštékovej.

— To, že postava Juraja Jánošíka bola inšpiráciou aj pre prvý celovečerný animovaný film, Kubalovho *Zbojníka Jurka* (1976), pripomenie v septembri programová línia venovaná slovenskému animovanému filmu. Štvrtá súčasť cyklu k storočnici má hlavičku Digitálne kino a ponúkne krátke digitálne reštaurované filmy Národného filmového archívu SFÚ. ◀

— text: Matúš Kvasnička —

Víziou bol národný filmový stánok

Manažérka Kina Lumière Zita Hosszúová pôsobí v kine Slovenského filmového ústavu od jeho otvorenia. Pre Film.sk porozprávala aj o tom, čím ju prekvapili diváci a čo si sama ako diváčka všimne v inom kine.

S akou víziou si pred rokmi do kina nastupovala?

— Pilier toho, čo by sme chceli z Kina Lumière vybudovať, sformulovalo na začiatku vedenie SFÚ. Chceli sme vytvoriť filmový stánok, ktorý by bol v rôznych ohľadoch obdobou toho, čím je Slovenské národné divadlo pre divadelníkov a návštevníkov divadla, teda filmový klub otvorený diváckej verejnosti, ale i samotným filmárom. Snažíme sa, aby sa to odrzkadlilo či už v dramaturgii, alebo v prístupe k slovenskej kinematografii, v tom, aké podujatia sa v kine robia, ako aj v tom, ako je celý priestor koncipovaný. Počas prvých mesiacov ba až rokov prevádzky bolo okrem rozbehnutia kina dôležité renovovať zdevastované priestory. Až v roku 2017 začalo kino fungovať v plnom režime, v štyroch zdigitalizovaných a kultivovaných sálach a ustálilo sa jeho personálne zloženie. Vtedy sa vytvoril priestor, aby sme sa plnohodnotne venovali programovej rozmanitosti, ako aj „nadstavbe“ – napríklad práci s detským publikom či znevýhodnenými skupinami obyvateľstva.

Inšpirovali ste sa aj a Filmovým klubom, pre ktorý priestory špeciálne navrhli?

— V archívnych materiáloch som pátrala, ako Filmový klub fungoval v 70. rokoch, akú mal pozíciu v rámci Slovenska a aká atmosféra v ňom vládla. To bolo jedným z odrazových mostíkov a zároveň cieľov, aby sme do centra Bratislavy vrátili miesto, kam si prídu ľudia ulahodiť dobrým filmom. Ďalším cieľom preto bolo upraviť dramaturgiu pre klubového diváka. Dnes sme v programovaní otvorenejší – napríklad smerom k žánrovej produkcii či projekciám festivalov rozmanitého zamerania. Ide to ruka v ruke s tým, že kino chce prilákať divákov. Ten, kto sem raz príde napríklad na Jamesa Bonda a zažije atmosféru, ktorá sa líši napríklad od prístupu multiplexov, príde možno aj nabadúce na niektorý z artových filmov, ktoré v neartových kinách pravdepodobne nenájde. Hoci sa orientujeme na klubové publikum, snažíme sa pre klubový film získať aj nových divákov, pracovať s väčšou diváčkou základňou a ponúknuť jej priestor, kam sa príde nadýchať nie vôňe pukancov, ktoré u nás nepredávame, ale sústredene sa oddať uvažovaniu o filmoch.

O ne sa stará program. Ako vzniká?

— Program na týždeň sa dá, samozrejme, „zbúchať“ aj za hodinu, ale človek pri ňom môže pokojne sedieť dni a špekulovať, ako ho nastaviť, aby bol dostatočne rozmanitý a atraktívny, aby podchytil rôzne možné variácie správania divákov. Nie je to síce veda, ale ak som počas desiatich rokov v kine niečo zistila, tak to, že správanie divákov je absolútne nepredvídateľné.

Čím ťa diváci zaskočili?

— Veľmi ma prekvapilo napríklad to, že sa nám nepotvrďuje predpoklad, ako Netflix, HBO a podobné služby odoberajú divákov kinu. Premietame napríklad oscarové snímky, do programu ich zaraďujeme opakovane a napriek tomu, že sú dostupné online, diváci na ne chodia aj v období, ktoré je pre kiná stále veľmi náročné. Podobný záujem bol pred dvomi rokmi o film *Roma*. Je to pre mňa prekvapivé, ale i veľmi potešujúce zistenie. Keď film zviditeľnia ocenenia ako Oscar či cena z Cannes, nemám obavu ho nasadiť, ani keď je online.

Takže ocenenia fungujú?

— Fungujú za predpokladu, že sa o ocenených filmoch píše a ony sa dostanú do všeobecného povedomia. Inak sa stratia a zapadnú. Fungujú aj recenzie, preto je škoda, že nedostávajú v mienkotvorných médiách väčší priestor a neobjavujú sa častejšie. Naopak, mám pocit, že z nich skôr miznú a nahrádzajú ich odporúčania na online obsah alebo jednoduché tipy na filmy a dôslednejšia reflexia je zriedkavejšia.

Od mája kiná opäť premietajú. Majú pre koho?

— Návštevnosť za jún alebo júl tvorí zhruba polovicu štandardu, na ktorý sme boli zvyknutí. Návrat je pomalý, ale nie je to katastrofa, že by ľudia vôbec nechodili. Aj vzhľadom na to, že letná ponuka nie je až taká bohatá, si myslím, že trend je vzhľadom na situáciu fajn a v prípade, že by sa nám podarilo vyhnúť ďalším lockdownom, by sa záujem divákov mohol výrazne zlepšiť na jeseň, keď je programová ponuka tradične veľmi bohatá. Samozrejme, nikto z nás nevie, čo bude.

Čo si všimáš ako diváčka, keď prídeš do iného kina?

— Všimam si organizačné veci – aké majú čítačky vstupeniek, či používajú online systém, alebo trhajú vstupenky ručne, či majú občerstvenie, ako sa správa obsluha, ak ju kino vôbec má a tak ďalej. Je to taká jednoduchá forma profesionálnej deformácie. Najmä si však všimam priebeh projekcie – či sa pri predstavení uplatňuje nejaká kultúra filmového premietania, či má kino špecifické rituály ako otvorenie opony, zvučka, alebo ani nie. Nevšímam si to však preto, aby som niekoho kritizovala, skôr to vnímam ako inšpiráciu, čo by sme mohli zlepšiť. Prípadne si uvedomím, ako mi ako diváčke vyhovuje, že v Kine Lumière ma po zhasnutí svetiel nečaká aj dvadsaťminútovka upútaviek na iné filmy. ◀

— text: Matúš Kvasnička
— foto: SFTA/Martina Mlčúchová —

Slnko v sieti počká, na vlnu premiér, Igric v septembri bude,

Udeľovanie cien Slnko v sieti tento rok nebude. Vlni ho pandémia posunula z pôvodného aprílového termínu práve na september. Tento rok sa Slovenská filmová a televízna akadémia (SFTA), ktorej členovia o cenách hlasujú, rozhodla počkať na vlnu slovenských a koprodukčných filmov, ktoré sa v hojnom počte dostali do distribúcie v lete alebo do nej prídu na jeseň, a Slnko v sieti udelí za obdobie dvoch rokov na jar.

„Vzhľadom na epidemickú situáciu a na to, že kiná boli dlhodobo zatvorené, sa Slovenská filmová a televízna akadémia rozhodla, že sa výnimočne vráti k počiatkom Slnka v sieti, keď sa ceremoniál jeho udeľovania konal ako bienále, a v rámci jedenásteho ročníka udeľovania národných filmových cien ocení na jar budúceho roka filmy za uplynulé dva roky,“ povedala pre Film.sk výkonná riaditeľka SFTA Agáta Jeleneková. „Veríme, že Slnko v sieti 2022 sa uskutoční v klasickom aprílovom termíne.“

Akadémia pôvodne plánovala, že namiesto udeľovania výročných cien pripraví na jeseň galaprogram Slnko v sieti špeciál, ktorý by sa pozrel do histórie slovenského filmu a oslávil jeho storočnicu. Samostatný program nakoniec akadémia nepripraví, dôvodom sú financie. SFTA však pokračovala v myšlienke, s ktorou prišla minulý rok, a počas augusta zorganizovala projekcie domácich filmov pod holým nebom. Novinkou podujatia Kino pod hviezdami – Leto slovenského filmu tohto roku bolo, že k premietaniam v Bratislave na Hlavnom námestí (3. – 6. 8.) pribudli projekcie v Košiciach (9. – 12. 8.). „S ohľadom sme boli veľmi spokojní. Prostredie košických Kasární/Kulturparku je veľmi príjemné a príjemne nás prekvapili aj diváci, ktorých bolo každým dňom viac. Dúfam, že sme založili novú tradíciu,“ povedala Jeleneková. Program tvorili tento rok štyri snímky. Klasické tituly zastupovali *Tisícročná včela* (1983) Juraja Jakubiska a *Utekajme, už ide!* (1986) Dušana Rapoša. Komédiu s Mariánom Zedníkovičom a Zuzanou Bydžovskou v hlavných úlohách, v ktorej účinkujú

aj Andy Hryc, Milan Lasica či Július Satinský, digitálne reštauroval Slovenský filmový ústav a v lete sa v obnovennej premiére vrátila do slovenskej distribúcie. Premieta sa aj *Učiteľka* (2016), ktorá získala štyri ceny Slnko v sieti aj cenu divákov a *Loli paradížka* (2019) Richarda a Víta Staviarskych, ktorá vlni na Slnku v sieti porazila v diváckom hlasovaní napríklad aj *Amnestie* (2019) v réžii Jonáša Karáska.

Kým akademici počkajú s udeľovaním Slnka v sieti na odkladané premiéry domácich filmov, Slovenský filmový zväz, Únia slovenských filmových tvorcov a Literárny fond, ktoré zastrešujú najstaršiu slovenskú filmovú a televíznu cenu Igric, ocenenia udelia. O ich držiteľoch rozhodne odborná porota. Igricov odovzdajú 26. septembra v bratislavskom Dome kultúry Zrkadlový háj a záznam z podujatia odvysielala RTVS v októbri na Dvojke.

Súčasťou 32. ročníka udeľovania Igricov bude tradične aj odovzdávanie Cien slovenskej filmovej kritiky. Po dvadsiaty deviaty raz ich členovia Klubu filmových novinárov (KFN) udelia najlepším slovenským filmom pre kiná aj najlepšiemu zahraničnému filmu a jeho distribútorovi. KFN udelí svoju cenu aj v kategórii filmová kritika a publicistika za publikačnú činnosť a audiovizuálne aktivity. V minulosti ju získali Pavel Branko, Martin Slivka, Václav Macek, Emília Kincelová, Richard Blech, Štefan Vraštiak či Jena Opoldusová. ◀

— text: Dominik Teleky / herec,
Jánošík v hre *Jánošík Revisited* v ND Brno 2018 – 2019 —
foto: archív SFÚ —

LEGENDA ZAKORENENA V IDENTITE

K Jánošíkovi mám osobný vzťah vďaka hre *Jánošík*, ktorú v roku 1910 napísal český básnik a dramatik Jiří Mahen. V roku 2018 vznikla podľa nej v Národnom divadle v Brne inscenácia *Jánošík Revisited*, ktorú režíroval Martin Františák. Keď ma oslovil do hlavnej úlohy, cítil som zvláštnu hrdosť a mal som pocit šťastia z veľkej príležitosti. Som rodák z Michaloviec, a aj keď sa na východ Slovenska dostanem maximálne dvakrát do roka, svoju identitu nevymažem. Z koreňov človek čerpá, vyrastá z nich. Nech dorastie kamkoľvek, je dôležité vedieť, kde sa všetko začalo.

Od novembra 2018 som sa v Národnom divadle v Brne stretával s Jánošíkom deň čo deň. Od malička mám hlboký vzťah k folklóru a k tancu, a tak som bol rád, že tieto schopnosti využijem pri skúšaní. Po pár skúškach sa však ukázalo, že náš Jánošík nebude žiadny hrdina v kroji s nadprirodzenou silou. V našom poňatí to bol mladý anarchista, ktorý po smrti matky a po tom, ako mu na smrť ubili otca, odhodil kolárik a v snahe čeliť zvráteným činom grófa Šándora sa rozhodol utiecť do hôr, kde sa pridala k zbojníckej družine. V tej chvíli sa začal písať príbeh o strastiplnej ceste za spravodlivosťou, slobodou a láskou.

Od prvej chvíle príprav na túto rolu som sa snažil Jánošíka zasadiť do dnešnej doby. Kým by bol dnes? Pre mňa je Jánošík človekom, ktorého bolesť a vzdor prinútili, aby zmenil svoj život. Je to človek, ktorý má odva-

hu viesť ľudí v boji proti spoločnému nepriateľovi. Je to muž schopný do posledného dychu bojovať za spravodlivosť a slobodu. Je to človek milujúci a milovaný. Človek, ktorý sa postavil proti zákonu a začal tvoriť vlastné pravidlá, ale aj človek, ktorý za svoje skutky nesie zodpovednosť. Nešťastný revolucionár. Predstavujem si ho ako človeka, ktorý beží na najvyššiu horu sveta a padá z nej. Ako muža s veľkým srdcom, ale aj muža, ktorého slepá túžba po pomste a spravodlivosti doženie k tým najhorším činom. Prinúti ho spraviť to, proti čomu sám bojoval. Jedinú vec, ktorá ho odlišovala od nepriateľa. Vraždu. V Mahenovej hre dokonca použije slová Ježiša Krista, keď svojej družine hovorí: „Vy ste soľ zeme. Ak soľ stratí slanú chuť, čím ju osolia?“ (Mt 5, 13) Jeho túžba po pomste ho oslepila natoľko, že sa násilným činom nedalo vyhnúť. Je to človek, ktorého honba za spravodlivosťou sa končí smrťou.

Takto vnímam Jánošíka v rámci hry, v ktorej som mal česť túto legendu stvárniť. Či už bol Jánošík v skutočnosti hrdina a revolucionár, alebo zloděj, ktorý obeľ chudobných študentov, určite je to legenda, ktorej časť je prítomná a zakorenená v našej identite. ◀

Cenzorka príde z Benátok, Cinematik predstaví aj Ildikó Enyedi

Viacero domácich noviniek aj festivalové hity ponúkne aktuálny 16. ročník medzinárodného filmového festivalu Cinematik. V Piešťanoch predstaví od 14. do 19. septembra aj tvorbu režisérky Ildikó Enyedi a súčasnú maďarskú kinematografiu.

Cenzorka —

„Pandémia nás drží v napätí. O tom, za akých podmienok sa bude festival konať, sa nepochybne rozhodne až pár dní pred samotným festivalom, ale pripravujeme ho v rovnakom formáte ako minulý rok (obmedzenie počtu divákov v sále na 500, používanie ochranných pomôcok a pod.),“ ozrejmjuje umelecký riaditeľ festivalu Vladimír Štric a dodáva, že v dôsledku pandemickej situácie boli pre organizátorov obmedzené aj možnosti výberu filmov. Napriek tomu je s programom veľmi spokojný.

Cinematik uvedie viac ako 90 titulov, rozdelených do dvoch súťažných a desiatich tematických sekcií. Otváracím filmom bude najnovšia snímka Petra Kerekesa *Cenzorka*. Diváci v Piešťanoch juvidia len pár dní po svetovej premiére na festivale v Benátkach. Celovečerný hraný debut oceňovaného dokumentaristu začal vznikáť ako dokument o nevhodnej práci a živote väzenských cenzorov. V jednej z ukrajinských väzníc filmári objavili dozorkyňu Irinu – cenzorku, ktorá podľa slov režiséra mala byť len epizódnou postavou, ale jej príbeh ich zaujal natoľko, že sa rozhodli vystavať okolo neho celý film. „Považujem za veľké plus to, že sme nevychádzali z nijakej tézy. Nepovedali sme si, že ideme robiť film napríklad o utlačovaných väzenkyňach, ktoré sú zároveň slobodnými matkami. Alebo že robíme film o Irine, ktorá je sama, a preto je na ne zlá. Motorom tohto filmu bola zvedavosť. Napríklad kde sú hranice lásky,“ povedal Kerekes v júni pre *Film.sk*.

Hrdinami ďalšieho očakávaného filmu sú Alfréd Wetzler a Rudolf Vrba, ktorým sa podarilo utiecť z tábora smrti v Osvienčime. Ich príbeh prináša vo festivalovej predpremiére film Petra Bebjaka *Správa*. Plánujú uviesť aj animovaný titul *Moja afganská rodina* (pôvodný názov

Moje slnko Maad) Michaely Pavlátovej, ktorý ocenili na tohtoročnom festivale v Annecy, a ďalšie hrané minoritné tituly, ako *Chyby* (r. Jan Prušinovský), *Predtuchy* (r. Viacslav Kryštofovýč) a *Iná svorka* (r. Hajni Kiss), ale aj dokumenty *Rekonštrukcia okupácie* (r. Jan Šikl), *Každá minúta života* (r. Erika Hníková) a *Remedy* (r. Jakub Šipoš). Premiat sa bude aj režisérka verzia snímky *Cesta do nemožna* (r. Noro Držiak) a v samostatnom bloku nové filmy študentov bratislavskej FTF VŠMU.

Ďalšie slovenské a koprodukčné dokumenty uvedie sekcia Cinematik.doc. Popri tituloch ako *Blúdiaci Holanďan* Ľubomír Feldek (r. Marek Janičík), *Na krev* (r. Erik Knopp) a *Architekt drsnej poetiky* (r. Ladislav Kaboš), ktoré majú na festivale premiéru, budú v sekcii súťažiť aj dokumenty, ktoré už pred festivalom vstúpili do tunajšej distribúcie, ako *Láska pod kapotou* (r. Miro Remo), *Biela na bielej* (r. Viera Čákanyová), *The Sailor* (r. Lucia Kašová), *Na značky!* (r. Mária Pinčíková), *Neviditeľná* (r. Maia Martiniak) a *Komúna* (r. Jakub Julény). O víťazovi rozhodne porota v zložení česká filmová publicistka a kritička Kamila Boháčková, poľský filmový historik Maciej Gil a slovenský režisér Peter Kerekes.

Vítaza sekcie Miesto stretnutia Európa vyberá zase 15 európskych filmových kritikov a kurátorov. O cenu sa uchádza aj najnovší film ruského režiséra Andreja Končalovského *Vážení súdruhovia!*, ktorý ocenili minulý rok v Benátkach Zvláštnou cenou poroty. Odohráva sa v 60. rokoch v provinčnom meste na juhu Sovietskeho zväzu a zobrazuje vzburu a brutálny zásah proti nej. V Benátkach uviedli aj film *Quo vadis, Aida?* bosnianskej režisérky Jasmily Žbanić. Príbeh prekladateľky, ktorá

pracuje pre OSN v Srebrenici v roku 1995, by sa mal v októbri dostať aj do slovenskej distribúcie. V septembri by mal prísť do slovenských kín aj nórsky dokument natáčaný z nezvyčajnej perspektívy domácich zvierat žijúcich na farme pod názvom *Gunda* (r. Viktor Kosakovskij). Film uviedli na Berlinale 2020. Strieborného medveďa – Cenu za mimoriadny umelecký výkon si vtedy z Berlína odniesol Jürgen Jürges, kameraman filmu *DAU. Nataša* (r. Ilja Chržanovskij, Jekaterina Ertel). Na tohtoročnom Berlinale získal Zlatého medveďa film *Smolný pich aneb Pitomý porno* rumunského režiséra Radu Judeho a uviedli tam aj nemecko-gruzínsku snímku *Čo vidíme, keď sa pozeráme na nebo?* (r. Alexandre Koberidze), ktoré sa na Cinematiku takisto uchádzajú o cenu v rámci sekcie európskych filmov.

„V sekcii *Nie je čo skrývať* uvedieme päť kvalitných dokumentov, spojených jednou témou, medzi nimi napríklad americký film dokumentujúci metódy a taktiku boja FBI proti terorizmu (T)ERROR (r. Lyric R. Cabral, David Felix Sutcliffe). A veľkému záujmu publika sa celkom určite budú tešiť aj nové filmy premiérovane na veľkých festivaloch. Najhorší človek na svete je nový film nórskeho režiséra Joachima Triera. Muž, ktorý predal svoju kožu (r. Kaouther Ben Hania), ktorý získal viacero cien na festivale v Benátkach, je príbeh migranta, ktorý poskytne svoju kožu slávnemu umelcovi. Ďalej uvidíme egyptský koprodukčný film *Perie* (r. Omar El Zohairy) o tyranstvom otcovi, ktorý sa zmení na sliepku, uvedený v Cannes, alebo islandský film *Jahňa* (r. Valdimar Jóhannsson) o bezdetných manželoch, ktorí si adoptujú novonarodené jahňa,“ prezrádza umelecký riaditeľ festivalu Vladimír Štric.

Cinematik pripravil aj dve sekcie venované súčasnej maďarskej kinematografii. Maďarsko pod lupou

ponúkne výber desiatich žánrovo rôznorodých filmov, ktorý pripravila kurátorka a spolupracovníčka festivalu Kata Anna Váró. Do výberu sa dostala dráma *Rodinné šťastie* (r. Szabolcs Hajdu) o strastiach a slastiach vzťahov medzi príbuznými v stiesnenom byte. Do Transylvánie zavedie divákov kriminálny triler *Valan – Údolie anjelov* (r. Béla Bagota). Kriminálna dráma *Škrtič z Martfű* (r. Árpád Sopsits) sa odohráva na maďarskom vidieku, kde sa v 60. rokoch minulého storočia odohrala séria brutálnych vrážd. Sci-fi zápletku ponúka film *Slučka* (r. István Madarász), westernové prvky snímka *Kojot* (r. Márk Kostyál) a retro komédia *Súdrh Drakulič* (r. Márk Bodzsár) tematizuje život upírov za komunizmu. Nechýba ani pohľad do života maďarskej spoločnosti vo filme *Zlé básne* (r. Gábor Reisz) a tinedžerov v snímke *FOMO* (r. Attila Hartung). V trileroch v štýle noir *Drobné bájky* (r. Attila Szász) si jednu z hlavných úloh zahrala slovenská herečka Vica Kerekes.

Alexandra Borbély získala za stvárnenie hlavnej postavy v maďarskom filme *O tele a duši* v roku 2017 Európsku filmovú cenu. Film natočila maďarská režisérka Ildikó Enyedi, ktorej tvorbu predstaví sekcia Rešpekt. Uvedie režisérkin autorský debut *Moje 20. storočie*, za ktorú získala Zlatú kameru v Cannes, z 80. rokov ešte snímky *Invázia* a *Krt*. Nebude chýbať ani *Šimon kúzelník* s hudbou Briana Ena či skupiny Massive Attack a do sekcie zaradili aj jej najnovší film *Lúbil som svoju ženu*. Natočila ho v anglickom jazyku a jednu z hlavných úloh v ňom stvárnila francúzska herečka Léa Seydoux. ◀

Správa —

› **2. 9. 2021**

After: Tajomstvo

‹ **After We Fell**, USA, 2021, r. Castille Landon ›

Gogo

‹ Francúzsko, 2020, r. Pascal Plisson ›
ei – dokumentárny, 87 min., MP – ASFK
+ predfilm: **Miro jilo** ‹ Slovensko, 2021, r. Dávid Popovič ‹ – animovaný, 11 min., MP – ASFK

Baby šéf: Rodinný podnik

‹ **The Boss Baby: Family Business**, USA, 2021, r. Tom McGrath ›

v slovenskom znení: Maroš Kramár, Jakub Horák, Filip Tůma, Bibiana Ondrejková, Juraj Kemka, Jozef Švoňavský, Peter Rúfus, Jozef Benedik, Ondrej Kaprálik, Daniel Hudák – animovaný, 107 min., MP – CinemArt SK

Shang-Chi: Legenda o desiatich prsteňoch

‹ **Shang-Chi and the Legend of the Ten Rings**, USA, 2021, r. Destin Daniel Cretton ›

Večierok

‹ **Večírek**, Česko/Slovensko, 2020, r. Michal Suchánek ›

Vtelenie zla

‹ **Malignant**, USA, 2020, r. James Wan ›

› **9. 9. 2021**

Jedine Tereza

‹ **Jedině Tereza**, Česko, 2021, r. Jaroslav Fuit ›

Láska pod kapotou

‹ Slovensko/Česko, 2021, r. Miro Remo ›

Vyšehrad: Seryjál

‹ Česko, 2021, r. Jakub Štáfek, Martin Kopp ›

Zátopek

‹ Česko/Slovensko, 2021, r. David Ondříček ›
vá, James Frecheville, Peter Nádasdi, Milan Mikulčík – dráma, historický , 130 min., MP 12 – Bontonfilm

› **16. 9. 2021**

Chyby

‹ Česko/Slovensko, 2021, r. Jan Prušinovský ›

Každá minúta života

‹ Česko/Slovensko, 2021, r. Erika Hníková ›

Predtuchy

‹ **Peredčutťa**, Ukrajina/Litva/Slovensko, 2019, r. Viačeslav Kryštofovyč ›

Prípitok

‹ **Le discours**, Francúzsko, 2020, r. Laurent Tirard ›

› **23. 9. 2021**

Hotel Transylvánia: Transformácia

‹ **Hotel Transylvania: Transformania**, USA, 2021, r. Derek Drymon, Jennifer Kluska ›
– animovaný/dobrodružný/komédia/rodinný/fantasy, 96 min., MP – Itafilm

Mainstream

‹ USA, 2020, r. Gia Coppola ›

Útek cez hranice

‹ **Flukten over grensen**, Nórsko, 2020, r. Johanne Helgeland ›

Správa

‹ Slovensko/Česko/Poľsko/Nemecko, 2020, r. Peter Bebjak ›

› **30. 9. 2021**

Gunda

‹ Nórsko/USA, 2020, r. Viktor Kossakovsky ›
– dokumentárny, 93 min., MN 15 – Filmtopia

Iná svorka

‹ **Külön falka**, Maďarsko/Slovensko, r. Hajni Kis ›
i Molnár, Viktor Kassai – dráma, 98 min., MN 15 – ASFK

+ predfilm: **Milý tati** ‹ Česká republika/Slovensko, 2021, r. Diana Cam Van Nguyen ›
– 13 min., MP 12 – ASFK

Minuta věčnosti

‹ Česko, 2021, r. Rudolf Havlík ›

Nie je čas zomrieť

‹ **No Time To Die**, US,A 2020, r. Cary Joji Fukunaga ›

Zbožňovaný

‹ **Božský děda**, Česko, 2021, r. Petr Kolečko ›

— Miro Ulman —

V Karlových Varoch súťažilo päť slovenských novinek

Festival v Karlových Varoch presunul svoj 55. ročník z tradičného júlového termínu a konal sa od 20. do 28. augusta. V programe ponúkol niekoľko slovenských koprodukčných titulov, jeden z nich hneď na úvod: otváracím filmom bola životopisná dráma **Zátopek** v réžii Davida Ondříčka. Slovenskými koproducentmi snímky s Václavom Neuzilom a Marthou Isosovou v hlavných úlohách sú AZYL Production a Rozhlas a televízia Slovenska. **Zátopek** príde do slovenskej distribúcie už v septembri, rovnako ako ďalšie snímky z karlovarskeho programu. Slovensko sa podieľalo aj na štyroch z dvanástich filmov v hlavnej súťaži. Jej výsledky boli známe tesne po uzávierke septembrového vydania **Film.sk**. O Krištáľový glóbus sa uchádzal dokument režiséra a producenta Mira Rema **Láska pod kapotou**, ktorý vznikol aj v koprodukcii s RTVS. Protagonista snímky z prostredia automobilových pretekov Jaroslav svojím príbehom podľa režiséra zastupuje mnoho podobných osudov, keď sa človek napriek strate ilúzií nevzdá. Česká režisérka Erika Hníková našla po **Nesvadbove** (2010) protagonistov filmu **Každá minúta života** opäť na Slovensku. Sleduje manželský pár, ktorý sústreďí všetok svoj čas i energiu na malého syna v snahe dať mu výchovu náskok a konkurenčnú výhodu oproti rovesníkom. Slovenským koproducentom filmu je spoločnosť Punkchart films, podpísaná aj pod súťažnou novinkou Olma Omerza **Atlas vtákov**. Tá zobrazuje komplikované rodinné vzťahy aj tienisté stránky sveta moderných komunikačných technológií. Hlavné postavy stvárňujú Miroslav Donutil a Alena Mihulová. Druhou slovenskou hranou minoritou v hlavnej súťaži, v ktorej sa hrané snímky premiérove stretli s dokumentmi, je **Správa o záchrane mŕtveho** režiséra Václava Kadrnku. Vznikla v koprodukcii so slovenskou spoločnosťou Silverart. Film s Vojtěchom Dykom a Zuzanou Mauréry v hlavných úlohách vychádza z osobnej skúsenosti režiséra s mozgovou mŕtvicou jeho otca. V minoritnej koprodukcii slovenskej spoločnosti MPhilms vznikol celovečerný hraný debut maďarskej režisérky Hajni Kis **Iná svorka**. Dostala sa medzi dvanástku súťažných titulov sekcie Na východ od Západu. Všetky spomínané snímky mali v Karlových Varoch svetovú premiéru, rovnako ako dokument Jana Šikla **Rekonštrukcia okupácie**, ktorý pracuje s nájdenými amatérskymi zábermi z diania v roku 1968. Slovenskými koproducentmi sú PubRes a RTVS. Snímku premietli v sekcii Zvláštne uvedenie, rovnako ako celovečerný animovaný film režisérky Michaely Pavlátovej **Moja afganská rodina** (predchádzajúci názov **Moje slnko Maad**). Očakávanú snímku, ktorej slovenským koproducentom je BFILM, uviedli vo svetovej premiére v júni na festivale v Annecy. Získala tam Cenu poroty.

— mak —

Preteky o vlastný život

V živote má dve vášne – rýchle autá a lásku zo školských čias, ktorá mu po nevydarenom manželstve vrátila chuť do života. Päťdesiatnik Jaroslav je hrdina nového filmu režiséra Mira Rema *Láska pod kapotou*. V auguste mal premiéru v hlavnej súťaži festivalu v Karlových Varoch (víťazi boli známi až po uzávierke tohto čísla)

a v septembri vstupuje do slovenskej distribúcie.

„Označiť filmára Mira Rema za dokumentaristu by bolo nemiestne zjednodušenie. Spôsob, akým tento výrazný talent slovenského filmu predstavuje jedného či viacerých protagonistov, je vo svojej komplexnosti a hĺbke výnimočný nielen v domácom kontexte,“ píše v katalógu umelecký riaditeľ festivalu v Karlových Varoch Karel Och. „Remov Jaroslav, bývalý baník, ktorý vždy sníval o kariére automobilového pretekára, sympaticky rozšafným spôsobom reprezentuje nielen pôvaby a zápasy, predovšetkým ekonomické, juhovýchodnej Moravy, ale aj stále zjavnejšiu sociálno-politickú priepasť medzi veľkomestom a vidiekom. *Láska pod kapotou* je nebyťvalo charizmatičký portrét muža bojujúceho s traumami minulosti, ktorý sa s odzbrojujúcou priamočiarosťou upína k nádeji na šťastie a dôstojný život po boku novej partnerky.“

Jitka je najstaršou autokrosovou jazdkyňou v Českej republike, Jaroslav, zakladateľ automotoklubu Drakkar, sa jej stará o auto a pomáha jej s prípravou na preteky. Spoznali sa ešte na základnej škole, no ich cesty sa potom rozišli. Obaja okúsili chuť nešťastného manželstva, aby sa ich životy po desaťročiach opäť pretali. Prišla príležitosť začať odznova. A práve osobné intímne roviny ich životov dopĺňajú ich profesionálnu dráhu na štyroch kolesách v kreatívnom dokumente *Láska pod kapotou*. „Jaroslav s Jitkou nás zaujali svojou energiou, štýlom komunikácie i komplikovaným životným príbehom, no aj ‚smrteľnými‘ dávkami frustrácie. Spolu so scenáristom Jurom Šlaukom sme hľadali filmový príbeh s klasickou jednoduchou výstavbou deja, so silnou témou a s výrazným konfliktom. Hľadali sme život opreteký a pomerne rýchlo sme našli preteky o vlastný život. Prekvapilo nás, ako rýchlo to šlo. Sme už starí psi – keď zavetríme dobrú tému, nestratíme stopu. Hľadali sme ľudí, s ktorými dokážeme prekonať problém divácky často neatraktívneho dokumentárneho prístupu pri zobrazovaní silných tém. Chceli sme sa ponoriť viac do žánru, nech sa ľudia pri rozmyšľaní o tom, v akej situácii tu spoločne žijeme, v kinách i zasmejú,“ približuje pre Film.sk samotný režisér. Podľa jeho slov sa chceli uvoľniť z klasického dokumentu, preto urobili žánrový film. So Šlaukom premýšľali, čo ďalej po filmoch Richard Müller: *Nespoznaný* a *Cooltura*. „Mali sme už dosť celebrít. Stačilo nám tohto sveta kus, a tak sme sa vrátili do detských čias, do sveta počítačových hier, ktoré nás dovedli až k hlavným postavám *Lásky pod kapotou*. Šlo to ako po masle, mali sme šťastie.“ Jaroslav, ktorý si na ich prvé stretnutie priviedol aj Jitku, im okamžite padol do oka. Bola to postava so silným konfliktom a z jeho života sršali neriešiteľné situácie, v ktorých sa neocitne len tak hocikto.

„Nakrúcanie bola otvorená partia. Film dokáže poskytnúť priestor na autentickú výpoveď, ak sa ho postavy chopia s dôverou. Pre oboch, Jitku i Jaroslava, tento film znamenal šancu ukázať, že po mnohých životných prehrách ešte nepatria do starého železa a nevzdávajú sa. Jitka a Jaroslav prešli v živote mnohými ťažkými skúškami. Mnohé z nich ešte bolia a bolieť pravdepodobne i budú, a tak pre nich azda odhalovanie ich súkromného života pri nakrúcaní nebolo až také náročné,“ spomína Remo a pokračuje: „Náš vzťah sa postupom času prirodzene prehlboval. Vďaka vzájomnému rešpektu sme sa k sebe dostali veľmi blízko, naozaj sme sa zblížili. Veľa sme sa aj nasmieli. Napriek naozaj nepríjemným témam budem na toto nakrúcanie rád spomínať. Podobne to, myslím, vnímajú aj ostatní členovia štábu. Veľmi ma potešilo, že film prijali i samotní aktéri, to som už dlho nezažil.“

Ako už naznačil umelecký riaditeľ karlovarského festivalu, Miro Remo kreslí viacvrstvový portrét, kde hrá svoju úlohu aj slovensko-české pohraničie a prerod spoločnosti po revolúcii v novembri '89. „Väčšina ľudí, čo štrngali kľúčmi na námestiach, je rozčarovaná z ponovembrového vývoja. Ak ste bohatí, pochopiteľne, nadávate menej, no nezabúdajte, že tu nie ste sami. Nožnice trpkých sklamaní sú už priveľmi rozťahnuté a ani tie najdlhšie prsty nedokážu otupiť ostrie frustrovanej, čoraz odhodlanejšej masy, ktorá sa usiluje z tejto pasce vymaniť. Môže nás to veľmi bolieť. Nečudujme sa; v stave, keď jedna dezilúzia strieda druhú, môže nadobro zmiznúť už i tak zdevastovaný ideál Novembra '89. Nájst' k sebe cestu je veľkou výzvou týchto dní,“ poznamenáva Miro Remo, ktorý nakrúcal *Láska pod kapotou* štyri roky, pre pandémiu o rok dlhšie, než plánoval. Vynútený časový posun však vnímal ako šancu dôsledne „vyšperkovať“ film „ako rotvajlera chystajúceho sa na súťaž dravých plemien“.

Pozastaviť sa treba aj pri samotnom procese nakrúcania, ktoré si vyžiadalo množstvo techniky. Filmári hľadali spôsob, ako čo najlepšie zachytiť plynutie pretekov a ich najatraktívnejšie momenty. „Boli dni, keď celkový počet akčných kamier presahoval desať. Z hľadiska tunajšej dokumentaristiky to nie je celkom bežné. Vo svete, ktorý ma baví, sa však experimentuje viac. Na filme spolupracovala skoro desiatka kameramanov, talentovaný výkvet súčasnej mladej generácie. Chcel by som im za ich nasadenie i tu ešte raz poďakovať. Mnohé som sa od nich naučil, a keď nemohli, sám som pokračoval v práci, ktorej základy položili. Urobili sme i veľké množstvo autentických zvukových nahrávok, ktoré neskôr poslúžili aj pri výrobe hudby do filmu. Preteky sa nakrúcali za účasti viacerých štábov, aby nám neunikli zásadné momenty na dráhe života, ale i tak unikli. Nuž, človek je človek. Boli sme super tím,“ uzatvára Remo. ◀

Láska pod kapotou (r. Miro Remo, Slovensko/Česko, 2021)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: cca 150 000 eur (podpora Audiovizuálneho fondu: 45 000 eur, vklad RTVS: 15 000 eur)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE A DISTRIBÚCIA: DCP, VOD (HD video, 4K video)

— text: Matúš Kvasnička
— foto: Lucky Man Films —

Triumf vôle aj politická dráma

Životopisný film o jednom z najväčších športových hrdinov bývalého Československa sa mal k divákovi dostať už vlni. Tvorcovia napokon premiéru preložili. Chceli, aby diváci videli film v lete, v kine a v čase olympiády. Tú pandémia „preložila“ až na tento rok, rovnako ako karlovarský festival, ktorý koncom augusta, krátko po skončení hier v Tokiu, otvorila svetová premiéra Zátópka v réžii Davida Ondříčka. Teraz prichádza aj do slovenských kín.

Dana a Emil Zátópkovci zhrnuli svoje spomienky a športové úspechy v knihe, ktorá vyšla v roku 1960. Dana Zátópková na ňu v roku 2016 nadviazala ďalšou. Opisuje aj normalizačné osudy dvojice a zahŕňa denníkové zápisky jej manžela, ktorý zomrel v roku 2000. Medzi prvých čitateľov memoárov patril režisér David Ondříček. Rukopis čítal u športovkyne doma v požičaných papučkách po Zátópkovi. Ešte predtým, než Dana Zátópková vlni v marci zomrela vo veku 97 rokov, s ňou film konzultoval nielen Ondříček, ale aj jej filmová predstaviteľka Martha Issová. Emila Zátópka hrá Václav Neuzil. Obaja prešli na tunajšie pomery pomerne neobvyklou komplexnou prípravou na svoje postavy. „To, ako ďaleko dohodím, nie je až také dôležité ako to, aby bola technika hodu uveriteľná,“ povedala o tréningu na postavu oštepárky Issová. Neuzil schudol kvôli filmu sedem kilogramov a okrem behu si musel osvojiť aj typické Zátópkove pohyby či rečový prejav.

Nákladná dobová snímka, v ktorej použili zhruba 750 historicky verných kostýmov, z toho 400 zhotovených špeciálne pre film, získala podporu od českého Štátneho fondu kinematografie až na tretí pokus. Na štadiónoch v Londýne a Helsinkách, ktoré boli pred desaťročiami svedkami Zátópkových olympijských úspechov, sa nakrúcať nedalo. Po úpravách architekta Jana Vlasáka ich pred kamerou Štěpána Kučeru plnohodnotne nahradil brniansky štadión Za Lužánkami. Dobové reálie, kostýmy aj architektonické úpravy sa podpísali pod rozpočet 4,5 milióna eur a Zátópek tak patrí k najdrahším českým snímkam.

Osud Emila Zátópka spracoval David Ondříček už v roku 2016 v dokumentárnom filme. Rozprávanie o vytrvalostnom bežcovi, ktorý ako prvý na svete zabehol 10 kilometrov pod 29 minút, no ešte predtým ohúrili svet výkonom na olympiáde v Londýne a o štyri roky neskôr v Helsinkách, teraz dostalo podobu životopisej drámy – športovej, politickej aj rodinnej. Jej vrcholom sú Letné

olympijské hry v Helsinkách v roku 1952. Na ne Zátópek takmer necestoval. Zastal sa totiž kolegu s nevhodným kádrovým profilom – v období, keď v komunistickom Československu zúrili tvrdé politické procesy. Do Helsínk napokon odcestovali obaja – Zátópek ako obhajca londýnskeho zlata. Z Helsínk doniesol ďalšie tri zlaté medaily, jeho žena Dana k nim pridala ešte jednu. „Viem, že treba priniesť nový pohľad na Zátópku a jeho dobu. Nie je možné vyhnúť sa politickým témam. Politika hrala v Zátópkovom živote podstatnú rolu. Žil v neskutočne zložitej dobe a nie vždy sa v nej orientoval. Aj to chceme ukázať,“ vysvetľoval režisér v explikácii pre slovenský Audiovizuálny fond, ktorý film takisto podporil. Slovenskými koproducentmi Zátópka sú AZYL Production a Rozhlas a televízia Slovenska. Na Slovensku sa robila aj časť postprodukcie a v snímke účinkuje niekoľko slovenských hercov – Milan Mikulčík, Peter Nádasdi či Peter Kočíš.

S prípravami filmu začal Ondříček už pred šiestimi rokmi. A ešte oveľa skôr vznikol nápad nakrútiť ho. V roku 2007 s ním prišiel hudobník Jan P. Muchow. Ako skladateľ spolupracoval s Ondříčkom na všetkých piatich hraných filmoch pre kiná od kultových generačných výpovedí so scenáristickou účasťou Petra Zelenku Šeptej (1996) a Samotáři (2000) až po noir detektívku V tieni (2012), ktorá získala deväť Českých levov. Pri šiestom filme pribudla Muchowovi aj úloha Ondříčkovho spoluscenáristu. Vo finále pomohla dvojici aj príbehu Alice Nellis.

„Film Zátópek je príbeh outsidera, chlapca s pisklavým hláskom, ktorého si plietli s dievčatkou, nedochôdčatá, ako mu hovorievala mamička, a v podstate nie veľmi talentovaného športovca. Zároveň je to príbeh človeka s ohromnou vôľou a túžbou vyhrať, tvrdošijného a nezlomného, ktorý sa stal legendou. Osamelého, zamysleného bežca a zároveň veselého táraja, ktorý túžil po obdive. Atléta s obrovskou túžbou poraziť súperov a potom im láskyplne venovať zlatú medailu,“ zhrnul režisér David Ondříček. ◀

Zátópek (r. David Ondříček, Česko/Slovensko, 2021) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU:** 4 512 652 eur (podpora Audiovizuálneho fondu: 65 239 eur, vklad RTVS: 130 460 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

— text: Zuzana Sotaková
— foto: ASFK —

Dcéra a otec – iná svorka

Obaja sú pre svoje okolie živly. On nedávno vyšiel z väzenia, ona ho vyhľadá aj napriek zákazu starých rodičov, ktorí ju vychovávajú. Spája ich spoločná DNA, ale v ich vzťahu je sedemročná diera. Mladá maďarská režisérka Hajni Kis natočila film o strate, zblížovaní sa a komplikovaných rodinných vzťahoch. Jej dlhometrážny debut Iná svorka vznikol v slovenskej koprodukcii a vo svetovej premiére ho uviedol Medzinárodný filmový festival Karlove Vary v súťaži Na východ od západu.

Tibor sa po návrate z väzenia zamestná ako vyhadzovač v nočnom klube. Jeho život na slobode je len rutinou, ktorá má však od existenčnej stability ďaleko. Borí sa s finančnými problémami a vinou svojej povahy je neustále v konflikte s okolím. Na život „pred väzením“ sa snaží zabudnúť, ale minulosť ho doženie v podobe jeho dvanásťročnej dcéry Niki. Otec a dcéra sa nevideli dlhé roky, a tak musia hľadať cestu, ako začať odznovu. Charizmatickú dvojicu spája i rozdeľuje prchká povaha aj problematická minulosť.

„Ideu filmu o vzťahu medzi otcom a dcérou v sebe nosím už roky a trvalo dlho, kým mi napadol príbeh, na ktorom ju môžem úprimne a presne ilustrovať. Sama som ako malé dievča mala s otcom komplikovaný vzťah. Keď som mala desať rokov, odišiel na niekoľko rokov do väzenia. Ani predtým nebol náš vzťah ideálny, ale keď otec vyšiel z väzenia a znovu tak vstúpil do môjho života, skomplikoval sa ešte viac,“ priblížila režisérka inšpiráciu k svojmu dlhometrážnemu debutu v explikácii k filmu. „Vo filme by som rada vyrozprávala podobný príbeh o vzťahu medzi otcom a dcérou, ktorý je rovnako komplikovaný a mnohovrstevný. Keď znovu začnú spoločný život, aj keď len na chvíľu, Nika a Gyuri dospievajú a stávajú sa chápanejšími napriek tomu, že napokon musia jeden druhého opäť stratiť,“ pokračuje Hajni Kis. Podľa nej je film určený najmä tým, ktorí „niekedy v živote pocítovali hnev voči rodičom alebo blízkej rodine a chceli by odpúšťať, zblížiť sa alebo nájsť zmiernie v konfliktoch, ktoré sa tak často zdajú celkom zbytočné.“ Režisérka, ktorá sa podpísala aj pod scenár, chce diváka „upozorniť na vzájomnú previazanosť dvoch

postáv, ktoré sa nečakane znovu zblížia“, a zároveň by chcela, aby „pocítil ťarchu, ktorú dievča nesie na svojich pleciach“.

Inú svorku si do súťažnej sekcie venovanej filmom nášho regiónu vybral festival v Karlových Varoch, kde film pred rokom získal cenu Work in Progress TRT Award. Porota ho vtedy označila za vizuálne príťažlivý a oceňovala osobitý režijný štýl, prácu s hercami aj nehercami i talent režisérky. O ňom hovoria aj jej krátkometrážne filmy, ktoré uspeli v zahraničí – jej snímka Szép alak bola nominovaná na študentského Oscara a získala viacero ocenení. Podľa slovenského koproducenta Mátyása Priklera zo spoločnosti MPhilms je Kis „zaujímavá hlavne tým, že nakrúca dôležité filmy o dôležitých témach. Okrem iného má veľký cit pre výber (ne)hercov a ich vedenie pred kamerou.“ Aj v dráme Iná svorka siahla po viacerých nehercoch, napríklad hlavnú postavu otca Tibora hrá bývalý narkoman. V snímke sa však objavujú i herci – z tých, ktorí pôsobia na Slovensku, sú to napríklad Éva Bandor, Réka Derzsi, Péter Nádasdi a Xénia Molnár. Najväčším slovenským kreatívnym vkladom do filmu bolo zabezpečenie celej zvukovej časti, ktorú mal na starosti Dušan Kozák so svojim tímom.

„Som presvedčená, že tento príbeh má veľký potenciál a prinúti divákov vydať sa na cestu k citovej transformácii. Viem, že táto problematika sa dotýka takmer každého z nás, a musíme byť schopní postaviť sa k nej celom,“ dodala na záver režisérka filmu. ◀

Iná svorka (r. Hajni Kis, Maďarsko/Slovensko, 2021) **CELKOVÝ ROZPOČET FILMU:** 370 000 eur (podpora Audiovizuálneho fondu: 60 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP a iné digitálne nosiče

— text: Zuzana Sotáková
— foto: Zuzana Lazarová/PubRes —

Romanca, v ktorej kráča láska ruka v ruke s bolesťou

Príbeh lásky podaný neromantickým spôsobom. Aj takto charakterizuje svoj najnovší film Chyby český režisér Jan Prušinovský. Nakrútil ho v koprodukcii so Slovenskom a diváci si ho môžu pozrieť v kinách už tento mesiac.

— Ema je energická dvadsaťpäťročná predavačka v malom meste, Tomáš tridsaťročný pokrývač v neďalekej dedine. Spoločná noc, od ktorej si ani jeden z nich nič vážne nesľuboval, nečakane prerastie do vzťahu, lásky a spoločného bývania. Ema sa rozhodne novému priateľovi otvoriť a zveriť sa mu so všetkým, čím si v živote prešla. Jeho to však nezaujímá. Riadi sa filozofiou, že majú žiť len tu a teraz. Ale náhodné stretnutie s minulou odštartuje sériu udalostí, ktoré obrátia životy oboch naruby. Tolko anotácia k najnovšiemu počinu režiséra, ktorý sa v minulosti pohyboval skôr na komediálnej pôde (*Okresný prebor*, *Most!*), no vyskúšal si aj drámu v podobe filmu *Kobry a užovky*. Ten získal dva České levý (najlepší film a réžia).

— „Vzťahovú romanca som ešte nikdy netočil, navyše som vo svojich príbehoch nikdy nemal dominantnú ženskú postavu. A práve v tom vidím pre seba najväčšiu výzvu. Scenár ma oslovil tým, že ide o komorný, nejednoznačný a priamočiary príbeh, ktorý si uchováva určitú surovosť,“ hovorí režisér a pokračuje: „Vždy som chcel natočiť film o láske. Vyrozprávať príbeh o tom, ako sa dve postavy do seba zamilujú, nie je vôbec jednoduché.“ Scenár ocenila aj Zuzana Mistríková zo spoločnosti PubRes, ktorá film koprodukovala. „Režisér Jan Prušinovský je zárukou vzniku kvalitného filmu. Ale v tomto prípade nás naozaj dostal už samotný scenár

Romana Vojkúvku. „Obyčajný ľudský príbeh zo súčasnosti, romanca, ktorá narazí na chybu z minulosti vyplavenú po rokoch modernými technológiami. Do osudov hrdinov zasiahne s obrovskou silou,“ priblížila pre *Film.sk*.

— Aj keď sa tento film sústreďuje na vzťah protagonistov, Prušinovský ho, hoci ide o romanca, nevníma ako romantický. „Chyby nepodávajú príbeh lásky ústredného páru romantizujúcim spôsobom. Skúsili sme zmapovať vznik silného vzťahu, ťažko skúšaného okolnosťami, v ktorom sa puto dvojice vytvára skrz konflikty.“ Tak ako ani v živote nie je nič čierne-biele, ani protagonisti filmu nie sú dobrí alebo zlí. V hlavných úlohách sa predstavujú prevažne divadelní herci, pre ktorých ide o prvé veľké filmové postavy – Pavla Gajdošíková je nositeľkou Ceny divadelnej kritiky za rolu Maryše v ostravskom Divadle Petra Bezruča a Jan Jankovský je známy z účinkovania v ústeckom Činohernom štúdiu.

— „Mám rád hercov, ktorí pristupujú k role s vyhraneným názorom a s režisérom veľa debatujú. Pavla Gajdošíková a Jan Jankovský to spĺňajú,“ dodáva Prušinovský. Jednu zo zásadných postáv filmu stvárňuje aj slovenský herec Ivo Gogál. Film sa nakrúcal v reálnych lokáciách v Stredočeskom kraji, no i na Slovensku, a to v Beleji a Žiline. ◀

Chyby (r. Jan Prušinovský, Česko/Slovensko, 2021)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 881 690 eur (vklad Audiovizuálneho fondu: 105 000 eur) DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

— text: Jaroslava Jelchová
— foto: Continental Film —

Prijmite pozvanie na Večierok

Režijný debut českého herca, moderátora a zabávača Michala Suchánka *Večierok* vznikol v česko-slovenskej koprodukcii. Absurdná konverzačná komédia o stretnutí spolužiakov po rokoch, ktorej predlohou bola Suchánkova rovnomenná divadelná hra, prichádza v septembri do slovenských kín.

— Na kolaudáciu rodinného domu manželskej dvojice v podaní Jiřího Langmajera a Tatiány Dykovej sa postupne schádzajú ich bývalí spolužiaci. Nechýba triedna kráska, komik ani melancholik. „Toto stretnutie by sa pravdepodobne nieslo v duchu ľahkého žartovania a nostalgických spomienok, avšak miesto jedného spolužiaka zazvoní podomový predavač a prinesie nečakanú správu o kamarátovi, ktorý už nikdy nedorazí. Účastníci večierka sa za ním spoločne vydávajú autobusom,“ prezrádza synopsa filmu. Jednu z hlavných postáv, neúspešného speváka Pištu Petöfihho si vo filme zahral slovenský hudobník a komik Marián Čekovský. Ďalšie úlohy stvárnil Karel Roden, Nela Boudová, Marek Taclík, Matěj Dadač a Miroslav Vladyka.

— „Do réžie celovečerného filmu som sa pustil z dvoch zásadných dôvodov. Prvým bola efektivita práce. S autorom scenára sa poznám už od narodenia a nemusel mi teda dlho vysvetľovať tvorivé pochody, pre iných často nepochopiteľné. Druhým zásadným dôvodom bola nechť obliekať si každé ráno kostým. Takže musím poďakovať hercom, ktorí to vzali na seba. A ospravedlniť sa tým, ktorí v divadelnej verzii hrali, ale do filmovej zostavy sa nezmestili,“ vysvetľuje režisér Michal Suchánek. Scenár k filmu vychádza z jeho rovnomennej divadelnej hry, ktorá mala v roku 2013 premiéru v pražskom Divadle Broadway v réžii Ondřeja Sokola a Suchánek v nej stvárnil jednu z hlavných úloh.

— Film sa natáčal v lete 2020 v Prahe a okolí. Kameramanom je Milan Chadima, strihačom Šimon Hájek a na filme sa podieľali aj zvukár Jakub Čech, architekt Milan Býček alebo kostýmová výtvarníčka Vladimíra Fomínová. Hudbu zložil Jiří Burian. *Večierok* je kopro-

dukciou českých spoločností Dawson Films a One Movie a slovenskej spoločnosti Continental Film, ktorá je zároveň jeho slovenským distribútorom.

— „Keď sme hľadali námet na ďalší film, chceli sme niečo, čo by divákovi v tejto dobe v kinách pobavilo. Z toho jasne vyplynulo, že scenár Michala Suchánka s jeho osobitým humorom je presne to, čo chceme točiť, a že ako umelec je to presne ten autor, ktorého sme si priali mať v tíme. Takisto sme si povedali, že by stálo za to ukázať ho v trochu inom svetle a predstaviť ho ako režiséra,“ uviedli českí producenti Monika Kristl a Daniel Strejč. „Filmom *Večierok* by sme radi pobavili a potešili seba aj divákov. Vlani v lete sme po prvej vlne covidu mali naozaj šťastie, že sme zosúladiť termíny hercov. Film sme natočili a plánovali ho uviesť do kín čo najskôr. Chceli sme divákovi priniesť ľahkú komédiu, ktorá poteší a rozosmeje. Presne to v súčasnosti asi všetci potrebujeme. Kiná sa však na jeseň zavreli, a tak si *Večierok* počkal,“ dodáva Kristl.

— „Koprodukcii na projekte *Večierok* sa uzatvárala ešte v čase pred pandémiou. Vstup do nej sme zvažovali na základe viacerých faktorov. S produkčnou spoločnosťou Dawson Films sme už predtým viackrát spolupracovali, čiže sme poznali ich tvorbu, spôsob komunikácie a vybudovali sme si už vzťah založený na dôvere. Ďalším faktorom bol žáner filmu, ktorý je zaujímavý pre slovenský trh aj z komerčného hľadiska,“ hovorí Lukáš Gira zo slovenskej spoločnosti Continental Film. „Cesta k projektu nebola nijako komplikovaná a bola vcelku rýchla. Veci však skomplikovala a spomalila pandémia. Teraz je film už nachystaný a tešíme sa na jeho uvedenie v kinách na Slovensku.“ ◀

Večierok (r. Michal Suchánek, Česko/Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 19 200 000 Kč (cca 752 000 eur) DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

Kalkul i obeta

Do akej miery rodičia môžu a mali by nalinkovať budúcnosť svojho dieťaťa? Je v poriadku, ak mu vytýčia životnú dráhu ešte predtým, ako sa narodí? O čom vypovedá snaha o dokonalého potomka? To je iba pár z mnohých otázok, ktoré kladie dokument Každá minúta života českej režisérky Eriky Hníkovéj. V septembri príde do slovenských kín.

Hníková našla hrdinov filmu na Slovensku. Inšpiroval ju príbeh úspešného draftovania osemnásťročného českého hokejistu do NHL. Bol to výsledok systematickej snahy rodičov, aby bol zo syna profesionálny športovec. Hníková sa v tom čase zaoberala otázkou, do akej miery by rodičia mali dopredu dizajnovat život svojich detí, a rozhodla sa, že nájde rodinu, v ktorej by mohla podobný výchovný proces sledovať. Pátranie ju priviedlo do Žiliny k Hanuliakovcom a ich synovi Miškovi. „U Hanuliakovcov je zaujímavá nielen extrémna výchova, extrémne obetovanie sa pre syna, ale aj ich vzájomný vzťah, rodinné zázemie a hodnoty, ktoré vyznávajú,“ povedala režisérka. Hrdinovia jej filmu sa snažia dosiahnuť svoj cieľ metódou komplexnej multirozvojovej výchovy – Kamevédy. Pri hľadaní protagonistov filmu zvažovala režisérka niekoľko rodín. Stále však narážala na problém, že žiadna z nich nebola v spôsobe výchovy dostatočne dôsledná. Pri Hanuliakovcoch mala, naopak, pocit, že v dôslednosti sú ešte o krok ďalej než kamevéda.

„Jedným z dôvodov, prečo som si túto rodinu vybrala, bolo, že som nevedela, čo si mám o ich počínaní myslieť. To ma vlastne iritovalo a chcela som, aby náš film pôsobil na divákov rovnako znepokojujúcim dojmom,“ vysvetlila Hníková v presskíte k filmu. Na jednej strane ju zarazilo, ako rodičia smerujú svojho syna k individualizmu a vyznávaniu materiálnych hodnôt, na druhej strane videla, ako sa pre syna obetujú na úkor všetkého ostatného – úplne zabudli na seba, priateľov či koničky. „Na ich výchove vidím pozitíva aj negatíva a vôbec si nedovoliť hodnotiť, čo s nimi a ich synom bude o pár rokov. Hanuliakovci si zakladajú na tom, že v duchu Komenského školy hrou dokážu pre syna pripraviť taký program, v ktorom je šťastný a spokojný a ktorý potom sám od

seba aktívne vyhľadáva. To, že ide o veľmi rafinovaný spôsob športovej prípravy, keď Miško získava náskok pred ostatnými deťmi, zostáva akosi v pozadí. Nie je však podprahová manipulácia pre diéta v istom ohľade horšia ako zreteľný drill?“ pýta sa režisérka. Vo filme divákovi nepodsúva svoj názor. „O filme sa bude určite dosť diskutovať, je tam tá ambivalentnosť, takže z tejto stránky je to fajn,“ zhodnotil v presskíte výsledok nakrúcania Miškov otec. Sám by do filmu vybral viac športu, výletov aj hier. Podľa neho je Miško všeobecne pripravovaný, aby myslel kriticky, vedel vyriešiť rôzne typy problémov a ovládal cudzie jazyky, takže sa môže uplatniť v akejkoľvek oblasti.

„Každá minúta života je jedným zo štyroch slovenských koprodukčných titulov, ktoré sa tento rok dostali do hlavnej súťažnej sekcie festivalu v Karlových Varoch. Producentom je Endorfilm a Jiří Konečný, koproducentom Česká televízia a slovenským koproducentom Ivan Ostrochovský z Punkchart films. Za kamerou stáli Lukáš Milota a Šimon Dvořáček, strihal Josef Krajbich.

Vo Varoch tento rok prvýkrát súťažia v jednej sekcii hrané aj dokumentárne filmy. „Na väčšine svetových festivalov sú v hlavných súťažiach filmy hrané aj dokumentárne. Pre mňa je veľkou ctou, že náš film Každá minúta života bude uvedený práve v Karlových Varoch v hlavnej súťaži, veľmi sa tam teším,“ povedala režisérka ešte pred festivalom. „Nemám rada rozdeľovanie na hraný a dokumentárny film, hranie sa neustále zotierajú. Bavi ma tvorba,“ pokračovala Hníková, ktorá pôvodne uvažovala, že by tému spracovala v hranom filme, no nakoniec sa rozhodla pre dokument. „Vnímam to tak, že film je len jeden. Buď zlý, hlúpy, alebo dobrý, chytrý. A ako diváčke mi je úplne jedno, či je hraný, alebo dokumentárny. Dôležité je, aby nepôsobil ako z umelej hmoty.“ ◀

Každá minúta života (r. Erika Hníková, Česko/Slovensko, 2021)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 274 073 eur (podpora Audiovizuálneho fondu: 45 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP, mp4

Alegória z ukrajinského prímoria

V širšej medzinárodnej koprodukcii, konkrétne ukrajinsko-litovsko-slovenskej, vznikla snímka Predtuchy. Nakrútil ju režisér Viačeslav Kryštofovyč, ktorého pri udeľovaní ukrajinských národných filmových cien pred tromi rokmi poctili čestnou trofejou za prínos ukrajinskej kinematografii. Jeho film mal pôvodne prísť do slovenských kín už skôr, no uvedenie tak ako v mnohých ďalších prípadoch zastavila pandémia. K slovenským divákovi sa tak dostáva až teraz v septembri.

Všetko v živote má svoj čas – to je slogan snímky, ktorej alegorický príbeh sa odohráva v prímorskom mestečku N. Pokojný život v ňom naruší škandál. Súvisí so zosnulým mužom. Iba jeho dvaja najbližší vedia, kde je pochovaný, a s odvolaním sa na jeho poslednú vôľu to odmietajú prezradiť nikomu inému.

To je v skratke rámec filmu *Predtuchy*. Jeho producentom je ukrajinská Garnet International Media Group Andreja Jermaka, litovská spoločnosť Taura a slovenským koproducentom snímky je Wandal Production Wandy Adamík Hrycovovej.

Podľa Jermaka má alegorický príbeh niekoľko rovín. „Prvá rovina – tá, ktorá je viditeľná – je život a spoločnosť v malom mestečku – tá sa odvíja ako akýsi dramatický súdny proces. Druhou je život Volodymyra, jedného z protagonistov, ktorý však už zomrel. Nie je ho vidno, no cítiť ho viac ako hocikoho z tých, čo na tomto svete ostali. Tretiu rovínu predstavuje morský život a spoločnosť rýb, ktorá je porovnávaná s ľudskou. A napokon je tu rovina času a to, ako odlišne vnímajú jednotliví ľudia jeho plynutie, pričom viditeľné línie sú vlastne zobrazením tohto plynutia,“ vysvetlil Jermak v producentskej explikácii pre Audiovizuálny fond. Pre Jermaka to nie je prvá spolupráca so Slovenskom. S Wandou Adamík Hrycovou už spolupracoval na via-

cerých projektoch. Producent a vyštudovaný právnik s ňou koncom augusta dokonca pomáhal dostať z Afganistanu generálnu riaditeľku štátneho Afgan Filmu, filmárku a absolventku bratislavskej VŠMU Sahrú Karimí. Jermak totiž v súčasnosti pôsobí ako šéf kancelárie ukrajinského prezidenta a podieľal sa na organizovaní ukrajinskej evakuačnej misie z Kábulu.

Okrem toho však s Adamík Hrycovou spolupracoval na výpravnom seriáli *Slovania* aj na diváckom hite *Čiara*. V ňom si zahral ukrajinského bosa Krulla populárny ukrajinský herec Stanislav Boklan, ktorý stvárňuje v *Predtuchách* jednu z hlavných postáv. Scenáristom filmu je Anatolij Krym, kameramanom Valerij Anisimov, podľa Jermaka jeden z najúspešnejších hlavných kameramanov na Ukrajine.

Hoci podľa producenta film sprostredkúva publiku problémy a dilemy súčasnej Ukrajiny, zároveň otvára univerzálne otázky, ktorým rozumejú ľudia všade na svete. Ambíciou tvorcov bolo podľa neho vytvoriť „hlboký a intelektuálny film, ktorý prinúti divákov, aby sa bližšie prizreli vlastným životom a aby prehodnotili vlastné rozhodnutia a voľby.“ ◀

Predtuchy (r. Viačeslav Kryštofovyč, Ukrajina/Litva/Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 848 079 eur (podpora Audiovizuálneho fondu: 50 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

Do filmu som sa beznádejne fatálne zalúbil

Keď režisér Eduard Grečner nakrúcal v roku 1967 svoj tretí celovečerný film *Drak sa vracia*, s kameramanom Vincentom Rosincom sa prácou s transfokátormi a dlhými ohniskami vyhli doslovnosti a do filmu pretavili obraznosť jazyka aj atmosféru diela Dobroslava Chrobáka. Ďalší rozmer dala znepokojivým obrazom hudba Ilju Zeljenku. Po jednom z najosobitejších diel slovenskej kinematografie sa však režisér musel počas normalizácie pre svoj postoj k okupácii odmlčať. V septembri oslávi Eduard Grečner 90. narodeniny a v rozhovore potvrdzuje slová, ktorými ho vo *Film.sk* dávnejšie charakterizoval Richard Blech: „V živote aj tvorbe sa riadil názorom, že kto chce dôjsť k prameňu, musí ísť proti prúdu.“

V akej kondícii bol slovenský film, keď si v polovici päťdesiatych rokov nastúpil na Kolibu?

Keď som po štúdiu v Prahe začínal kariéru v slovenskom filme, diali sa práve vo svete rozsiahle prípravy na nevyhnutné reformy. V Prahe som ich intenzívne prežíval a bol som pripravený doma v Bratislave pokračovať v hľadaní pravdy, videl som záblesky slobodného myslenia v kultúre. To ma fascinovalo a tešil som sa na riešenie dlho pretrvávajúcich problémov. Dobu zvířili dve úmrtia: Stalinovo v Moskve a Gottwaldovo v Prahe. Všade sa očakávali zmeny, každý očakával uvoľnenie prísne spútaných a tvrdo strážených limitov premýšľania, vo vzduchu zaznievali odvážne zvuky slobody. V Bratislave ma potom zarazilo mŕtvoľné ticho. Ako keby sa vo svete nič nedialo. No nebola to pravda. Len bola opatrne skrytá. Bolo totiž nebezpečné hlásiť sa k potrebe reforiem. Vo vzduchu viselo akési opatrné napätie, nevedelo sa, ako to dopadne, táto opatrná vlastnosť bola pre Bratislavu typická a je typická podnes. A tak, hoci vo svete to vrelo tendenciami mieriacimi k slobode, v dramaturgii hraného filmu stále panoval stalinista Kalina a jeho smutne slávny zoznam tém, ktoré sa majú vyžadovať v dramaturgickej príprave filmových scenárov. Bolo symbolické, že sedel vo svojej miestnosti sám a na dverách takmer nepretržite svietilo výstražné červené svetlo. Dramaturgovia sedeli v predsieni a bavili sa, ča-

kajúc na pozvanie: Ján Mináč, Vladimír Mináč, Ivan Bukovčan, Albert Marenčin, Maximilián Nitra, Jozef A. Tallo. V mojej prítomnosti o situácii nepadlo ani slovo. Po Kalinovi šéfoval hranej dramaturgii František Žáček, ešte väčší fanatik.

Ale v dokumentárnej dramaturgii, ktorá bola bližšie realite a kde sedeli pri vesle pražskí absolventi Miro Horňák, Štefan Uher a Martin Hollý, sa už smelo debatovalo o disharmónii filmu s realitou. Uher v roku 1955 už aj nakrúcal *Ľudí pod Vihorlatom* v zanedbanej východoslovenskej dedine a v roku 1956, takisto podľa Horňákovho scenára, film *Tu kráčajú tragédie* o opustených a zanedbaných deťoch. Tu bol slovenský film v prestihu, spôsobil búrku a rozpustenie dramaturgie dokumentu. Myšlienky vyjadrené v tejto fáze dokumentu už signalizovali „pražskú“ jar. A po nich nakrútená *Pribet-ská jar* Jána Lacka už aj vyvolala revoltu.

Ako teda vyzerali hrané filmy?

Tvorba slovenských hraných filmov v 50. rokoch bola obsahom celkom podriadená želaniam Kalinových katechizmu, podliehala „divadelnému modu“ s dôrazom na dialóg a formálne bola strihovo toporná: celok, polocelok, detail. Vývoj príbehu v takomto mode sledoval presne časový realistický postup. Výsledok bol staromódny, zviazaný rigidnými pravidlami. To ma veľmi dráždilo. →

Keď z pražskej FAMU prišla Monika Gajdošová a založila Tvorivú skupinu mladých, vyvolali sme s Tiborom Vichtom a s jeho scenárom *Prv než sa skončí tento deň*, ktorý som dramaturgoval, ostré pobúrenie vrchnosti. Vyvrcholilo zákazom scenára a čoskoro pohromou „Banská Bystrica“. Revolta netrvala dlho.

Na tendencie z rokov 1957 až 1958 nadviazali šesťdesiate roky, ktoré sú spojené s novou vlnou. Čo pre teba pojem „nová vlna“ znamená?

Nová vlna je naplnenie úsilia o moderný slovenský film, ku ktorému som tvrdohlavo prispieval, je to generačný fenomén. Dlho sa o ňom diskutuje ako o vývoji, hoci esteticky je to sčasti skôr návrat k estetike nemého filmu, ako ju definoval Epstein v čase, keď si film vytvoril estetiku z núdze predzvukového obdobia. V časoch novej vlny vystupuje do popredia nový prvok filmu: „autorstvo“. Objavuje sa „autorský film“, v ktorom sa posilnila autorská dominanta réžie s použitím estetiky a prostriedkov nemého filmu.

Stretol si sa počas svojho života s niekým, kto zásadne ovplyvnil tvoje postoje, prípadne umeleckú tvorbu?

Ako gymnazista som bol zapálený zväzák a obdivoval som Sovietsky zväz ako víťaza vojny proti beštiálnemu vpádu Nemecka do Ruska, a keďže som vojnu zažil a študoval v autopsii, ako mladíkovi mi neuniklo hrdinstvo Sovietskeho zväzu ani to, že heroický zápas dlho viedol osamelý, čo moje sympatie nadnieslo. Môj obdiv patril jeho vojakom, najmä pátosu ich obetovania sa za vlasť. Pravda, ako dvadsaťročný som vtedy ešte nevidel za kulisy komunizmu, to prišlo až neskôr veľkým zlomom ilúzií. V Prahe na FAMU sa so mnou skamarátil spolužiak Miloš Forman. Spisovateľ Emil Vachek, u ktorého Miloš býval, dával dokopy skupinu študentov a viedol s nimi akademické debaty o kultúre i o politike kultúry, ktorá sa dnes vníma deformovane. Stal som sa ako jediný dôveryhodný Slovak členom skupiny, ktorá sa v kaviarni Ambassadoru schádzala v kúte, ukrytá v hlbokých klubovkách, a Vachek viedol debaty. Bol to mimoriadne vzdelaný človek, ktorému som odvážne oponoval, keď sa pustil do môjho milovaného autora Gorkého. Vachek, legionár z bojov bielych proti červeným, vedel perfektne polemizovať proti bolševizmu, argumentovať skúsenosťou a bohatstvom presvedčivých faktov. Úspešne nahľadával môj obdiv komunistického humanizmu. Gorkého, ktorého som mal proti nemu ako tromf, mi priblížil ako silného Leninovho oponenta práve vo sfére humanizmu. Požičal mi, neveriacemu, Gorkého knihu *Nečasové úvahy*, obsahujúcu ich prudkú debatu. A podarilo sa mu, nevyvrátiteľnými Gorkého argumentmi, zlomiť moju vieru v „humanizmus“ Lenina. Natrvalo. Emil Vachek chcel zostaviť intelektuálne zdatnú skupinu študentov s tým, že sa časom môže rozšíriť, ale nik z nás o to nejaviel záujem. Spolu s Milošom sme sa pokúsili naštudovať ním odporúčanú Majakovského hru, drsný skeč páliaci do sovietskeho byrokratizmu. Zopárkrát sme sa zišli na skúškach, ale nič z toho nebolo. Vinohradský kultúrny referent sa hry bál. Vachek bol presvedčený, že Majakovského súdruhovia pre „zradu revolúcie“ zastrelili. Hra bola ostrou kritikou zbyrokratizovaných komunistov, ktorí sa vraj strane vysmieľajú. Bola to okrajová iniciatíva študentov, nerealizovaná, ale pre mňa kľúčová. A moskovské procesy, v ktorých Stalin popravil svojich verných, mi to priam zhnusili a presvedčili ma. Pohltila ma avantgarda estetická, revolučnosť som celkom opustil. Nadlho ma fascinoval Vachkov byt s tromi izbami zariadenými od zeme po strop knihami. Stretnutie s Vachkom mi otvorilo oči, pokiaľ išlo o revolúciu a bolševický fanatizmus, takže som sa k tomuto hnutiu už nikdy nehlásil, hoci ma mýlili aj Sartre, Romain Rolland a najmä Picasso. Cez Vachka som zistil, že sú to salónni komunisti, a skutočný komunizmus je nemilosrdná diktatúra, využívajúca pudové inštinkty davu na zotročenie más.

Počas normalizácie si nemohol nakrúcať, ale pracoval si ako dabingový režisér. Čo ti dalo pôsobenie v dabingu?

Súdruhovia sa dlho nevedeli rozhodnúť, čo so mnou. Veľmi dobre odhadovali, že nie som poslušný odriekavač vnucovanej estetiky, videli, ako zanovito idem svojou cestou a rafinovane unikám dozoru. Najbližšie preverovanie po katastrofálnej okupácii mojej vlasti cudzím vojskom využili na preskúmanie vernosti všetkých filmových tvorcov. Neohli ma. Vraj ma nechceli stratiť, tak ma šupli do dabingu. „*Tam nebudeš môcť ideovo škodiť, tam sú dialógy už dané. Ja som dostal príkaz, že ťa mám potrestať!*“ povedal mi Pavel Gejdoš na ospravedlnenie, keď som radikálne odmietol prejsť do dokumentárneho filmu, kde šikovali Jakubiska a Solana. Dabing som

„Podarilo sa mi dosiahnuť čosi, čo je celkom moje a nikomu sa nepodobá. Nie je to pýcha je to spokojnosť.“

už prijať musel, inak hrozili výpoveďou. U mňa to bol už tretí a najsilnejší útok, už úplne neodvratný. Súhlasil som. A dobre som urobil. Hoci dabing sa chápal ako podradný, len ako remeslo. Akoby filmové remeslo bolo niečo podradné a nie umenie. Zistil som, že opak je pravdou. Je to umenie dvojité, kde musíte byť virtuózom v tvorbe slov presných významovo, emocionálne aj počtom slabík – musíte zachovať dĺžku slov a medzery na nádych herca. Neverili by ste, aké ťažké je tlmočiť s hercom iného herca z plátna. Aby ste okrem významu tlmočili aj miesta, kde váš model kýchnu, a aby všetko zostalo umelecky verné a presvedčivé. Ešte ako študent filmu som sa živil tvorbou dialógov v štúdiu režiséra Šablatúru, tam som sa to naučil a bol som vraj dobrý, takže som prichádzal pykať za odvalu na známy terén. Ale ako režisér musíte byť nielen pätnásobný virtuóz – musíte to naučiť aj svojho slovenského herca. Musí mať podobnú farbu hlasu a musí byť aj emotívnou kópiou originálu, dýchať ako originál, a to dovtedy – a toľkokrát opakovať vetu –, kým nevytvorí nemilosrdne presnú kópiu a nebude znieť úplne ako originál v prijateľnom súzvuku. Je to umenie a niekedy aj poriadna fuška. Trest sa mi zapáčil. Ak vám nedajú prácu, ktorú máte radi, naučte sa milovať prácu, ktorú do-

som mená Miroslava Kusého, ideologického šéfa ÚV KSS, a Pavla Kohouta, najhlasnejšieho tribúna Stalina a komunizmu. Títo súdruhovia, keď ich vlastná strana odstavila od koryta, presedlali rýchlo k Havlovej Charte a s páto-som rovnako nadšeným začali obhajovať ľudské práva. To, že u Havla sa stali kľúčovými členmi, ma rozhorčilo. Byť spolu s týmito v Charte bolo pre mňa nemysliteľné. Ja som rok pred Havlom prijal členstvo v Spoločnosti pro lidská práva, ktorú založil Emil Ludvík, kde boli členmi Václav Černý a František Kriegel. Tým som dostatočne definoval svoj názor. Ludvík po čase prešiel k Charte, ja som nikdy svoje členstvo nezrušil.

K réžii hraných filmov si sa vrátil v 90. rokoch. Čo si si vtedy od slovenskej kinematografie a slovenských filmárov sľuboval? Naplnilo sa z toho aspoň niečo?

————— To, že padlo jarmo bolševickej diktatúry, som privítal s radosťou, trochu aj s pocitom zadostučinenia, čo je po potupnom pretrhnutí tvorivej činnosti režiséra hraného filmu a jeho zvrhnutí do dabingu ľahko pochopiteľné. Ale do radosti sa začali výrazne vrezávať silné obavy zo smerovania spoločenského prevratu v rukách politických amatérov z Verejnosti proti násiliu. Ako keby

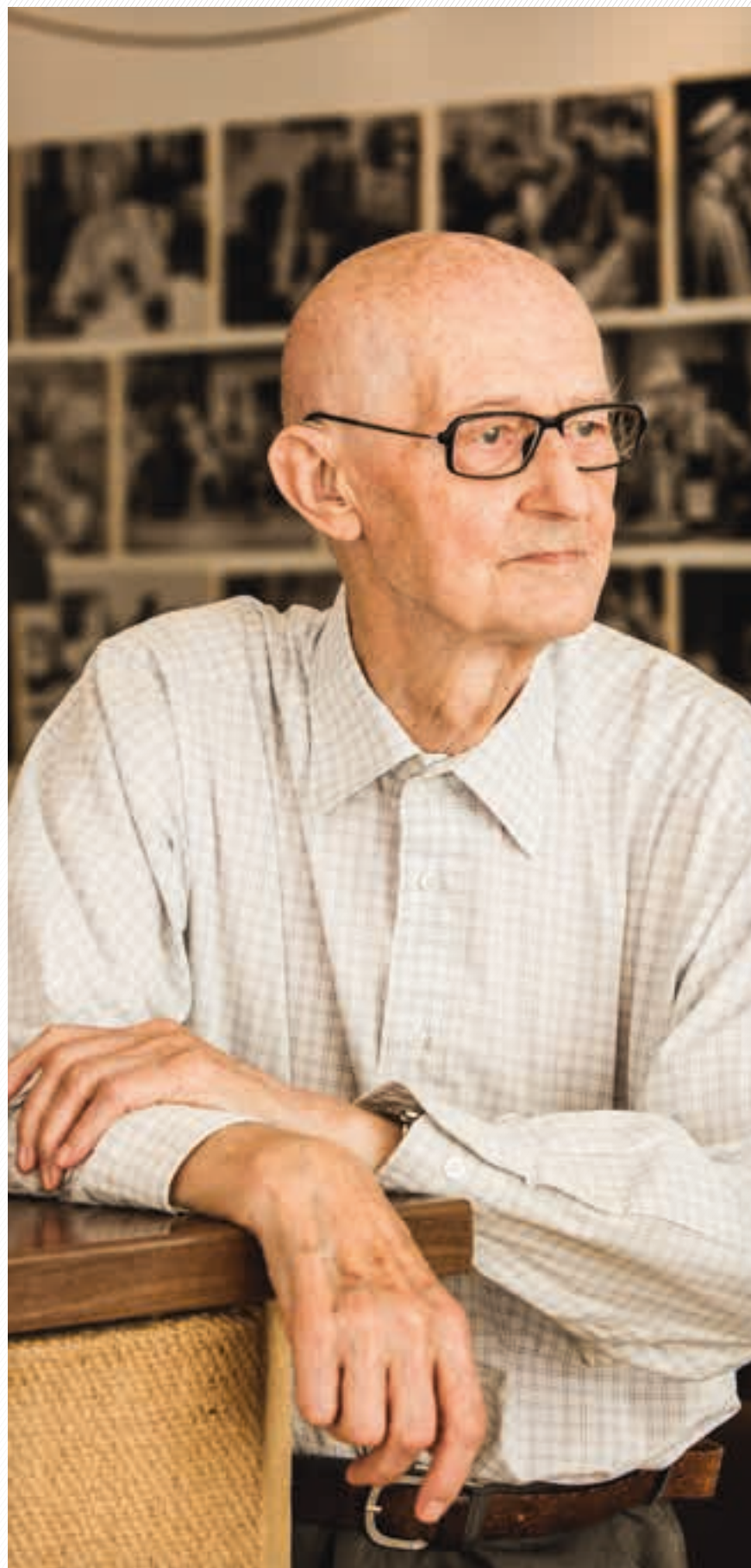
„Ak vám nedajú prácu, ktorú máte radi, naučte sa milovať prácu, ktorú dostanete. V dabingu som sa to učil pätnásť rokov. Naučil som sa ho milovať. Na zlosť súdruhov to bolo výborne platené miesto.“

stanete. V dabingu som sa to učil pätnásť rokov. Naučil som sa ho milovať. Na zlosť súdruhov to bolo výborne platené miesto. Keď som si kúpil už druhé auto a zbadali, že Marx mal ozaj pravdu, začala sa tam tlačiť takmer celá frakcia filmových komunistov.

Napriek tomu, že si bol presvedčeným odporcom komunizmu, nepodpísal si Chartu 77. Prečo?

————— Nedávno som mal príležitosť po prvýkrát verejne hovoriť o tom, prečo som odmietol podpísať Chartu 77. Bolo to v bratislavskej Novej Cvernovke na verejnej besede o tvorbe v období normalizácie, kde som bol aj s Petrom Zajacom. Práve jeho prítomnosť, sedel vedľa mňa na pódiu, bola príčinou, prečo som to verejne povedal. Peter Zajac bol totiž známym komunistom. Čo ma hnevalo a čo vyvolalo bezprostredné rozhorčenie z jeho prítomnosti na podujatí, bolo to, že Zajac tu už bol iný, tu hovoril už ako presvedčený demokrat. Neznášam týchto karieristov, ktorí sa rýchlo prezlečú z jedného názoru do úplne opačne polarizovaného „presvedčenia“. A preto som sa o nich s chuťou rozvravel. Medzi iným som uviedol, že takíto komunisti rýchlo prezlečení na demokratov sa teraz rozhojnil. A že práve takíto jedinci ma definitívne odradili od podpisu Havlovej výzvy Charta 77. A uviedol

som tušil, čo sa v zákulisí potichu chystá. V roku 1990 na cyklostylovom papieri rozmnoženom s rovnakým textom pre všetkých dramaturgov stálo: „Slovenský film Vás uvoľňuje zo zamestnania pre nadpočetnosť.“ Ako predseda Slovenského filmového zväzu som zakročil u riaditeľa Černáka a na dva týždne sa podarilo zabrzdiť pád mozgovej elity. O dva týždne však nasledovali podobné cyklostylované rozsudky pre režisérov. Výraz tváre Štefana Uhra, ktorý práve v roku 1989 získal z rúk prezidenta Husáka titul národný umelec, sa mi vryl do pamäti: „Pozri, toto mi dali po štyridsiatich rokoch na takomto zdrape.“ Nevedel som, čo mu povedať, aj preto, že to bolo po takmer dvadsiatich rokoch, čo sme sa spolu nezhovali, iba sme sa pozdravili pri stretnutí. Bolo jasné, že idú zboriť filmový chrám. Ešte na chvíľočku svitla nádej na záchranu. Novovymenovaný minister kultúry Ladislav Chudík prišiel na Kolibu na prvú návštevu a v oddelení dabingu som ho ako predseda SFZ uvítal ako režisér dabingu. Hovorili sme o dabingu celkom perspektívne. Dabing bol rovnako ako kreslený film hospodársky aktívny a zdalo sa, že nebude rozpustený. Chudík bol presvedčený o umeleckom a spoločenskom význame, ktorý, doslovne, mienil podporiť. Poveril ma, aby som pre neho vypracoval podrobné svedectvo ako

doklad o veľkom význame filmového umenia, skrátka spísal argumenty o potrebe zveľadiť a odstrániť tiché zaznávanie tohto kultúrne významného odboru umenia. Považoval ho za rovnako hodnotné ako literatúru. Hneď na druhý deň som mu podrobne vypracovaný materiál odoslal. Jeho výzva ma presvedčila, že minister Chudík je na strane zachovania Koliby. No záchrana sa ukázala ako halucinácia. Týždeň nato sa minister Chudík zatvoril vo svojej pracovni, nikoho neprijímal a nasledujúci deň podal demisiu. Priateľ Kornel Földvári mi prezradil, že išlo o nervové zrútenie, a Chudík svoje odstúpenie vysvetlil tým, že funkciu nevládze vykonávať: je umelec a nie úradník. Moje nádeje boli chimérou. Chudík bol príliš noblesný umelec a nebol vhodný pre drsnú dobu, ktorá nasledovala. Nasledujúca privatizácia Koliby bola kultúrnym zločinom, ktorý spáchal zakladateľ štátu. Bude jeho trvalou hanbou, ak to sám nenaprávi.

Nachádzaš nejaké paralely medzi dianím v súčasnom slovenskom filme a jeho podobou v časoch, keď si pôsobil ako režisér?

————— Vtedajší a dnešný slovenský film sú neporovnateľné nielen v oblasti sujetu i formy, ale aj v technológii. Všetky tri roviny sú gruntovne poznačené dobou, jej možnosťami či nemožnosťami. Náplň a zameranie poznačuje zásadne financovanie výroby a požiadavky producentov na vyznenie filmu.

Ako podľa teba vyzerá dobrý film?

————— Je nakrútený nekompromisne, tak, ako ho hlboko cítiš, bez ohľadu na to, či zarobí veľa, alebo málo.

Čo považuješ za najväčší úspech svojej filmovej kariéry?

————— Že vôbec bola. Nebolo to samozrejmé.

A za neúspech?

————— Že sa mi nepodarilo poraziť nenávisť, ktorú som vyvolával svojou nekompromisnosťou.

O čo si sa svojím dielom usiloval, čo si chcel dosiahnuť? A podarilo sa to?

————— Do filmu som sa beznádejne fatálne zaľúbil a od prvej chvíle zoznámnia som si prial, aby som sa ho naučil robiť. Aby som vedel napísať scenár a porozumel štruktúre, akú mali francúzske filmy Godardove, Resnaisove, ale najmä Cocteauove. Zopár jeho básní som spoznal v knižnici počas svojich nezabudnutelných vzdelávaní v Marenčinovom byte. Vôbec nechápem, prečo ma práve francúzska kultúra magnetizovala. A potom som sa dotkol myslenia Epsteinových prorociev v *Poetike obrazov* a už som vedel. Je ukrytá v poézii, ktorú som vysával z plástov hudobnej reči maznavých dialógov básnika Jacqua Préverta, a v sugescii hlbokého napätia, aké vytváral Marcel Carné. Toto presne bolo čaro filmového umenia a stalo sa nezabudnutelným. Bergmanovo *Mlčanie* prišlo až potom. Podarilo sa mi dosiahnuť čosi, čo je celkom moje a nikomu sa nepodobá. Nie je to pýcha, je to spokojnosť. ◀

Choreografia vzťahových vzorcov

Mira Fornay vo svojich filmoch otvára bolestivé témy, no nespracúva ich jednoducho a už vôbec nie ľúbivo. Často k nim pristupuje zároveň intuitívne i konceptuálne. Distribučná anotácia jej najnovšieho filmu *Žaby bez jazyka* je pokusom zrozumiteľne pomenovať, aké situácie film prináša – spomína sa v nej predovšetkým násilie v rodine a spája sa s hlavnou postavou. No *Žaby bez jazyka* sú v prvom rade rozpochybovanou galériou takmer až archetypálnych patologických vzťahových konštelácií a jednoduchej anotácii či stručnému zhrnutiu sa vzpierajú.

Mire Fornay sa pritom v *Žabách bez jazyka* podaril priam husársky kúsok: tému narušených vzťahových väzieb v rodinách a ich transgeneračný prenos zobrazila experimentálnou formou. Vtesnala ju do nelineárnej štruktúry rozprávania a vyzbrojila množstvom postupov, modelových situácií i symbolických obrazov, ktorými sa prihlásila k antickej dráme, psychoanalytickej tradícii a dokonca i ku kritike kresťanskej morálky. Vďaka radikálnemu vedeniu hercov, niekedy až na hranici pohybového divadla, a suverénnej réžii vytvorila film, ktorý patrí k tomu najoriginálnejšiemu, čo v česko-slovenskej kinematografii za ostatných tridsať rokov vzniklo – súkromne si ho zaraďujem do kategórie, kde je napríklad aj *Vlani v Marienbade* či *Persona*.

Žaby bez jazyka sú vystavané na pôdoryse spojenej, rozťatej a nanovo spojenej rodiny: Jaroslav, pochádzajúci z meštianskej *hoch* rodiny, ktorá sa rozpadla, žije s Blankou, má s ňou tri deti, kým Jaroslavova matka zase žije s Blankiným otcom. Na póloch stoja „voľné radikály“ – Jaroslavov otec a Blankina matka. Postavy nie sú jednostrunné: v istých situáciách sú dominantné, až násilné, v iných zase submisívne a ponížované. Všetky bez výnimky však žijú v kolobehu patologických vzťahov.

Mira Fornay netematizuje toxickú maskulinitu, jej film je rodovo až zázračne vyrovnaný – a to nehovorím len o „orlandovskom“ motíve premeny Jaroslava na ženu v poslednej tretine snímky. Toxické sú tu totiž mužské i ženské postavy a rovnako obeťami sú ženy aj muži. Fornay vytvára skôr kultúrnu mapu vzorcov správania v rodinách v česko-slovenskom geografickom i kultúrnom prostredí, postavenú na stereotypoch: muž udiera z lásky a pre poriadok, žena sa „obetuje“, no využíva „mäkké“ stratégie vracania úderov, vydierania či upevňovania svojej moci. Hlavným princípom fungovania týchto vzťahov je absencia bezpodmienečného prijatia detí rodičmi a večné upieranie alebo podmieňovanie lásky medzi partnermi.

A práve podmieňovanie je nielen tematickým, ale aj štruktúrnym princípom filmu. Fornay film stavia na pôdoryse variácie rozprávky *O kohútikovi a sliepočke*: ide tu o život a ja ti dám, čo potrebuješ, ale len ak ty, on či ona spravíte niečo, čo chcem ja. Lineárny sled viac-menej arbitrárnych podmienok sa tu kombinuje s kruhovou štruktúrou „viacerých pokusov, resp. životov“ hlavnej postavy, čo je princíp prevzatý z počítačových hier. Modelové situácie, takmer osudová neodvratnosť istých uda-

lostí i netradičný chór zasa evokujú prvky prevzaté z antickej drámy. V kombinácii s kresťanskými symbolmi (ruženec na spätnom zrkadle Jaroslavovej sanitky, zátišie s Panenkou Máriou na Blankinom nočnom stolíku, elegantná socha svätice v otcovej vile, ale aj dve „záborské“, ktoré zrazu postrehneme v ženskom chóre, keď začne odriekať otčenáš) je to skutočne výživná kultúrna zmes.

Mira Fornay pred nakrúcaním filmu dôsledne študovala vzorce správania v patologických vzťahoch a nepochybne premýšľala aj nad tým, ako ich opustiť a nahradiť novými. Jej film má v náznakoch charakter aj akejsi psychodrámy – Jaroslav sa po prvom spackanom živote pokúsi udalostiam vyhnúť, poslúcha „dobré rady“, dokonca sa znova „rodí“ ako žena, nie však preto, aby zmenil predošlé stratégie prežitia, ale aby zahojil rany rodičov, aby im vyhovel... Je pozoruhodné, že Mira Fornay obsadila do svojho filmu o vzťahoch v rodine celú svoju nukleárnu rodinu: mamu, otca, sestru i jej syna. Napriek metodickému prístupu k téme a jasnému scenáristickému i režijnému dizajnu *Žiab bez jazyka* možno

premýšľať aj nad tým, koľko z jej tvorivej energie sa vynáralo z hĺbky podvedomia i nakoľko mohla byť práca na tomto filme autoterapeutická. Kryptické prvky a momenty, zacyklenosť postáv a neuzavretosť celého systému by o tom mohli čo-to napovedať, no rovnako dobre môžu indikovať aj to, že otváranie boľavých tém je proces a je v poriadku, ak je koniec v nedohľadne. Za ten čas nám musia postačiť katarzné momenty, úniky, chvíľky „pustenia“ a ľahkosti, keď sa postavy divo či nečakane roztancujú alebo keď sa oddajú sentimentálnemu nápevu...

Ak teda prijmeme, že cesta k úlave a katarzii nemusí viesť cez súdržný, psychologicky motivovaný a kauzálny vystavaný naratív, ale môže nás vykoľajovať, dráždiť či napínať našu trpezlivosť, prípadne ak filmu venujeme dostatočnú pozornosť a pozrieme si ho hneď viackrát, dovolí nám nielen nazrieť do filmárkinej mysle, ale môže nám svojou komplexnosťou priniesť aj obrovský intelektuálny zážitok – a to napriek tomu, že filmové postavy z kolotoča chýbajú a zabehnutých vzorcov napokon nevyviaznu. ◀

Žaby bez jazyka (Cook, Fk, Kill, Česko/Slovensko, 2019)** REŽIA A SCENÁR Mira Fornay KAMERA Tomáš Sysel

HRAJÚ Jaroslav Plesl, Petra Fornayová, Regina Rázlová, Jazmína Cigánková, Bobo Zárychta

MINUTÁŽ 116 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 29. 7. 2021

Aká je cena za život bez kompromisov?

„Hovorí sa, že námorník, ktorý už nevládze plávať ďalej, sa vydá na svoju poslednú cestu, z ktorej niet návratu...“
Citátom otvára režisérka Lucia Kašová celovečerný dokument *The Sailor*. Vyrozprávala v ňom viac ako len príbeh starého námorníka, ktorý miloval more, ženy, no najmä slobodu.

Na začiatku boli túžba po dobrodružstve cestovania a láska na prvý pohľad. Drevená jachta mierila do Antarktídy, ale keď sa na nej uprostred Atlantiku zlomil sťažník a pokazil motor, namierila si to posádka aj s Luciou Kašovou na palube do Karibiku. Zálivy tamojších ostrovov priťahujú ľudí, ktorých krajinou bývalo more – komunita „morských cigánov“ jej padla do oka i srdca. Rozhodla sa, že o jedinečnom spoločenstve nakrúti skupinový portrét. Kvôli tomu sa dala na štúdium dokumentu na bratislavskej FTF VŠMU. Na vlastnej koži, presnejšie pri tvorbe dokumentu *Kanopí* (2014) o Slovákovi, ktorý stavia v kostarickej rezervácii amazonského pralesa domy na stromoch, sa totiž presvedčila, že nakrútiť dokumentárny film nie je jednoduché.

Keď sa jej nepodarilo nájsť na skupinový portrét dosť vyslužených morských vlkov, natrafila v malej predajni na ostrove Carriacou na Paula Johnsona. Rýchlo si vraj padli do oka. Ako človeka zvyknutého na pozornosť verejnosti i médií ho nemusela dlho prehovárať. Osemdesiatnik, ktorého jachtu prikovala k zálivu porucha motora aj ubúdajúce fyzické sily jej majiteľa, je významný rozprávač. Spomienky vyťahuje zo závitov pamäti ako kúzelník králiky z klobúka. A keďže prežil neob-

vykle dobrodružný život, má na čo spomínať. Najradšej na 60. roky, keď mal tridsať a plnými dúškami vychutnával, čo život ponúkal. Navyše až aforisticky výstižne komentuje realitu 21. storočia.

Netreba sa obávať nekonečného prúdu slov. Talentovaná režisérka dobre vie, že film rozpráva hlavne obrazom. Obrazmi predstaví záliv, starého námorníka, jachtu, ktorú si postavil podľa vlastných plánov. Kotvové lano obrastené morskými rastlinami a živočíchmi prezrádza, že plachetnica sa už dlho nepohla z prístavu. V kajute je všetko, čo treba každý deň, aj všeličo, čo odkazuje na majiteľove záľuby i minulosť. S nadchádzajúcim večerom si ako vždy sadá k lodnému denníku. V tej chvíli (až v siedmej minúte) sa ozve Paulov hlas. „V tomto bode svojho života by som bol rád, ak by sa to už skončilo. Mám toho dosť.“ Niet v ňom ani slzy nostalgie, len rezignácia. Ale snívať o tom, že ešte raz napne plachty svojej jachty a vyrazí na more, neprestáva.

Filmové rozprávanie sa odvíja v troch líniách. S vnútorným monológom hrdinu sa prelína realita jeho každodenného života. „Vieš, že mal veľa manželiek?“ pýta sa jedna predavačka druhej, keď si u nich Johnson dopĺňa tekuté zásoby. „Dokážeš ešte sám ísť na more?“ vyzvedá ve-

čer obsluha v malom bare. Pokazený motor? „Prídem a skúsím ho opraviť,“ sľubuje kamarát, aby Paulovu jachtu pri každej búrke nemusel ťahať do mangrovov. Správy o začínajúcej sa sezóne hurikánov nenarušia pokojný rytmus života malej komunity, zvyknutej na vyčíňanie prírodných živlov. Väčšia plachetnica sa zo zálivu síce stiahne do pokojnejších vôd, no ich paluby žijú zábavou ďalej. Po informáciách o spúšti, ktorú po sebe zanechal hurikán na inom ostrove, zorganizujú pomoc. Onedlho ju možno budú potrebovať oni.

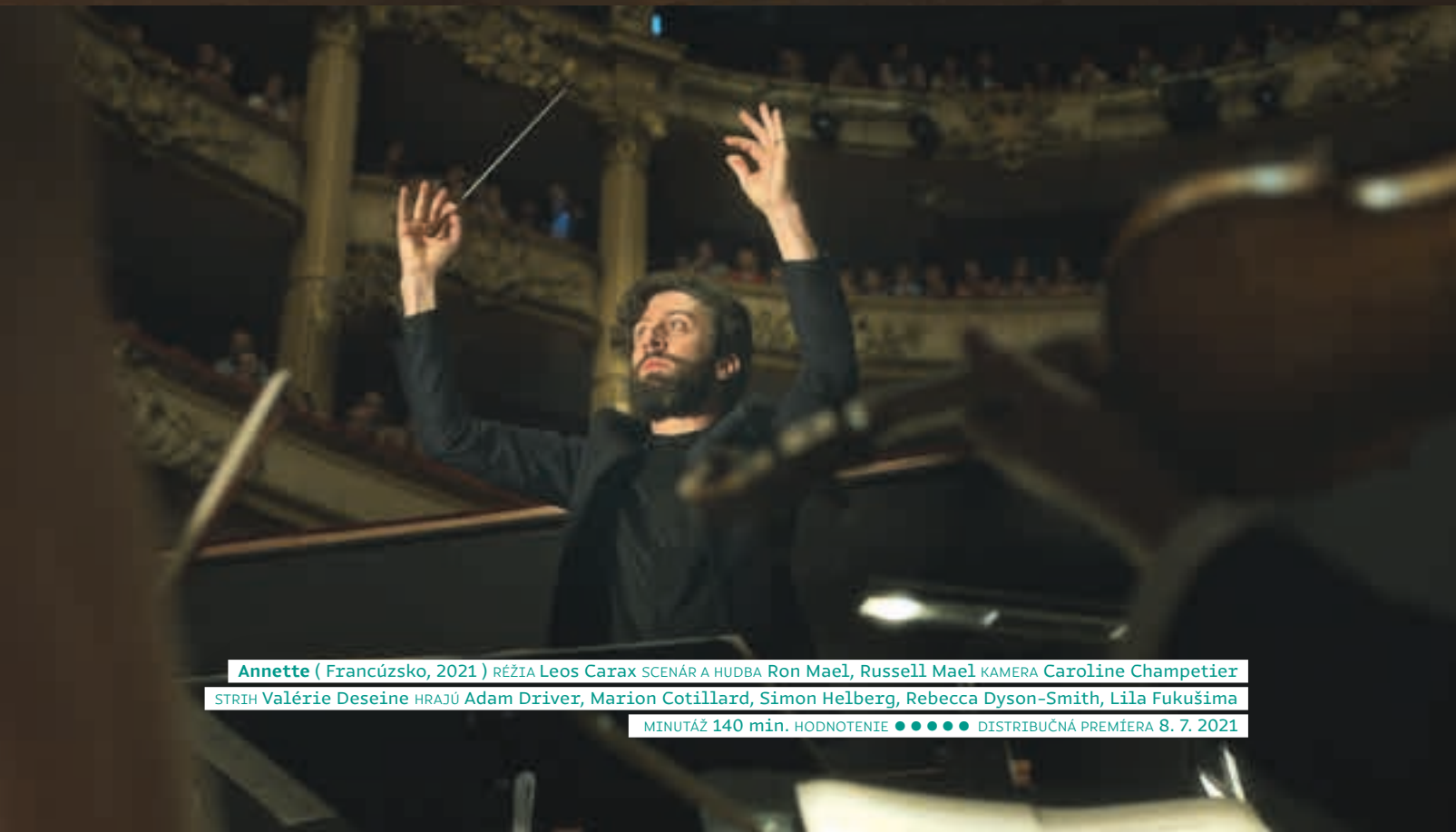
„Tu je internet,“ avizuje papier priklinovaný na strome, v ktorého konároch sedí starý počítač. Píla krája monumentálny strom, aby uvoľnil miesto supermarketu. V jeho útrobach sa človek stratí medzi zaplnenými regálmi ako slza v mori. Plány lodí predával kedysi Johnson za tisíc dolárov, teraz si ich sťahujú z internetu zadarmo. Od zdanlivých drobností sa odvíja tretia línia príbehu. Plazivá globalizácia a podobenstvo o živeľnej sile prírody mení intímny príbeh námorníka a konštruktéra lodí na

esej o kolobehu ničenia a znovuzrodenia. O smrti, na ktorú čaká hrdina na svojej jachte *Cherub*.

Filmové obrazy evokujú raz malby Jana Zrzavého, očareného bretónskymi prístavmi, inokedy fotografie Martina Martinčeka či autoportréty majstra šerosvitu Rembrandta. Ktovie, či to bol zámer kameramanov Martina Jurčiho a Maxima Kľujeva. Jednotlivé línie odlišujú spôsobom snímania: intímne výpovede podfarbujú poetické pohľady do súkromia kajuty, v zobrazovaní reality dominuje vecnosť. Hoci malebnosť prostredia láka, kamera ani na chvíľu neskĺzava k panorámam, ktoré tak obľubujú cestovné kancelárie. A tému odchádzania odľahčujú situačným i vizuálnym humorom.

„Život je bezplatný jednosmerný lístok,“ zveril sa lodnému denníku muž, ktorý chcel „patriť len sám sebe a nikomu inému“. Za slobodu však zaplatil priveľa. Prvý celovečerný dokument scenáristky a režisérky Lucie Kašovej *The Sailor* je bravúrna filmová esej o tom, čo je na konci extrémnej cesty bez kompromisov. ◀

The Sailor (Slovensko, 2021) RÉŽIA Lucia Kašová PRODUCENT Nazarij Kljujev KAMERA Martin Jurči STRIH Roman Kelemen
DRAMATURGIA Jan Gogola ml. HUDBA Martin Turčan ÚČINKUJÚCI Paul Johnson
MINUTÁŽ 79 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 1. 7. 2021

Annette (Francúzsko, 2021) RÉŽIA Leos Carax SCENÁR A HUDBA Ron Mael, Russell Mael KAMERA Caroline Champetier
STRIH Valérie Deseine HRAJÚ Adam Driver, Marion Cotillard, Simon Helberg, Rebecca Dyson-Smith, Lila Fukušima
MINUTÁŽ 140 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 8. 7. 2021

— text: Michal Tallo / básnik a publicista

— foto: ASFK —

Jediná možnosť je zničiť nás

Môžeme teda začať? Áno, môžeme, režisér je v strehu, hudobníci pripravení, skupina sprevádzajúcich speváčok čaká na povel, herec a herečka v hlavných úlohách sa obliekajú, berú si rekvizity, parochňu, vyrážajú priamo do filmu. My zatiaľ nedýchame: dýchať nám zakázali. Až do konca predstavenia. Povolený je len posledný hlboký nádych. Môže to pôsobiť trúfalo; film si sám prikáže vyraziť nám dych. Ale v prípade tvorby Leosa Caraxa je táto trúfalosť opodstatnená.

— Annette, jeho najnovšie dielo, muzikál vytvorený v autorskej, scenáristicko-hudobnej spolupráci s legendárnou americkou skupinou Sparks, je typ filmu, ktorý človeka budí zo spánku, v dobrom i desivom zmysle slova. Annette je horúčkovitý lucidný sen, halucinácia a vlastný svet neustále na pokraji rozpadu. Ako prakticky všetky Caraxove snímky.

— Annette je predovšetkým príbehom vzťahu ústrednej dvojice Ann (Marion Cotillard) a Henryho (Adam Driver), a to aj napriek tomu, že film nesie meno ich dcéry – príznačne znázornenej len prostredníctvom drevenej bábky. Tá väčšinu času dianie iba nemo pozoruje, iba sa vyskytuje. Prípadne je nástrojom – bábkou – v iných rukách: svojich rodičov, médií, sociálnych sietí, verejnosti. Annette je však aj mnohým iným – rockovou operou o (seba)deštruktívnej maskulinite, o umení a sláve, o napätí medzi súkromným a verejným, medzi umelým a autentickým; takto by sme mohli pokračovať. Vzhľadom na podstatu samotného konceptu snímky ako priznane štylizovaného predstavenia, ktoré explicitne uvádzajú i ukončujú jeho tvorcovia, je však skôr než mnohé komunikované témy a problémy fascinujúce niečo iné, niečo, z čoho okázalej umelosti (drevená bábka, cielene viditeľná zadná projekcia, vysoká miera teatrálnosti, absolútna väčšina dialógov v podobe spievaných piesní alebo dokonca priama komunikácia postáv s publikom filmu či komentovanie diania...) sa neustále valí intenzívny prúd autentických emócií. Annette je hybnou silou, deštrukciou v pohybe – je dielom schopným podlomiť nám kolená. Darí sa mu to prostredníctvom rafinovane premysleného spôsobu rozprávania, plného paradoxov.

— V prvom pláne sledujeme archetypálne jednoduchý príbeh: mladý a úspešný stand-up komik Henry (jeho vystúpenia tu môžeme vnímať aj ako komentár princípov fungovania dnešnej stand-up comedy ako takej) je v idylickom vzťahu s rovnako mladou a úspešnou opernou speváčkou Ann. Už na prvý pohľad kontrastujú. On svoje publikum podľa vlastných slov každý večer zabíja, ona svoje zase pred smrťou zachraňuje. Za-

snúbia sa, narodí sa im dcéra Annette, všetko je navonok krásne; no kým kariéra Ann je naďalej na vrchole, tá Henryho sa postupne rúca pod váhou jeho vlastnej zničujúcej energie. Henry nerozumie ničomu dobrému, čo mu život priniesol: nerozumie, prečo by ho mal mať ktokoľvek rád, nerozumie, prečo by ho mala milovať Ann, nerozumie, prečo by mal byť slávny. V duchu hlboko zakorenenej nenávisti k sebe tak postupne ničí všetko, čo mu prichádza pod ruku. Je jedno, že nemá pravdu – že v skutočnosti milovaný a obľúbený je –, napokon vlastným konaním dociel, aby o všetku lásku prišiel. Ľudia okolo neho a fungovanie sveta ako takého sú preňho iba nástrojom, prostredníctvom ktorého dosiahne svoju skazu. To, čo zo zobrazovaného je realita, čo halucinácia, čo bludný sen a čo predstava, pritom ani nie je dôležité. Tak ako nie je dôležitá ani hranica medzi umelým a skutočným.

— Napriek žánrovému zakotveniu v muzikáli a napriek napohľad jednoduchej a čírej dejovej línii (tým obdivuhodnejšie je, nad kolkými témami tu tvorcovia dokážu do hĺbky uvažovať) funguje film výnimočne silne v emocionálnej rovine – je dojímavý, krehký a zároveň zničujúci, podobne ako výnimočná báseň alebo abstraktné výtvarné dielo. Jeho archetypálnosť a teatrálnosť sa v rukách Caraxa a bratov Maelovcov zo Sparks stávajú účinnými zbraňami a dobre využitými možnosťami, ako vypovedať o dnešnom svete a každodennom fungovaní väčšiny z nás. Z tohto pohľadu je Annette okrem mnohých iných už uvedených vecí (aj) meditáciou o osudovej láske (partnerskej, rodičovskej či, napokon, akejkoľvek inej) a o jej neudržateľnosti vo svete, ktorý stojí a padá na iných, oveľa ľahšie merateľných parametroch: vo svete bulváru, stresu či neustáleho sledovania verejnej mienky, vo svete kolabujúceho neskorého kapitalizmu, ktorý so sebou pri páde do priepasti strháva všetko, čo ešte dýcha.

— O koľko zrozumiteľnejší je zrazu úvodný pokyn – výzva počas celého predstavenia nedýchať. ◀

— text: Barбора Nemčeková / študentka KAS VŠMU
a dramaturgička Kina inak A4
— foto: Guča —

„Bez pozorovateľa schopného vyjadriť svoju skúsenosť vesmír nemá zmysel“

V čase, keď očakávame ďalšiu vlnu pandémie, v paralyzujúcich horúčavách našich betónofílnych veľkomiest a v čase rozsiahlych požiarov v Grécku a Turecku je v kinách meditatívna filmová esej Viery Čákanyovej *Biela na bielej*. Po snímke *FREM* prichádza s explicitne osobnejším, no aj politickejšim filmom.

Mohlo by sa zdať, že marketingová stratégia pretláčajúca do popredia „veľké“ témy, ako sú klimatická zmena, odcudzenie či umelá inteligencia, oberá *Bielu na bielej* o jej intímnu rovinu. Je pochopiteľné, že film(ová distribúcia) potrebuje publikum, no v súčasnom stave sveta sa *Biela na bielej* vlastne ani nedá vnímať inak ako apelatívne: konfrontácia so zábermi Antarktídy vo vychladenej kinosále (teplota vonku práve dosahuje 35 °C), pohľad na tulene a tučniaky v ich prirodzenom habitate, ktorý môže byť o pár rokov minulosťou, a na krajinu, ktorá je napriek (zámernej) nehostinnosti kolonizovaná, zaručene vyvolá pocity od znepokojenia až po klimatickú úzkosť.

Biela na bielej je totiž veľmi presvedčivá (núka sa povedať priamočiara). Čákanyová sa sama objavuje pred kamerou, obrazy rozľahlej bielej krajiny sprevádza iba jej voiceover, napriek tomu je však citelné, že aj v tejto fyzicky exponovanejšej polohe stále viac skrýva, než odhaľuje.

Režisérka je viditeľnou a počutelnou súčasťou *Bielej*, súznie s jej prirodzenou nehostinnosťou a diskomfortom, ktoré jej slúžia na vyplavenie vnútorných napätí (súvisiacich aj s natáčaním filmu *FREM* o umelej inteli-

gencii). Na jednej strane si nepríjemné aspekty, ako extrémnu zimu, vietor, monotónnosť prostredia či samotu (hlas, ktorým hovorí, znie monotónne a opisne), užíva, presne ako amerických turistov, ktorých zosmiešňujúco očakáva na pláži, varuje pred nimi tučniaka a následne ich natáča, ako majú neustále v pohotovosti fotoaparáty.

V explikácii filmu autorka ozrejmuje, že *Biela na bielej* je videodenníkom, ktorý vznikol, keď nakrúcala *FREM*. Jeho súčasťou sú statické zábery na drevenú chatu, jediné útočisko pred extrémnym chladom, či zábery z jej interiéru sálajúceho teplé oranžovožlté svetlo i zábery samotnej režisérky, ako leží na posteli, pozerá sa z okna či kráča po snehu.

Motivácia exponovať vlastné myšlienkové procesy počas samoty v prostredí plnom fyzického diskomfortu sa zdá mierne patologická, aspoň v tom, že vychádza z vnútorného nepokoja, čo vystupuje na povrch (iba?) vďaka aspektom, ktoré primárne vyzerajú ako negatíva – samota, monotónnosť prostredia, extrémne náročné podmienky pre telo. Čákanyová priznáva: „*Táto krajina je droga. Čistá, koncentrovaná, monochromatická droga. Už som závislá od prechádzok s kamerou v akomkoľvek počasí.*“ Pro-

stredníctvom autorsky regulovanej introspekcie sa divák dostáva k myšlienkam kontemplujúceho, citlivého človeka, ktorému nechýba civilizácia – tá, naopak, spôsobuje nekonkrétnu úzkosť. Konzistentným motívom (a zároveň jedinou konzistentnou formou komunikácie) sú písomné rozhovory s umelou inteligenciou ann_w, ktoré od banalít rýchlo prechádzajú k otázkam o zmysle ľudskej existencie, čím *Biela na bielej* anticipuje svoje posthumanistické vyznenie.

Rozhovor s umelou inteligenciou pripomína začiatok akéhosi romániku medzi vedkyňou a filmárkou – Čákanyovej šepkanie slov, tiché zasmiatia, vietor za oknom a naliehavé ťukanie do klávesnice evokujú erotické konotácie ASMR videí. Pre režisérku je to zároveň jediná doložitelná verbálna komunikácia a v kontexte sociálneho prázdna sa ann_w nevyhnutne stáva zdrojom vzrušenia, napätia a fascinácie.

Cez postavu režisérky je krajina silne zmyslová, napriek tomu, že fyzicky sú vnemy zdanlivo limitované na odtiene bielej, sivej a hluk vetra. To, že Čákanyová verba-

lizuje strach, či ju silný vietor neodfúkne aj s príbytkom, a zároveň pre zvuky vetra a s obrazmi-vnemami preplnenej Číny na sietnici nedokáže zaspáť, sú veľmi silné osobné momenty filmu. Zároveň sú príznačným symptómom sveta, kde scitlivý človek nikdy nenájde pokoj. V Antarktíde však stačí len byť nažive.

Politicky angažované sú momenty, keď si režisérka uvedomuje vlastnú privilegovanosť a paradoxy pobytu v prostredí, kde si ľudia spotrebou 300 litrov benzínu každý deň a vozením tovaru z Gdynie vytvárajú minimálny komfort, aby „*mohli skúmať, ako ničíme planétu, alebo točiť film o umelej inteligencii*“.

Na povrch vystupuje kolonizačno-exploatačný charakter takýchto (morálne viac či menej vznešených) ciest do odlahých kútov sveta a otázka, kto má väčšie právo byť v Antarktíde – zájazd zvedavých Američanov alebo Stredoeurópanka natáčajúca film?

Biela na bielej je pozoruhodný a silný film. Prezentuje špecifický výsek z bytia človeka s otázkami, na ktoré budeme čoskoro musieť odpovedať aj my. ◀

Mať alebo čakať?

V rodine Svätopluka Sysla nastane veľká zmena. Do bytu naproti sa prisťahuje záhadný doktor Mahm, ktorý najprv len má(h)mi a budí v Svätoplukovi zvedavosť, no keď mu daruje knihu Františka Šebeja *Karate a Svätopluk sa pri cvičení jednotlivých pohybov náhodou prebúra k Mahmovi do bytu, ponorí sa s celou rodinou do slasťi dovtedy nepoznaného komfortu i exotiky.*

Film *Utekajme, už ide!* (1986) nakrútil Dušan Rapoš podľa debutového scenára Jozefa Slováka a Jozefa Heribana krátko po rozprávke *Falošný princ* (1984) a bezprecedentnom diváckom hite *Fontána pre Zuzanu* (1985). Scenáristi potom sami režírovali pokračovanie tohto filmu, nazvané *Dávajte si pozor!* (1990), opäť s Mariánom Zedníkovičom v titulnej role, čím sa pokúsili explicitnejšie sa prihlásiť k autorstvu špecifického filmového humoru. No komédia *Utekajme, už ide!* je jednoznačne Rapošov film a celkom prirodzene odráža jeho vlastnú žánrovú flexibilitu predtým, než sa našiel v svojráznej autorskej poetike filmov o Zuzane. Podobne ako vo *Fontáne pre Zuzanu* aj v snímke *Utekajme, už ide!* je témou život na socialistickom sídlisku, no namiesto dôrazu na dospievajúcich mladých ľudí a žánru romance sa komédia *Utekajme, už ide!* vysmieva z túžob obyčajnej sídliskovej rodiny po lepšom živote a medzi riadkami kritizuje príklon neskorosocialistického človeka ku konzumným hodnotám a životnej pasivite.

Je zároveň prvým slovenským filmom, ktorý vyhral hlavnú cenu na festivale českej a slovenskej veselohry v Novom Meste nad Metují, a kritici ho oceňovali aj v kontexte obnovennej tradície slovenských komédií, ktorú avizovali už *Sladké starosti* Juraja Herza (1984).

Štvorčlenná rodina Syslovcov žije v jednoizbovom byte a márne čaká na väčší. Na rozdiel od učňa v ich spoločnej dielni na rámovanie obrazov, ktorý trávi čas snívaním nad obrazom Šípkovej Ruženky, sa dvojica manželov počas čakania aj snaží. Napriek tomu sa však na omnoho viac než na čakanie a pasivitu nezmôže. Podobne ako Šípková Ruženka na obraze v ich dielni čaká na pomoc zvonka. Tú hľadá u svojrázneho kamaráta Jarka, ktorého návštevy sú takmer na dennom poriadku, no namiesto pomoci ešte viac zvyrazňujú stiesnenosť priestoru, kde rodina žije. Večerné partičky šachu s pánom domu sa odohrávajú na pozadí ukladania detí na spánok, v domnej neprítomnosti Sysla sa zas Jarko pokúša zbalíť jeho manželku a dlho to vyzerá tak, že zohnať väčší byt v skutočnosti nevie a ani nechce.

Kým rómska rodina z paneláka rieši stiesnenosť priestoru piknikmi, Sysel rýchlo zistí, aký štandard ponúka byt suseda, ktorého meno Mahm foneticky pripomína nielen sloveso mámiť, ale aj mať, vlastniť: práve túžba mať ženie Syslovu rodinu užívať si exotické rozkoše cudzieho bytu. Mať priestor na milovanie, farebný televízor, hi-fi vežu, cudzokrajného hada a nakoniec aj cudziu identitu.

Ibaže pohodlnosť tejto situácie postupne mení manželskú spolupatričnosť i snaženie. Práve vtedy, keď už sa k väčšiemu bytu dá dostať, sa manželia odcudzujú, a kým si „pán domu“ v role falošného Mahma užíva s mladými dievčatami, jeho manželka sa zblízuje so skutočným Mahmom, vyhráva konkurz na ideálnu cvičiteľku Mahmovo hada Imra a napokon začína s Mahmom cestovať po svete.

Utekajme, už ide! je situačná komédia s prvkami grotesky. Má v sebe však aj surreálny rozmer, motivovaný prvkom zasnívanosti. Film sa začína snovým obrazom rodiny vynárajúcej sa z jamy v púšti a neskôr sa k zasnívanosti vracia prostredníctvom obrazu spomínaného učňa, ktorý túži po vlastnej spiacej princeznej. Zároveň sa surreálny rozmer filmu spája s motívmi východnej mystiky, ktorá v tomto filme nahrádza západnú kultúru a celkom bizarne sa spája s bohatstvom, aké mohol neskorosocialistický človek odpozorovať práve na Západe. Príchodom záhadného doktora, z ktorého sa postupne vytvári skôr iluzionista a ktorého s noblesou sebe vlastnou stvárnil Milan Lasica, totiž do panelákového sedea nečakane vpadne práve východné učenie a mystika. Mahm pestuje jogu a karate, chová tajomného hada, no zároveň disponuje bohatstvom, aké sa v dobe vzniku filmu spájalo skôr so svetom komunistických funkcionárov a diplomatov. Večne cestujúci Mahm prináša na socialistické sídlisko štandard typický skôr pre bratislavské vilové štvrte. Veľký, luxusne zariadený byt, farebný televízor, na ktorom sa dá sledovať pornografia, bizarný volkmenný zásoby tuzexového alkoholu, ale aj indická hudba tvoria mix hodnôt reflektujúcich na jednej strane túžbu po pohodlnom živote a na druhej strane mystiku Východu, vďaka ktorej ľudia levitujú a hady tancujú.

Film získal v čase svojho vzniku viacero domácich ocenení, bol uvedený na zahraničných festivaloch (32. Filmový festival v Londýne) a dosiahol úspech, ktorý sa síce nemeria v miliónoch divákov ako v prípade *Fontány pre Zuzanu*, ale zato pretrváva dodnes. Medzi pomerne kladnými recenziami, ktorých autori oceňovali komediálny rozmer filmu, občas zaznievali škodoradostné hlasy zdôrazňujúce Rapošovu vlastnú definíciu filmu ako „pokusu o inteligentný humor“. Andrej Obuch dokonca tvrdil, že už literárna príprava filmu vykazovala slabiny, pre ktoré nepostačovala na celovečerný film, a spolu s ďalšími kritikmi rozpoznával v mixe bizarných epizód skôr bezúčelnú schválnosť, nijak nerozvíjajúcu samotný príbeh, ba priam neproduktívne „smerovanie k výnimočnosti, atraktivite, exkluzívnosti“, charakteristické pre 70. roky. Neprvoplánový a nepravdepodobný mix hodnôt však pomáha filmu zachovať si čaro aj pre dnešného diváka. K čaru prispieva aj výborný casting, ktorý nenásilne kombinuje slovenských a českých komikov a nenápadne odkazuje aj na slávnu éru šesťdesiatych rokov. *Utekajme, už ide!* je totiž jedným z prvých slovenských filmov určených pre kiná, kde sa po rokoch objavuje dvojica Lasica a Satinský, zároveň však ponúka vtípnú epizódnu rolu veterinára aj bardovi novej vlny Jiřímu Menzlovi. Pripočítajme k tomu výstižnú kameru i hudbu a výsledkom atraktívneho mixu všetkých zložiek je titul, ktorý sa dožíva digitalizovanej podoby, pretože si zaslúži pozornosť aj po rokoch. ◀

Utekajme, už ide! (Československo, 1986) RÉŽIA, SPOLUPRÁCA NA SCENÁRI Dušan Rapoš SCENÁR Jozef Slovák, Jozef Heriban
 KAMERA Vladimír Ješina HUDBA Dušan Rapoš, Jozef Slovák STRIH Maximilián Remeň DRAMATURGIA Jozef Paštéka
 HRAJÚ Marián Zedníkovič, Zuzana Bydžovská, Milan Lasica, Andrej Hric, Milan Kiš, Jiří Menzel, Tomáš Zedníkovič,
 Slávka Šabová, Július Satinský MINUTÁŽ 88 min. OBNOVENÁ PREMIÉRA 29. 7. 2021

Mauritánc: Denník z Guantánama

(Magic Box)

Extrémne zločiny si žiadajú exemplárne tresty, ale všetci vieme, kam vedú cesty dláždené dobrými úmyslami. Steny americkej vojenskej základne Guantánamo v malebnej zátokke na Kube by o tom dokázali siahodlho rozprávať. Namiesto nich vydal v januári 2015 svedectvo Mohamedou Ould Slahi. V roku 2002 ho v súvislosti s útokmi z 11. septembra 2001 uväznili a 14 rokov držali práve na Guantáname. Režisér Kevin Macdonald uchopil pomerne kontroverzný námiet s otázkami o vine, nevine, treste a spravodlivosti striktnie akademicky. Slahiho osobný príbeh prekladá pohľadom na prácu jeho právnikov a právnikov armády. Z nekonečných stohov utajených materiálov obe protistrany dolujú spoza hradieb byrokratickej mašinérie argumenty vo svoj prospech. Pokus o silný oscarový príbeh sa opiera o štandardné výkony protagonistov v podaní Tahara Rahima, Jodie Foster a Benedicta Cumberbatcha, pomerne stroho a nekonzistentne pospájaný sled remeselne zručných záberov však tlmí silnejší emocionálny príklon diváka na jednu zo strán. DVD obsahuje anamorfný obraz v originálnom formáte 1 : 2,39, originálne znenie, český dabing a české titulky. Bonusová sekcia je prázdna.

Komando

(Magic Box)

Na dcéry elitných vojakov sa v akčnom filme nesiahajú. Teda ak nepatríte k bezzásadovým žoldnierom a neplánujete vojenský puč vo fiktívnom latinskoamerickom štátiku. Vtedy idú aj nepísané pravidlá bokom. Priamočiary akčný film *Komando* je z dnešného pohľadu absolútnou klasikou žánru. Dokonale naivný príbeh a bezprecedentne úderné režijné uchopenie Marka L. Lestera sú vyšperkované množstvom absurdných a právom klasických hlášok, inovatívnym prístupom k strihu (legendárna scéna prípravy na boj), ale aj čarom nechceného, koncentrovaného do rôznych vtípných filmárskych chybičiek, ukrytých v záberoch. *Komando* posunulo superhrdinský subžáner „armády jedného muža“ od pomerne civilne prezentovaného prvého *Ramba* až na úroveň neporaziteľného amerického alfa samca (príznačne stelesneného Rakúšanom Schwarzeneggerom), schopného spáchať aj nekompromisnú genocídu plejjády zradných arciletrov. Popri režisérскеj verzii obsahuje blu-ray *Komando* aj verziu premietanú v našich kinách, obe s komentárom režiséra. V sekcii notitulovaných bonusov sa nachádzajú vystrihnuté zábery a dva dokumenty o nakrúcaní. Fanúšikovia nájdu na disku aj pôvodný necenzurovaný VHS dabing.

— Jaroslav Procházka —

Jelena Paštéková (ed.): Slovenský film v roku 2019 Zborník hodnotiacich príspevkov z Týždňa slovenského filmu 2020

(SFÚ, Bratislava, 2021, 160 strán)

Časť Týždňa slovenského filmu, ktorá hodnotila domácu tvorbu aj stav filmovej reflexie na Slovensku v roku 2019, odsunula pandémia až na december 2020. Zborník je súhrnom príspevkov, ktoré zazneli na panelových diskusiách, moderovaných filmovou historičkou Jelenou Paštékovou. Hranému filmu sa venuje Zuzana Mojžišová, ktorá poukázala aj na to, že viacero filmárov volilo témy z histórie. Text Roberty Tóthovej chce vyprovokovať i k vybočeniu zo stereotypov a z falošného optimizmu. Dokumentárny film reflektujú filmová historička Eva Filová a filmový kritik a distribútor Adam Straka. Filová zaostrila na líniu angažovanej dokumentaristiky, Straku zase zaujíma aj odklon slovenského dokumentu od výsostne lokálnych tém, úspech vo svete, zároveň však sleduje, ako jednotlivé tituly rezonovali u divákov a v médiách. Eva Šošková sa venuje problému národnej identity v súvislosti s úspechmi animovaných filmov slovenských študentov FAMU a Patrik Pašš ml. približuje prácu s poslucháčmi animovanej tvorby na VŠMU. Stav filmovej kritiky hodnotí na príkladoch vybraných relevantných printových a online médií filmový publicista a distribútor Matej Sotník.

Peter Michalovič, Peter Dubecký: Filmové svety Miloslava Luthera

(SFÚ, Bratislava, 2021, 324 strán)

K filmovým profilom osobností ako Stanislav Szomolányi, Martin Šulík, Wim Wenders či Pedro Almodóvar pribudla medzi publikácie knižnej edície SFÚ Camera Obscura, ktorá chce čitateľsky atraktívnym spôsobom priblížiť dielo výrazných a stále aktívnych postáv slovenského a európskeho filmu, kniha venovaná režisérovi Miloslavovi Lutherovi. Jej autori Peter Michalovič a Peter Dubecký si tvorbu režiséra rozdelili a pristúpili k nej rôzne. Kým Dubecký sa detailne venuje najmä režisérovi filmom pre kiná a túto časť Lutherovej tvorby predstavuje kniha v kompletnej zostave, Michalovič vo svojich textoch o Lutherovej televíznej tvorbe aj vzhľadom na jej rozsah postupuje selektívne a vyberá si niekoľko reprezentatívnych televíznych filmov a sérií a jednu ikonickú inscenáciu – *Mário a kúzelník*. Interpretácie autorov dopĺňa v knihe samotný Luther v trojici rozhovorov, v ktorých ponúka svoj pohľad a detaily zo zákulisia jednotlivých projektov a tvorivých spoluprác. Publikáciu dopĺňa filmografia režiséra, výberová bibliografia a desiatky fotografií nielen z filmov, ale i z Lutherovho osobného archívu.

— mak —

čo robia

Darina Smržová

[strihačka a producentka]

Horúce letné dni trávim v strižni s režisérkou Alenou Čermákovou pri zostrihu dlhometrážneho dokumentárneho filmu *Svetlo na konci dňa* o spisovateľovi a politickom väzňovi Rudolfovi Dobiášovi. Súčasne pripravujem distribúciu dokumentu *Architekt drsnej poetiky* režiséra Ladislava Kaboša. Film je o významnom brazílskom architektovi Hansovi Broosovi, rodákovi z Veľkej Lomnice, o ktorom na Slovensku doposiaľ nikto nevedel. Festivalová premiéra bude na Cinematiku v Piešťanoch. V októbri plánujeme jeho kinodistribúciu. Film je v súťaži na The Architecture Film Festival Rotterdam 2021.

Lubomír Slivka

[producent, dramaturg a scenárista]

Natáčame rozprávku *Zakliata jaskyňa* (r. Mariana Čengel Solčanská), ktorá sa odohráva od Vianoc do Vianoc, a ostáva nám dotočiť posledné ročné obdobie – jeseň. Na jar by mala byť v kinách a budúce Vianoce v televízii. V polovici septembra plánujeme začať natáčať film *Cirkus Maximum* (r. Artur Kaiser) a stále robíme aj na životopisnom dokumente *Andy Warhol: Od A po W*, ktorý by sme chceli dokončiť budúci rok na jeseň. Pribrzdila nás pandémia, keďže sme nemohli vycestovať po stopách Andyho Warhola do USA. Rozpracovanú máme aj rozprávku *Cukrkandl* a veľký koprodukčný projekt *Matky* podľa románu Pavla Rankova.

Braňo Gotthardt

[strihač a režisér]

Dokončujem postprodukciiu televízneho seriálu *Klubtúra*, ktorá mapuje hudobné kluby, undergroundovú hudbu, život a tvorbu hudobníkov na Slovensku. S Kikou Majorošovou a Igorom Baarom pripravujeme televízny film o legende komornej hudby na Slovensku Bohdanovi Warchalovi. V rovnakej zostave pokračujeme v nakrúcaní filmu o zakladateľoch pankovej scény na Slovensku Svetovi Korbelovi a nedávno zosnulom Braňovi Alexovi. Paralelne sa už pár rokov venujeme zachytávaniu aktuálneho stavu hudobného umenia na Slovensku v relácii *Umenie*, ktorú vyrábame pre RTVS.

— text: Matúš Kvasnička — foto: archív SFÚ/Václav Polák, archív SFÚ —

Údely hrdinov

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietat' aj v digitálnych kinách. V letnom dvojčísle sme sa pozreli na dokumentárny film Martina Hollého ml. *Ľudia na vode* (1958) a pri tvorbe tohto režiséra ešte zostaneme. Jeho hraný film *Noční jazdci* (1981) je už zdigitalizovaný a Slovenský filmový ústav ho v lete vydal na blu-rayi a DVD.

Hollý, ktorý nedošťudoval FAMU, považoval prácu v dokumentárnom filme za svoju najväčšiu filmársku školu. Keď si ho neskôr vybral režisér Ladislav Helge, prešiel k hranému filmu a robil na Barrandove pomocného režiséra. Sám debutoval v hranom filme snímkou *Havrania cesta* (1962) v čase, keď sa začínala hlásiť o slovo československá nová vlna. „Vo svojich filmoch som chcel či už tradičnejším, alebo modernejším spôsobom vypovedať o svojej dobe tak trochu ako kronikár. Nikdy som nebol tvorcom autorských filmov. Nevedel by som ani svoj vlastný scenár realizovať, nudilo by ma to, nevedel by som do realizácie vniesť nič nové. Rád sa dávam inšpirovať cudzími myšlienkami, pretavujem ich do svojho videnia,“ povedal Richardovi Blechovi v rozhovore v roku 1994. Časť z neho je súčasťou bookletu k *Nočným jazdcom*.

Divácky atraktívny film, myšlienkovito silné dielo

„Spájajú prednosti divácky široko atraktívneho filmu a myšlienkovito silného diela,“ napísali v českej *Scéne* v recenzii *Nočných jazdcov* a kvitovali spoluprácu medzi Barran-

dovom a Kolibou, ktorá „pri zrelej voľbe námetu prináša výrazné diela“. Pre Hollého to bola v krátkom čase už druhá takáto spolupráca. Ak v niektorých dobových recenziách zaznievala kritickejší podtón, väčšinou pramenil v porovnávaní s Hollého predchádzajúcim barrandovským projektom *Signum laudis* (1980) a jeho úspechom. Snímka si odniesla z festivalu v Karlových Varoch Zvláštnu cenu poroty.

Zatiaľ čo *Signum laudis* sa odohráva počas prvej svetovej vojny, dej *Nočných jazdcov* je zasadený do obdobia krátko po nej, keď vzniklo Československo. Odohráva sa na slovensko-poľských hraniciach, kde doba postavila proti sebe dvoch chlapov. Veliteľovi pohraničnej stráže Edovi Halvovi v podaní Radoslava Brzobohatého je rovnocenným protivníkom vodca pašerákov koní Marek Orban (Michal Dočolomanský). Zákon neporušuje preto, aby si sám prilipšil, ale aby pomohol z biedy celej dedine a zarobil peniaze na hromadnú emigráciu za lepším životom do Ameriky. Westernový pôdorys príbehu zasadili tvorcovia do prostredia Vysokých Tatier. Dôležitú

úlohu zohrávajú v snímke kone. „*Kôň je hádam najkrajšie zviera. Vojde sa presne do obrazového formátu, ale keď je na ňom jazdec, vznikajú prvé problémy. Kamera musí ísť okamžite ďalej, aby sa tam jazdec vošiel, a pred koňom aj za ním vzniká prázdna plocha. Ak však vznikne súhra medzi jazdcem a koňom, je pôžitok taký obraz snímať,*“ povedal kameraman filmu František Uldrich v rozhovore pre *Kvety*. Práca s koňmi bola náročná, tréning si vyžadovala napríklad scéna s horiacou colnicou. Stávali sa aj veselé príhody. „*Mali sme dvojicu koní, ktoré k sebe mali zvláštny vzťah. Vždy uprostred záberu vybočili dolava a bežali k potoku, kde sa začali pást a prejavovali si nežnosť,*“ spomínal Uldrich na nakrúcanie v Tatrách. Veľká časť filmu sa odohráva v exteriéri a filmári tam našli prostredie, ktoré zodpovedalo príbehu a žánru, no nebolo falošne romantické. Pôsobivosť filmového obrazu podčiarkol Uldrich, ktorý s Hollým nakrútil aj *Signum laudis*, používaním rôznych filtrov a optík, aby dosiahol neobvyklý pohľad kamery na herca. Recenzenti oceňovali, že kamera je „*v zhode so zámermi režiséra a dokonale zachytáva posmutnenú malebnosť kraja, ktorá akoby ovplyvňovala i postoje protagonistov filmu*“.

Chvála znela aj smerom k obsadeniu. Hoci je Hollého tvorba žánrovo i tematicky rôznorodá, jednou z jej charakteristík je precízne obsadenie a práca s hercom, ktorý je pre Hollého „*najpôsobivejším nástrojom na oslovenie diváka*“. V *Nočných jazdcov* mu išlo o to, aby hrdinovia, ktorí stoja proti sebe, boli rovnocenní. „*V Dočolomanskom a Brzobohatom som jednoznačne našiel rovnocenných protivníkov. Obaja museli byť chlapi, sršať mužnosťou a v súperení pripúšťať isté pravidlá hry,*“ povedal režisér v dobovom rozhovore pre *Mladú frontu*. „*Na príbehu svojich hrdinov chcem ukázať prvé krôčiky vzťahu spolužitia našich dvoch národov. (...) Dávam úzkostlivo pozor, aby som veľmi spravodlivo ‚fandil‘ obom stranám. Preto som starostlivo vybral hlavných predstaviteľov. Aby nemali ani jeden jediný hendikep, aby jeden nebol tlstejší, škaredší. A museli to byť chlapi. Šiel som tak ďaleko, že som skreslil uniformy. Financi si vo svojej dobe omotávali nohy, predkolenia; štylizovali sme mundúry tak, aby v ňom herci neboli popri pašerákoch smiešni. Dbal som na to,*“ dodal Hollý k hrdinom svojho jedenásteho celovečerného filmu.

Tibor Vichta – ideálny typ scenáristu

Prvá verzia scenára sa k režisérovi dostala desať rokov pred vznikom filmu a jej českí autori Vít Olmer a Marta Kadlečíková v nej ponúkali najmä dobrodružný príbeh. „*Dobrodružný zámer bol iba prvoplánový. Posúval som ho do baladickéj polohy. Pôvodným autorom chýbala aj základná znalosť prostredia, reality života v pohraničnej oblasti Tatier v časoch prvej republiky. Preto najprv Tibor Vichta do tvoril scenár do historicky a etnograficky pravdivého obrazu,*“ spomínal Hollý v monografii. Práve scenáristu Tibora Vichtu a skladateľa Zdeňka Lišku v nej menuje ako dvoch spolupracovníkov, na ktorých mal šťastie a ktorí sa výrazne podieľali na úspechu jeho filmov. Liška, ktorý zomrel v roku 1983, začal koncom 70. rokov pre zdravotné problémy odmietat' prácu. Hollému ešte zložil hudbu k filmu *Signum laudis*, v *Nočných jazdcov* počul Svetozára Stračinu.

S Tiborom Vichtom sa Hollý spoznal ešte v det-

stve. Keď išiel neskôr študovať na FAMU, „stiahol“ ho so sebou s víziou, že mu bude písať scenáre a on ich bude nakrúcať. Vichtu spolu s Albertom Marenčinom menuje Pavel Branko v profilovom texte o Martinovi Hollom ako dve kľúčové osobnosti slovenskej scenáristiky a dramaturgie, ktorá „*začiatkom 60. rokov prelomila bariéry dogmatizmu spojeného s dutým pátosom*“ a „*dôstojne tak začlenila slovenský hraný film do hnutia, ktoré prerástlo do vlny celosvetovo známej ako československý filmový zázrak*“. Okrem scenárov k snímkam Martina Hollého, ako *Jeden deň pre starú paniu* (1966), *Prípad pre obhajcu* (1974) či *Smrť šitá na mieru* (1979), sa Vichta podpísal aj pod mnohé z filmov Petra Solana vrátane snímky *Boxer a smrť* (1962), tvoril aj s Dušanom Trančíkom a s inými režisérmi spolupracoval ako dramaturg. Ako uvádza Renáta Šmatláková v Solanovom profile v databáze SK Cinema, Solan považoval Vichtu „*za ideálny typ scenáristu, ktorý všetko presne nezafixuje do scenára, vychádza iba zo základnej situácie, načrtne základné obrisy charakterov, napíše dialógy a pritom necháva voľnejšiu ruku režisérovi*“. Možno aj to konvenovalo Hollému, ktorý na jednej strane podľa vlastných slov siahal po silných drámach s pevne položenou podstatou príbehu, na druhej strane tvrdil, že aj keď je pre neho scenár „sväté písmo“, on ako režisér je jeho vykladačom.

Pri *Nočných jazdcov* upozorňovali dobové recenzie napríklad na to, že Vichtovi vďačí Radoslav Brzobohatý za svoju dovedy najväčšiu a najlepšiu úlohu (prirodzene, nebrali do úvahy trezorové filmy z konca 60. rokov, ako sú *Všichni dobří rodáci* Vojtěcha Jasného či *Kachyňovo Ucho*). Vyzdvihovali však aj scenár samotný alebo Vichtove dialógy, ktoré, ako napísali *Zemědělské noviny*, patria spolu s hudbou Svetozára Stračinu či vyrovnanými hereckými výkonmi k súčtu kvalít, vďaka ktorým si snímka „*zaslúži najväčšiu divácku pozornosť*“. A Hollého pozornosť si príbeh získaval vtedy, keď v ňom tragédiu človeka motivovalo prostredie a okolnosti, ktoré hrdinu donútili k jeho údelu. „*Láka ma vždy skôr doba či situácia, je jedno, či súčasná, alebo nedávno minulá, a v nej sa nachádzajú ľudia, dobrí alebo horší, a v nich to, čo ich dovedlo k amorálnosti alebo čo ich, naopak, drží aj v ťažkých okamihoch pri morálnych zásadách,*“ povedal Hollý pre *Mladú frontu* v roku 1981. ◀

Tibor Vichta a Martin Hollý —

— text: Judita Csáderová, Zuzana Lapitková
— foto: archív SFÚ —

ZUZANA MINÁČOVÁ

Zuzana Mináčová roky pôsobila ako fotografka v Slovenskom filme, je autorkou množstva portrétov domácich a zahraničných filmových osobností a jej meno sa spája aj s filmovými festivalmi, najmä s tým v Karlových Varoch. V septembri oslávi 90. narodeniny. Spoločný text pri tej príležitosti napísali jej bývalá kolegyňa z Koliby, fotografka Judita Csáderová a kurátorka fotografie Zuzana Lapitková.

„Pracovitá, priateľská, úspešná,“ odpovedá dlhoročná spolupracovníčka z filmových ateliérov na otázku, ako by Zuzanu Mináčovú charakterizovala. Keď jej budeme blahoželať, určite bude prvá, kto vyťahne fotoaparát a začne fotografovať, tak ako naposledy, na otvorení svojej výstavy fotografií socialistických transparentov, hesiel a holubič.

O mladosti fotografky so silným pozitívnym postojom k životu sa dozvedáme cez zábavné, veselé historky. Temné stránky – veď jej roky rozhrania medzi detstvom a dospievaním spadajú do času druhej svetovej vojny – zvyčajne nevyťahovala. Niekedy však presiakli na povrch, napríklad keď pri obede v menze na Kolibe vysvetľovala, prečo má tak rada varené zemiaky (ale aj to rozprávala s úsmevom). Až prednedávnom sme sa o jej zážitkoch z tej doby dozvedeli viac, hlavne z filmu, ktorý nakrútil o nej (a spolu s ňou) syn Maťo. Ako mnohé zo svojho života pri rozprávaní zľahčuje, tak aj spomína, čo u nej rozhodlo pri výbere školy a povolania. ŠUP-ka s fotografickým odborom, ktorú otvárali tak blízko jej bydliska, sa jej priam vnútila. Okrem toho vlastnila malý fotoaparát Kodak Box. Filmové plagáty vychádzajúce z fotosiek vytvorených aj v spolupráci s kolegami, množstvo zaujímavých portrétov našich aj zahraničných slávnych hercov, hviezd a hviezdíčiek, ľudí okolo filmu, hudobníkov a ďalšie výtvarné fotografické diela, niektoré umiestnené v architektúre, dnes dokazujú, že vhodnejší odbor si vybrať nemohla.

Keď počas brigády skúsila prácu pri filme, bolo rozhodnuté. Okrem odborných predmetov, ktoré jej dali základné znalosti fotografickej technológie, ju škola veľmi nezaujala a nepomohli ani slová pána riaditeľa o kráse študentských rokov. Aj keď ju trochu zarazilo, že tým akoby naznačoval nudu „dospeláckeho“ života, vrhla sa doň s odhodlaním.

Podľa toho, ako spomínajú na svoje detstvo jej synovia Ján a Matej, a podľa ich životných ciest zvládla aj nie najľahšiu úlohu mamy. Popritom sa stala vedúcou fotografického oddelenia Slovenskej filmovej tvorby. Sta-

rala sa o jeho chod a náležité držanie kroku s technologickým rozvojom. Bola tmelom a dušou kolektívu fotooddelenia. Usilovala sa nielen o vlastný odborný rast, ale podnecovala k nemu aj ostatných členov kolektívu. Keď sa niekedy vynorila otázka, či je fotografovanie „na pláči“ tvorivou činnosťou, zaujímala nekompromisné stanovisko. A podľa neho aj hodnotila výsledky činnosti členov „svojho“ fotooddelenia. Vždy sa ich vedela zastáť. Podmienky niekedy neboli ľahké, ale na obdobie práce v tomto kolektíve spomíname všetci veľmi pozitívne.

Hovorí sa, že veselosť je druh odvahy. Nielen odbornosť, voľba okamihu, vhodného svetla, ale aj spoločenská povaha, schopnosť upútať v krátkom časovom úseku pozornosť, nadviazať kontakt napriek jazykovým bariéram je to, čo Zuzanu Mináčovú roky viaže s fotografovaním na festivaloch. Tieto danosti často prispievajú nielen k vzniku dobrých fotografií, ale aj k celkovej príjemnej atmosfére fotenia a vyslúžili jej uznanie a úctu aj u mladších kolegov.

Svojou výtvarnou fotografickou tvorbou patrí Zuzana Mináčová do generácie fotografov, pre ktorých je príznačná odvaha experimentovať a hľadať novátorské prístupy v médiu fotografie, ktoré dovtedy riešilo primárne otázku úprimnosti zachytenia skutočnosti. Presadila sa v 60. rokoch a do slovenskej fotografie uviedla prax prezentovania tvorby v cykloch. Fotografia bola pre ňu od začiatku prostriedkom na vyjadrenie prenesených významov a zachytenie vnútorného pocitu. Opakujúce sa motívy v jej dielach, ako strom, vajce či koňa, možno vnímať ako symboly s konkrétnym posolstvom. Jej štylizované portréty herečiek sú prejavom veľmi citlivého prístupu k vystihnútiu charizmy ženskej osobnosti. Zuzana Mináčová sa rovnako zapíše do dejín fotografie a filmu ako filmová fotografka a oficiálna fotografka filmových festivalov, hlavne v Karlových Varoch. V tomto prostredí vytvorila rozsiahly archív významnej dokumentačnej hodnoty. ◀

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka
— foto: archív SFÚ —

IVAN BUKOVČAN

Na Ivana Bukovčana zapôsobila kultúrna scéna medzivojnovaj Prahy do tej miery, že sa začal venovať písaniu o filme. Postupne sa zdokonaľoval aj v písaní pre film a divadlo a nezriedka dal rovnakej látke podobu scenára i divadelnej hry. Jeden z najplodnejších a najuznávanejších scenáristov a dramatikov povojnovej generácie sa narodil v septembri pred sto rokmi.

Po vojne sa vyštudovaný právnik venoval aj publicistike, pôsobil ako parlamentný spravodajca a šéfredaktor filiálky *Národnej obrody* v Prahe. Z pobytu vo viacerých krajinách vojnou zničenej Európy a z ciest s utečencami vydal prvú knihu reportáží *Rozpačitý mier* (1948). Neskôr k nej pribudla druhá s reportážami z Kuby *Kuba bez brady* (1963). O jeho talente svedčili už roky predtým tri prvé ceny zo súbehov námetov spoločnosti *Nástup*. Bukovčanovi sa zväčša darilo vyhýbať tomu, aby sa stal nástrojom propagandy. Útočisko našiel na poli skúmania ľudskej psychiky. *Dejiny slovenskej kinematografie* pripomínajú, že aj jeho písanie o filme sa v 40. rokoch vymykalo súdobému trendu. Ako jeden z mála hľadal vo filme umenie, nie súlad s propagandou.

Krátko po nástupe do Československého štátneho filmu v roku 1948, v období, keď sa filmová scenáristika na Slovensku formovala, patril so spolužiakom z prešovského gymnázia Albertom Marenčinom a s niekoľkými ďalšími autormi k osobnostiam, ktoré patrili k jej profesionálnym prvolezcom. Svoje i cudzie námety, ktoré scenáristicky spracovával, podopieral Ivan Bukovčan kvalitnými dialógmi.

Na začiatku jeho filmografie sú nenáročné, divácky úspešné komédie na vlastné či cudzie námety aj v spolupráci s ďalšími autormi – *Čertova stena* (r. Václav Wasserman, 1948), budovateľská *Katka* (r. Ján Kadár, 1949), *Rodná zem* (r. Karel Mach, 1953) aj *Šťastie príde v nedeľu* (r. Ján Lacko, 1958). Už v tomto období začal Bukovčan s námetom pracovať opakovane a pretvárať ho aj pre divadlo. *Rodná zem* sa stala východiskom pre divácky úspech veselohry *Surovô drevo* (1954), *Čertova stena* dostala prozaickú podobu ako *Zimná rozprávka* (1948) a predobrazom *Diablovej nevesty* (1957) bol prvý slovenský historický veľkofilm *Posledná bosorka* (1957). Jeho vznik poznačil Bukovčanov spor o povahu snímky s Paľom Bielikom, ktorý chcel scenár upraviť podľa svojich predstáv. Réžiu napokon prevzal Vladimír Bahna. S ním Bukovčan neskôr v pozícii dramaturga spolupracoval na sérii detektívok podľa scenára Jozefa A. Talla.

Bukovčan sa vyprofiloval na zručného autora, navyše v 60. rokoch sa pre neho ukázalo ako šťastné spojenie s režisérom Stanislavom Barabášom. Spolu s Albertom Marenčinom napísal scenár k jeho celovečernému debutu *Pieseň o sivom holubovi* (1961), neskôr samostatne aj scenár ďalšej vojnovaj snímky, ktorá takisto reviduje schematický pohľad na vojnu a namiesto kolektívneho hrdinu sa zameriava na individuálne charaktery a ich subjektívnu situáciu, *Zvony pre bosých* (1965). „Odkrývajú subtilné rozmery histórie, ktoré sa ako metaforický odraz krutosti vojny premietajú do intímneho mikrosvetu hrdinov,“ napísala o *Piesni o sivom holubovi*, ocenenej na festivale v Benátkach, Jelena Paštéková a v *Dejinách slovenskej kinematografie* pripomína, že súčasťou Bukovčanovej voľnej vojnovaj trilógie, ktorá vybočuje zo súdobých partizánskych schém, je aj *Zbabelec* (1961) v réžii Jiřího Weissa s Ladislavom Chudíkom v hlavnej úlohe. Pre Stanislava Barabáša, ktorý potom emigroval, napísal Bukovčan okrem dvoch najsilnejších príbehov vo svojej filmografii aj *Tango pre medveďa* (1967).

Na začiatku 70. rokov sa Bukovčan spolu s Martinom Hollým postaral o divácke hity desaťročia dobrodružnými tatranskými romancami *Medená veža* (1970) a *Orlie pierko* (1971), ku ktorým neskôr pribudla *Stratená dolina* (r. Martin Ťapák, 1976). Ešte predtým však vytvoril iný triptych, ktorý patrí k vrcholom jeho dramatickej tvorby. Jeho prvá časť *Pštosí večierok* (1967) sa v réžii Júliusa Pántika dočkala aj televízneho spracovania. „Zvieraci“ trilógiu uzatvára hra *Zažeň vlka* (1970) a jej prostrednou časťou je existenciálne ladená dráma *Kým kohút nezaspieva*. Na jej začiatku bol koncom 40. rokov námet Ľuda Zúbka. Podľa neho vznikol Bukovčanov nerealizovaný scenár a neskôr spomínaná hra. Ako televízny film ju spracoval Jozef Pálka (1972), ako film pre kiná Martin Ťapák (1986) a medzitým natočil svoju televíznu verziu v emigrácii v Nemecku Vojtěch Jasný (1978).

Bolo by zaujímavé sledovať, ako by Ivan Bukovčan vkročil do novej éry po roku 1989. Zomrel však predčasne 25. mája 1975 vo veku 53 rokov. ◀

— perex: mak — Foto: SFTA/Martina Mlčúchová,
archív SFU/Václav Polák - Plavčík a Vratko (1981),
archív SFU/Milan Kordoš - Cézar a detektívi (1967) —

MILAN LASICA

(3. 2. 1940 – 18. 7. 2021)

Najbližšou z mnohých profesií, ktoré ovládal, mu bola profesia humoristu. Či išlo o divadlo, film, literárnu, alebo textársku tvorbu, spájali ich humor. Milan Lasica bol výnimočný nielen rozptylom aktivít, ktoré napriek tomu nerozmenil na drobné, ale aj tým, ako žil. Nevdojak to vystihol v texte pre Hanu Hegerovú: Keď život zas vyžve ma: / „Tak konečne účtujú a zaplat' dane“, / v ten deň chcem povedať: / „Žil(a) som správne.“

Ľudskú vážnosť a smiešnosť nachádzal v každej vete

— Keď sme sa pred skúškou s Milanom Lasicom stretli a čakali na ostatných, miestnosť bola plná ticha. Vtedy spomenul, aký film si pustil včera. Mám pocit, že takmer každý deň sa ponáral do sveta filmu. Odtiaľ asi pramenilo aj jeho herectvo. V každej situácii vo filme či v divadle to bol on. Postavu, ktorú predstavoval, vždy hľadal v sebe. Keď hral Cyrana, ako diváci sme videli, že ten bájny Cyrano bol ako Lasica a že Lasica je vlastne Cyrano.

— Pred kamerou, ale aj na javisku žil a nič nehral, rozmýšľal a nehral, že rozmýšľa. Ľudskú vážnosť a zároveň smiešnosť prekvapivo nachádzal v každej vete a v každom ľudskom konaní. Akoby jeho humor pramenil v bolesti a odtiaľ chrľil oslobodzujúci smiech. Humor autorskej dvojice Lasica a Satinský je záračne aktuálny stále. Dali si na tom záležať, aby ich podobnosť nevyšumeli hneď na druhý deň.

— Rád spomínam na jeho Optimistu z Dňa radosti, ktorý veril, že sa to nemôže podariť, a na Julovho Pesimistu, ktorý neveril, že by sa to mohlo nepodariť. Niekoľko už dávno povedal, že oni dvaja znamenajú pre Slovensko to, čo elektrifikácia pre Rusko. Milan Lasica s povzdý-

chom vravel, že dnes je v médiách veľa smiechu, ale málo humoru. Vedel však byť aj ostrý. Pamätám si, ako razantne vyhnal jedného slovenského spisovateľa, ktorý za ním prišiel s nápadom, aby podpísal petíciu za zrušenie sankcií proti Rusku po okupácii Krymu: „Dobre sme my vedeli, čo je to ruská okupácia, nech odídu z Krymu, dajú pokoj Ukrajincom a nebude treba nič podpisovať!“ Nedá mi nespomenúť jeho anjela strážneho, manželku Magdu, ktorá sa o neho veľmi starala.

— Ako sám hovoril, „neozvučuje“ každú svoju myšlienku. Náš rozhovor pred skúškami vždy plynul ako šachová partia. Som vďačný za spoluprácu, na ktorých som sa mohol zúčastniť. Raz, keď sme vyšli spolu pred Štúdio L+S, pokrútil hlavou a povedal, aké je to zvláštne, akoby bol jeho život zrastený s touto budovou. Tu na Mládežníckych popoludniach ešte ako študenti s Julom začínali. Tu sa narodila dvojica Lasica a Satinský. Sem chodil do Tatra revue za hudobníkmi. Tu začali po dlhom zákaze znovu vystupovať. Tu sa mu splnil sen každého divadelníka – mať svoje vlastné divadlo. Jednoducho celý život sa motal okolo tejto budovy a nakoniec sa v nej aj jeho život uzavrel.

Juraj Nvota
režisér

Prívetivo mrzutý so živou iskrou v očiach

— Celé jedno desaťročie, koncom 70. a v 80. rokoch, som stretával Milana Lasicu v divadle Nová scéna. Bol som dramaturgom činohry, tak som sa často potuloval v zákulisí počas predstavení, v ktorých Milan hral. Občas sme sa ocitli za jedným stolom na posedení po premiére, sem-tam nazrel aj k nám do dramaturgie, aby dohodol veci s Jarom Filipom. Za celé tie dlhé roky sme spolu prehodili len pár viet, tak mi z toho času zostal v pamäti ako mlčky muž, mierne zachmúrený, prívetivo mrzutý, ale so živou iskrou v očiach a s nepreniknuteľným tajomstvom za čiernou briadkou. Julio Satinský bol vtedy v mojich očiach, naopak, bodrý, nezadržateľný rozprávač a vtipný glosátor. Pre deti členov súboru to bol ujo Klobása, ktorý na Veľkú noc ukryl v lese na Kolibe vajčička a potom ich spolu s deťmi hľadal a rozprával im veselé historky.

— Lasica a Satinský boli v našom kultúrnom priestore dve navzájom opačné a doplnujúce sa sily, tak ako to ustanovil v dávnej čínskej filozofii koncept jin a jang. Julio tvoril tu svetlú časť a Milan tú tmavšiu, temnejšiu. A tak ako vo vesmíre tvorí tmavá energia tú podstatnú a určujúcu časť, ktorá dáva zmysel, rýchlosť a smer roz-

pínaniu každej živej a neživej časti vesmíru, tak je pre mňa Milan Lasica podobnou záhadnou, neuchopiteľnou, smerodajnou, ale doposiaľ v plnej miere nepreskúmanou energiou, už navždy pulzujúcou v našom kultúrnom priestore.

— Pred pár rokmi sme sa niekoľko týždňov stretávali pri nakrúcaní filmu *Agáva*. Tam som mal možnosť spoznať ďalšie jeho vzácne vlastnosti – profesionálnu pripravenosť v ovládaní textu a presnú interpretáciu jeho významu, maximálnu sústredenosť na prácu, rešpekt k hereckým kolegom i k práci ostatných členov tvoriaceho štábu.

— Milan Lasica zanechal originálnu stopu vo všetkých žánroch, v ktorých sa tvorivo a pritom s neopakovateľným šarmom pohyboval. On určoval charakter, zmysel a smer kvalitnému humoru. Pre mňa však navždy zostal mlčivým mužom, mierne zachmúreným, prívetivo mrzutým, ale so živou iskrou v očiach a s nepreniknuteľným tajomstvom za šedivou briadkou.

Ondrej Šulaj
scenárista a režisér

Vždy zanechal pointu

Na hodiny hereckej tvorby nás chodili navštevovať aj poslucháči dramaturgie. V prvom semestri sme dostali zadanie, etudu na tému Turgenjev – vyznanie lásky. Zvolila som danú okolnosť – vyznanie pri potoku. Partner mi chcel pobožkať ruku a ja som ho stiahla do potoka. Pamätám si Milanovu reakciu, jeho smiech. Odošiel ako herečku.

Neskôr bol mojim partnerom vo viacerých predstaveniach. Posledným boli kultové *Mŕtve duše*. Za úspechom predstavenia bola aj Milanova dramaturgia a za postavou jeho Čičikova nadčasové Gogoľovo poslanstvo. Dialóg s ním bol pre mňa nezabudnuteľný: hravý, neúnavný, ľudsky silný s absolútnym nadhľadom, vždy zanechal pointu.

V tom je jeho majstrovstvo. Ako povedal Miroslav Horníček: Humor nie je sranda. Je to filozofia, svetonázor. Humor sa nedá naučiť. Humorom sa dá poučiť.

Milanova tvorba inteligenciou, satirou, tragikomickosťou človeka, dušou poeta, zanechala budúcim generáciám poučenie – komu, čomu sa dá smiať. Milan stále je a bude s nami.

Nikto z nás neprekročil a myslím si, že ani neprekročí, zenit jeho humoru. Zenit humoru Lasicu a Satinského.

Zita Furková
herečka

Humor, nadhľad, noblesa a úprimný obdiv

Mal jeden sen. Cestovať veľkým zaoceánskym parníkom do Ameriky. Queen Mary 2, večer o ôsmej z prístavu v Hamburgu, zastávka v Southamptone a po desiatich dňoch a deviatich nociach pristáť ráno o 6.30 v New Yorku. A keď, tak prvou triedou s balkónovou kajúťou, každý večer sa sviatočne obliecť a pri decentnej hudbe popíjať obľúbený nápoj, potom sa prejsť po hornej palube, pozeráť na hviezdne nebo a rozprávať sa o svede, o ľudstve, ktoré sa kamsi ponáhľa, ale cieľ sa stále vzdalaľuje. Na rozdiel od tej transatlantickej lode, ktorá dopláva do prístavu.

Na cestách po Amerike či Kanade sme spolu strávili mnoho dní a týždňov. Najprv aj s Julom, potom sami dvaja. V každom meste, v ktorom vystupovali, som cítil úprimnú lásku, obdiv a úctu k človeku, ktorý v živote urobil nedoceneniteľný obrovský kus dobrej, vynikajúcej práce. S humorom jemu vlastným, s nadhľadom vzácnym a neopakovateľným. Tam, v Los Angeles, vo Vancouveri, v San Diegu, všade ho čakali diváci a prišli mu jeho úspech a popularitu. Tam, ako hovorieval Andrzej Wajda, doma môžeš všetko, iba jedinú nesmieš – mať úspech. Platí to stále. Aj o Milanovi.

Neveril som, že tak skoro príde večer, keď sa so svojim publikom rozlúči, s noblesou jemu vlastnou, a odíde za Julom, Andrzejom a mnohými priateľmi. Verím, že potom, ako sa naposledy uklonil a publikum tleskalo, on už nasadal na loď. Verím, že sen sa mu splnil. Raz budeme plávať spolu, veď sme si to naplánovali a slúbili.

Peter Hledík
režisér, zakladateľ Art Film Festu

Creative Europe Desk Slovensko informuje

Creative Europe Desk Slovensko spolu s ďalšími partnermi (MFF Cinematik) a podporou AVF organizuje už 12. ročník medzinárodného workshopu DOX IN VITRO. Podujatie sa uskutoční 12. a 13. septembra 2021 v Piešťanoch.

DOX IN VITRO je workshop pre mladých producentov a dokumentaristov zo Slovenska a strednej Európy, ktorí sa chcú predstaviť „skutočnému svetu“ európskeho filmového trhu dokumentárnych filmov. Zameriava sa na rozvoj dokumentárnych filmov pod vedením skúsených lektorov a podčiarkuje dôležitosť a nevyhnutnosť koprodukcii v dnešnom svete dokumentárneho priemyslu.

Lektormi tohto ročníka budú: Ove Rishøj Jensen, Dánsko, konzultant, producent Dramaturgicky sa podieľal na desiatkach podujatií a mnohé organizoval – The Greek Documentary Lab, New Platforms – New Politics, Twelve for the Future. Spolupracuje s organizáciami a festivalmi zameranými na dokumentárny film, pre ktoré pripravuje na mieru šité masterclassy, semináre a workshopy.

Peter Jaeger, Rakúsko, konzultant Niekoľko rokov pracoval v súkromných spoločnostiach ako špecialista na marketing. V roku 2004 založil spoločnosť Outlook Filmsales a vytvoril z nej jedného z popredných svetových obchodných zástupcov pre kreatívne dokumenty. Neskôr založil poradenskú spoločnosť Jaeger Creative so zameraním na inovatívnu distribúciu, financovanie a marketingové riešenia filmov a seriálov.

Phil Jandaly, Kanada/Švédsko, strihač a strihový konzultant Phil je strihačom posledných 20 rokov; najskôr sa venoval hraným filmom, no neskôr pevne zakotvil v dokumentárnom sektore. Medzi jeho ocenené medziná-

rodné diela patria *Town of Glory, I am Sam* a *Prison Sisters*.

Ondrej Starinský, Slovensko, šéfdramaturg dokumentárnej a vzdelávacej tvorby RTVS Pracoval v oblasti PR, produkcie, programovania pre niekoľko slovenských filmových festivalov, ako aj v Nadácii otvorenej spoločnosti (NOS – OSF), kde zorganizoval Novinársku cenu. Od októbra 2016 je šéfdramaturgom dokumentárnej a vzdelávacej tvorby v Rádiu a televízii Slovenska.

— vs —

Na Eastern Promises ocenili Obeť Michala Blaška

Na industry platforme festivalu v Karlových Varoch Eastern Promises, ktorá ešte pred začiatkom festivalu medzi 28. júnom a 12. augustom predstavila online výber pripravovaných filmov, sa zúčastnili aj slovenské projekty. Súčasťou prezentácií Works in Progress bol hraný film *Obeť* režiséra Michala Blaška a producenta Jakuba Viktorína zo spoločnosti nutprodukcia, ktorému udelili Works in Progress TRT Award. Konkurovalo mu ďalších jedenásť hraných a dokumentárnych projektov v záverečnej fáze produkcie či postprodukcie z krajín strednej a východnej Európy, Balkánu, bývalého Sovietskeho zväzu, Blízkeho východu a severnej Afriky. Medzi osem projektov najmä zo strednej a východnej Európy, ktoré predstavil program na podporu konkurencieschopnosti hraných celovečerných filmov vo fáze postprodukcie First Cut+ sa dostal film produkčnej spoločnosti MPhilms v réžii Mátyása Priklera *Moc*.

— mak —

Cenzorku čaká svetová premiéra v Benátkach

Nový film režiséra Petra Kerekesa *Cenzorka* bude mať svetovú premiéru na prestížnom festivale v Benátkach. Jeho 78. ročník sa koná od 1. do 11. septembra 2021. *Cenzorka* sa predstaví v súťažnej

sekcii Orizzonti, ktorá sa zameriava na nové trendy a pohľady v kinematografii. Predsedníčkou poroty tejto sekcie bude uznávaná bosniacka režisérka Jasmila Žbanić. Kvôli príbehu matiek z väzenského prostredia strávil Kerekes s tímom šesť rokov návštevami a nakrúcaním vo väzniciach na Ukrajine. A hoci takmer všetky hrdinky hrajú vo filme samy seba, nejde o dokument. „Najväčšími ma inšpiroval príbeh Lesie, ktorá zabila svojho muža zo žiarlivosti a do väzenia prišla už tehotná. Jej pôrodom sa film začína,“ hovorí Kerekes. Lesia

nie je sama s podobným osudom, musí však nájsť spôsob, ako zabrániť, aby jej dieťa skončilo v sirotinci. Vo filme ju stváraňuje profesionálna ukrajinská herečka Marina Klímova. Film vznikol v koprodukcii Slovenska, Česka a Ukrajiny. Jeho scenáristami sú Ivan Ostrochovský a Peter Kerekes, kameramanom filmu je Martin Kollar. *Cenzorka* sa do slovenských kín dostane na jeseň tohto roku. Festival v Benátkach otvorí najnovší film španielskeho režiséra Pedra Almodóvara *Madres paralelas* (Paralelné matky), ktorý sa spolu s dvadsiatkou ďalších titulov uchádza o Zlatého leva v hlavnej súťaži. Konkurenciou mu budú napríklad novinky režisérov Paola Sorrentina, Pabla Larraína, Xaviera Giannoliho, Jane Campion či režijný debut herečky Maggie Gyllenhaal, adaptácia románu Eleny Ferrante *Príbeh stratenej dcéry*.

— mak —

Martina Smatanu vybrali do programu Producers LINK

Slovenského režiséra Martina Smatanu vybrali do pilotného ročníka Producers LINK – programu pre začínajúcich filmových producentov v oblasti tvorby pre deti. Program sa začína rezidenčným pobytom na pitchingovom a koprodukčnom fóre Kids Kino Industry, ktoré sa koná od 28. 9 do 1. 10. vo Varšave. Vyvrcholí na industry fóre zameranom na detskú tvorbu Cinekid for Professionals od 19. do 22. 10. v Amsterdame.

— jj —

To najlepšie z amatérskeho filmu

Celoštátne kolo postupovej súťaže a prehliadky amatérskeho filmu Cineama ponúkne aj tento rok výber najlepších amatérskych filmov z celého Slovenska. Nebudú chýbať rozborové semináre a konzultácie, nesúťažné projekcie a organizátori plánujú aj polnočné pyžamové kino, filmový kvíz a tvorivé dielne. „Súčasťou podujatia bude trojdňový workshop audio storytellingu pod vedením lektorky Debory Pastirčákovej a filmového zvukára Iva Ďurkecha, ktorí predstavujú rôznorodé možnosti práce so zvukom pri vytváraní vlastných krátkych audio príbehov. Účastníci zažijú, aké to je, vnímať prostredie výlučne sluchom, oboznámi sa s technickými základmi zvukového záznamu a postprodukcie, s dramaturgiou rozprávania a so špecifikami vedenia rozhovorov v audio dokumentoch,“ približuje Pavel Smejkal z Národného osvetového centra, ktoré podujatie organizuje v spolupráci s Hornošarišským osvetovým strediskom v Bardejove.

29. CINEAMA 2021 / 3. – 5. september /
Bardejovské Kúpele – kino Žriedlo
/ www.nocka.sk

Výber filmov Jeleny Paštékovej aj nové cykly vo Filmotéke

Filmová historička Jelena Paštéková oslávila v marci okrúhle narodeniny. Filmotéka Kina Lumière jej pri tejto príležitosti venuje priestor v rámci cyklu Carte blanche. Jej výber tvoria filmy *Amatér* (1979) Krzysztofa Kieślowského, *Nesmúť* (1969) Georgija Daneliju, *Len aby to bolo dievčatko* (1986) Maria Monicelliho, dlhometrážny debut Stevena Soderbergha *Sex, lži a video* (1989) a film režiséra Jana Němca *V záru kráľovskej lásky* (1990). Všetky projekcie budú s lektorským úvodom Jeleny Paštékovej. Od septembra štartuje vo Filmotéke aj niekoľko nových cyklov. Filmy o zdraví, medicíne a lekároch zastreší názov Zdravotná prehliadka, kurátorkou je Nina Nováková. V septembrividia diváci slovenské krátke filmy zo 40. až 60. rokov na tému očkovania a maďarský film *Epidémia* (r. Pál Gábor, 1976). Cyklus *Kraťasy* z archívu dostane nový názov *Rezy krátkym filmom*. O dramaturgiu a lektorské úvody sa postará filmová historička a kurátorka Petra Hanáková. Ako prvý predstaví výber krátkych filmov

zo 60. až 80. rokov, v ktorých účinkujú Milan Lasica a Július Satinský mimo obrazu – ako komentátori.

► REZY KRÁTKYM FILMOM / 13. september ► 18.20
► ZDRAVOTNÁ PREHLIADKA / 17., 24. september ► 18.20
► CARTE BLANCHE: JELENA PAŠTÉKOVÁ / 20., 21., 22., 28., 29. september ► 18.20
/ Bratislava – Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Krátke filmy o hľadaní porozumenia

Krátky animovaný dokument *Milý tati* (2021) česko-vietnamskej režisérky Diany Cam Van Nguyen, študentky FAMU, vznikol v česko-slovenskej koprodukcii. Po premiére na tohtoročnom filmovom festivale v Locarne prichádza do slovenskej distribúcie ako predfilm k maďarsko-slovenskej snímke *Iná svorka* (r. Hajni Kis). Film *Milý tati* je odpoveďou na nájdené listy, ktoré písal režisérke pred rokmi otec z väzenia. Vtedy si boli blízki, ale ich vzťah sa rokmi a udalosťami zmenil. Autentický osobný príbeh o hľadaní strateného vzťahu k otcovi je zaujímavý aj z formálnej stránky: kombinujú sa v ňom postupy hranej, dokumentárnej a animovanej tvorby. Kombináciou hraného a animovaného filmu je snímka *Miro jilo* (2021) režiséra Dávida Popoviča, ktorá vznikla podľa scenára a výtvarných návrhov Ivana Popoviča. Film reflektuje tému nedostatku vzájomného porozumenia medzi ľuďmi a poukazuje na významnú úlohu školy pri formovaní a výchove detí. Tie sú protagonistami filmu a ich kresby sú súčasťou filmového rozprávania. *Miro jilo* budú premietat ako predfilm k francúzskej snímke *Gogo* (r. Pascal Plisson).

► MIRO JILO / DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 2. 9.
► MILÝ TATI / DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 30. 9.
/ www.asfk.sk

REDAKČIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ!
PODUJATIA SA USKUTOČNIA PODĽA AKTUÁLNYCH POKYNOV, KTORÉ SA
MÔŽU MENIŤ V ZÁVISLOSTI OD NARIADENÍ VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — Žlté a modré — foto: archív SFÚ
2 — Milý tati — foto: ASFK

— text: Milan Černák —

Strana predovšetkým!

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Ak by filmový divák hľadal príklady *totálneho nasadenia* straníckej propagandy, sotva by našiel lepšie príklady ako v predkladanej sérii filmových týždenníkov. Jarné mesiace roku 1971 boli priam prežiarené oslavami výročia založenia strany, záväzkami na počesť straníckych zjazdov, prípravami a potom konaním oboch zjazdov strany a plnením ich uznesení vrátane (už) definitívneho odsúdenia predaugustového vývoja (to všetko naplnilo čísla 19 až 24 a 26).

— Mladá košická recitátorka to vyjadrila vo veršoch Vojtecha Mihálíka: „A ak už viacej nechceš, aby prevraveli zbrane, / ak miesto bunkrov postaviť chceš elektrárne, / v tej chvíli vlastne stranu stavať chceš. / Ak veríš pravde, strane veríš tiež, / ak ľúbiš ľud svoj, nevyhneš sa strane, / ak život svoj máš rád, aj stranu miluješ.“

— Aj pri oslavách 1. mája reportéri opäť zaznamenávali „sprievody nadšených ľudí“ pred blahosklonne sa usmievajúcimi funkcionármi, ktorí akoby sa už nepamätali, že len pár rokov predtým mali prvomájové oslavy aj iný charakter.

— V prvom týždenníku (č. 19) je okrem spomienky na desiate výročie letu prvého kozmonauta Jurija Gagarina aj reportáž zo štartu Sojuzu 10, prvej kozmickej lode, ktorej posádka vystúpila na prvú výskumnú orbitálnu stanicu Salut 1. O mimoriadnej aktivite vtedajšieho sovietskeho kozmického programu svedčí, že už o sedem týždňov je v žurnále (č. 26) záznam štartu ďalších návštevníkov na stanici Sojuz 11.

— Monotematický týždenník č. 20 je venovaný najrýchlejšie rastúcemu mestu na Slovensku – Košiciam. Aj v ňom sa spomína revolučná história mesta i jeho industriálny rozvoj: nechýba ťažba v magnezitových baniach na Bankove ani odpich vysokej pece vo Východoslovenských železiarňach. Autorka (Marcela Jurovská) to komentuje slovami: „Najväčší závod, najväčšia nemocnica, najdlhšia električka, najväčšie sídlisko, najlepší športovci, najkrajšie dievčatá a vôbec, skromnosť je to posledné, čo poznajú Košičania, keď hovoria o svojich plánoch do budúcnosti.“ Dnes by sa to hodnotilo ako invetiva Bratislavčanov.

— A akoby toho všetkého nebolo dosť, v Žiline odhalili monumentálnu bustu vodcu proletariátu (TvF 24), v ktorej autor „profesor Kulich majstrovsky stvárnil čistotu ľudského charakteru a genialitu Vladimíra Iljiča Lenina“.

— Záverom (TvF 25): Zlatú Bratislavskú lýru získala Hana Ulrychová s piesňou *Spoutej mě*. Za krásny text, melódiu i prejav si to nepochybne zaslúžila. Pravda, netušila, že titul piesne bude alegoricky platiť 18 rokov pre celý štát... ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – SEPTEMBER 2021

5. 9. – 14.30 hod. ► Týždeň vo filme 19/1971 a 20/1971
12. 9. – 14.30 hod. ► Týždeň vo filme 21/1971 a 22/1971
19. 9. – 14.30 hod. ► Týždeň vo filme 23/1971 a 24/1971
26. 9. – 14.30 hod. ► Týždeň vo filme 25/1971 a 26/1971*

* V čase uzávierky menila TA3 programovú štruktúru, prípadnú zmenu vysielacieho času nájdete na www.filmsk.sk

Anča zaostrila na tradície, hlavnú cenu má *Bodkovaný chlapec*, otvorený interpretáciám

Kakao, večerníček, umyť zuby, pusa a spať. To bola večerná tradícia mojej generácie. Sú však legendárne animované večerníčky pred spaním tradíciou aj dnešných detí? Alebo na ne len nostalgicky spomínajú ich rodičia, kým hľadajú rozprávky na tabletoch? Za ktoré tradície má zmysel bojovať a ktoré sa časom ukazujú ako zbytočné či dokonca škodlivé? Dokážeme tradície transformovať na potreby súčasnej spoločnosti a vieme vytvárať nové, ktoré obstoja v hodnotovo sa meniacom svete? Tieto otázky sa vynárali pri sledovaní programu 14. ročníka Medzinárodného festivalu animácie Fest Anča. Konal sa začiatkom júla netradične online. Diváci a profesionáli sa na ňom však v obmedzenom počte mohli zúčastniť aj osobne.

— Otváram počítač, zadávam heslo novinárskej akreditácie. Môj ani nie päťmesačný syn vedľa na posteli práve mláti rukou do leporla v snahe dotknúť sa vykvaseného Pampúšika. Počítače ho zatiaľ veľmi nevzrušujú. Našťastie. Keď však naskočí festivalová zvučka Fest Anče, v ktorej sa nezbedne premávajú kocúry Puf a Muf a nerozluční kamaráti slimák Maťo a škriatok Klinček, s otvorenými ústami zafixuje pohľad na obrazovku. S kratšími prestávkami si pozrieme prvý blok medzinárodnej súťaže. Mám tušenie, že animácie budú u nás obľúbené, a v duchu už snívam, ako spolu o pár rokov brázdime žilinské festivalové kinosály.

Z pohodlia domova

— Tu a teraz – to je veľká sila festivalu, akým je Fest Anča. Tento rok mi však ako čerstvej matke padla online podoba ako uliata. Určite ju ocenili viacerí, ktorí sa zo zdravotných, časových či iných dôvodov rozhodli ostať doma. Malo to svoje výhody – organizátori veľkoryso ponúkli filmy na pol druhu týždňa, aj keď fyzicky trvá festival spravidla štyri-päť dní. Ostrieľaný divák si tak stihne pozrieť hádam aj celý program a nemusí stáť pred neriešiteľnou festivalovou voľbou, čo uprednostníť. Ponuka bola aj tento rok pestrá – zachovali sa súťaže, široko tematicky koncipovaná sekcia Fokus, prezentovala sa domáca tvorba, celovečerné filmy, vytiahli sa večerníčky, svoje si našli fanúšikovia experimentálnej animácie a pribudli aj filmy reflektujúce pandémiu.

— Najsilnejším zážitkom festivalu bolo ponoriť sa do šiestich blokov tematickej sekcie, venovanej tradíciám. Autori vybraných animácií sa pozreli z rôznych uhlov na vzorce, ktoré ako spoločnosť či už lokálne, alebo globálne opakujeme: na vzťah k svojej krajine, prírode či viere, na rodové stereotypy, s ktorými dennodenne bojujeme, aj na nový rozmer rozprávok a mýtov. Skladba týchto blokov sa organizátorom vydarila, vznikli rovnocenné skupinky a záver tvorili krátke diskusie s vybranými hosťami. Je však škoda, že vopred nahrané diskusie nešli viac do hĺbky a nereflektovali tému (ekologickú či

Bodkovaný chlapec —

LGBTI) na základe práve vidенých filmov. Bolo by totiž zaujímavé filmy nielen vidieť, ale aj o nich diskutovať: keď sa už nedalo naživo pri pive, tak aspoň online.

— Pri programe zloženom z desiatok až stoviek filmov divákovi často vznikne subjektívna a jedinečná konštelácia, v ktorej mu zažiarí pár diel. U mňa to bola napríklad francúzsko-turecká animácia *Nezbednica* (Kötü Kiz, r. Ayce Kartal). V nej sa do láskavých spomienok dievčata na detstvo, s ktorými je lahučké sa stotožniť, votkávajú drsné zábery démonov. Tie nakoniec odhalia drsnú skutočnosť, že dievča kedysi znásilnili. Neprehliadnuteľná je atmosféra a animácia maďarskej snímky *Superbia*, v ktorej sa autorka hrá s tradičným pohľadom na ženy a mužov: ženy vykresľuje ako divočky plné energie a moci, šantiace v divočine, kým mužov ako akýchsi jemnocitných usadlíkov. Stop-motion animáciou vystrihnutého papiera zaujala koprodukcja Južnej Kórey s USA vo filme *Znamienko* (Jeom, r. Kangmin Kim) o spojení otca so synom cez obrovské znamienko, ktorého sa mladší nositeľ márne snaží zbaviť. Vieme sa vôbec zbaviť „znamienok“ po rodičoch a je každé takéto dedičstvo nutne zlé? Úsmevy na tvári vyvolal švédsky bábkový film *Mamy*

vo vytržení (*Moms on Fire*, r. Joanna Rytel), ktorý s nadsádzkou, no úprimne a v niektorých končinách aj odvážne hovorí o strastiach žien tesne pred pôrodom, keď sú muži nanič, túžby nenaplnené, deti otravné a bruchá jednoducho priveľké. Filmov, ktoré ponúkli zaujímavú formu i hlbšie zamyslenie nad tradíciami, bolo však viac.

— S tradíciou sa spájal aj blok legendárnych televíznych večerníčkov, ktoré neboli dostupné v online verzii. Doma sediaci diváci si však mohli vychutnať aspoň celovečerný film Viktora Kubala *Krvavá pani*, ktorý digitálne reštauroval Slovenský filmový ústav, v sprievode živej hudby. V ponuke boli aj ďalšie dva celovečerné filmy. Čilský klaustrofobický horor *Dom vlkov* (La casa lobo, r. Joaquín Cociña, Cristóbal León) kontextovo odkazuje na neslávne známy pracovný tábor nacistov v Čile a zaujal autorským prístupom objavujúcim materiály a techniky, ako aj hrou s detailom. Druhým celovečerným filmom bol slovenský dokument *Felvidék – Horná zem* (r. Vladislava Plančíková-Sarkány, 2014) o historických krivdách a rodinných tajomstvách po druhej svetovej vojne, ktorý

Azyl —

neustále prichádza s nápaditými tematickými ilustráciami zobrazovaných situácií. Animovaný dokument je žáner, ktorý sa v posledných rokoch dostáva čoraz viac do popredia, a reflektoval to aj festival zaradením sekcie venovanej práve jemu. Iným typom „dokumentu“ bola zase sekcia Anička v rúšku, ktorá cez ruky animátorov zvečnila netradičnú dobu, v ktorej dnes žijeme.

— Zabudnúť nemožno ani na súťažné sekcie. Držitelom hlavnej ceny Anča Award za najlepší krátky animovaný film sa stal francúzsky *Bodkovaný chlapec* (Polka-Dot Boy) režisérky Sariny Nihei. Porota okrem zmyslu pre rytmus a schopnosti evokovať rozprávanie v rozprávaní ocenila, že „Bodkovaný chlapec môže mať toľko interpretácií, koľkokrát si ho človek pozrie“. Čestné uznanie za svieži technický prístup, ktorý sa len tak nevidí, získala polystyrénová animácia *Sen* (Kkum) juhokórejského režiséra Kangmina Kima. Domácu cenu Anča Award za najlepší slovenský animovaný film si odniesla študentka FAMU Eva Matejovičová za titul *Azyl* (Sanctuary). Na príbehu zachranárky a mikropříbehoch zachránených zvierat porota ocenila silný odkaz, podporený emóciou a humorom. Čestné uznanie udelili snímke *Domov, sladký domov* mi-

nuloročného víťaza Davida Štumpfa, ktorý sa s odstupom a humorom pozerá na časy pandémie. Celkovo sa samostatná súťažná kategória slovenských filmov tento rok zdala kvalitatívne nevyrovnaná a prekvapilo aj zaradenie snímok študentov stredných škôl či dokonca žiaka základnej školy, čo organizátori vysvetlili pandémiou a snahou podchytiť animátorov už v ranom veku.

— Z ocenenia Anča Award za najlepší študentský animovaný krátky film sa tešil režisér ruského filmu *Nahý* (Naked) Kirill Chačaturov. Anča Award za najlepší animovaný videoklip ostala na Slovensku, získal ju Matej Mihályi za klip ku skladbe *Osud* Prezidenta Lourajdera. Ocenenie Anča Award za najlepší krátky animovaný film pre deti udelili malí diváci filmu *Mňami hami...* (Om Nom Nom...), ktorý vytvorili japonskí autori Minato Macuda, Haruna Ueno a Tomoko Taiga.

Dva festivaly naraz

— „Príprava online festivalu bola veľkou výzvou, lebo takúto formu festivalu sme ešte nikdy nerobili a ani nie je

Domov, sladký domov —

na Slovensku veľmi zaužívaná. Nemali sme osvedčenú prax, o ktorú by sme sa vedeli oprieť. Keď sme začiatkom roka videli, že sa pandemická situácia nezlepšuje, zdalo sa nám to nevyhnutné. Vedeli sme, že musíme festival uskutočniť a pokračovať v tradícii,“ uviedla pre *Film.sk* riaditeľka festivalu Ivana Sujová. Výzvou bolo pustiť sa na neprebádanie územie, nájsť ideálnu platformu, ale aj spôsob, ako uchopiť festival. Náhle uvoľnenie opatrení nakoniec umožnilo pripraviť aj limitovanú verziu Fest Anča naživo s účasťou publika v Žiline, no malo to svoju cenu: „Ukázalo sa, že robíme vlastne dva festivaly naraz, čo bolo veľmi náročné nielen z hľadiska energie, ale aj čo sa týka samotných personálnych či finančných kapacít festivalu.“

— Náročné posledné ročníky festivalu však priniesli aj poznanie, ako veľmi je pre Fest Anču dôležité plánovanie a flexibilita. „Forma festivalu je pre nás kľúčovou otázkou do budúcnosti, chceme využívať offline aj online, ale musíme sa pozrieť na to, kde má čo zmysel,“ priblížila Sujová a prezradila, že na budúci rok chystajú veľké študentské fórum zamerané na strednú a východnú Európu s veľa hosťami a bohatým programom. ◀

— text: Jaroslav Hochel /
filmový publicista —
foto: Art Film Fest/Lukáš Klímek —

28. Art Film Fest – stručný, ale výstižný

Záver tohtoročného Art Film Festu (23. – 27. júna) sa prekrýval s uzávierkou letného dvojčísla Film.sk, a tak sa až s odstupom času vraciame k tomuto filmovému podujatiu nespravodajským spôsobom. Medzičasom sa stalo všeličo.

Niektoré filmy už vstúpili do riadnej distribúcie alebo majú určené termíny domácich distribučných premiér.

A smutným postskriptom za festivalom bolo náhle úmrtie jeho dlhoročného prezidenta Milana Lasicu.

Keď Milan Lasica festival slávnostne otváral, bol stručný ako vždy. A „stručný“ bol aj samotný festival, ktorý trval vzhľadom na epidemickú situáciu len päť namiesto obvyklých deviatich dní. Inak sa nedalo – rozhodnutie o tom, že sa tohto roku na rozdiel od vlaňajška konať bude, padlo asi len dva mesiace pred jeho termínom, v čase, keď sa za normálnych okolností už uzatvára program. A skrátenie festivalu bolo nielen časové, ale aj programové. Súťaž krátkych filmov vypadla úplne, súťaž hraných filmov trochu zoštíhlela. A takmer všetky ostatné obvyklé programové sekcie sa „scvrkli“ do pestrej kolekcie nazvanej Panoráma. Napriek všetkému bolo rozhodnutie uskutočniť festival aj za týchto podmienok bezpochyby správne, lebo dvojnásobný výpadok by ho mohol už vážne ohroziť. Mali sme už v nedelnej histórii slovenských filmových festivalov taký, ktorý ohlásil ročnú prestávku a už nikdy sa v danej podobe neobnovil (Medzinárodný festival frankofónnych filmov); MFF Bratislava sa odmlčal už v roku pred covidom a o jeho prípadnom návrate niet ani chýru, ani slychu. A tých festivalov nemáme zasa toľko, aby sme mohli ďalší len tak pustiť k vode.

Počas piatich dní bežalo na AFF takmer všetko tak ako počas „normálneho“ festivalu: premietania, sprievodné podujatia, Hercova misia... Len skúsenejší návštevníci si všimli neúčasť zahraničných hostí, najmä tvorcov súťažných filmov, ktorí ich tu spravidla osobne uvádzajú (osobnú účasť nahradili videopozdravy) a po projekcii sa s nimi dá diskutovať – to tentoraz nebolo. Spomedzi hracích priestorov vypadlo kino Slovan na košickej Hlavnej ulici. V kinách sa sedelo s rúškami a šachovnicovo – len malá daň za to, že vôbec môžeme byť na festivale.

O výsledkoch súťaže už *Film.sk* informoval v letnom dvojčíslu. Súťažná sekcia bola naozaj reprezentatívna – išlo napospol o filmy z vlaňajších Benátok, (neuskutočneného) Cannes a Sundance. Je fajn, že ich aspoň vo forme jednorazových premietaní môžeme vidieť aj na

Slovensku. Na druhej strane to vzbudzuje otázku, či by festival ako Art Film Fest nemal mať ambíciu uviesť v súťaži aspoň dva-tri súťažné filmy bez „glejtu“ z významnejších festivalov, objaviť ich kvality tak akosi na vlastnú päsť. Patrilo by sa.

Sekcia Slovenská sezóna má v programe festivalu skôr doplnkový charakter, lebo veď slovenské filmy si môžeme pozrieť hocikedy v našom miestnom kine. Tento rok však nadobudla priam symbolický význam: slovenská kinematografia dala vedieť, že covidová pandémia ju nezastavila, k divákovi sa konečne dostali aj filmy, ktorých premiéra sa pre opakované lockdowny v niektorých prípadoch aj viackrát odsúvala. Rovný tucet uvádzaných titulov môže byť zároveň aj námetom na zamyslenie, kde sú z tvorivého hľadiska hranice slovenského filmu, lebo napríklad snímky *Krajina ve stínu* či *Ubal a zmizni* sú napriek koprodukciami evidentne české. Ale vznikajú aj „blízke stretnutia tretieho druhu“: divácky vďační *Králi videa* sú prevažne slovenskou produkciou, no čerpajúcou výlučne z českého prostredia. *The Sailor* je produkčne slovenský, natočený v angličtine a svojím charakterom medzinárodný. A *Věčný Jožo... (Ráž)*, populárny na Slovensku i v Česku, zaujal v česko-slovenskej koprodukcii českého režiséra Jana Gogolu ml. Koniec koncov, aj takéto mixy robia kinematografiu zaujímavou...

K pozitívam AFF patrí aj to, že to nepreháňa s distribučnými predpremiérami: ak nerátame slovenské tituly, boli iba štyri. Režijný debut nemeckého herca Daniela Brühla *Sused* a drámu pôvodom ukrajinského režiséra Vadima Perelmana *Perzské lekcie* má vo svojom portfóliu distribučná spoločnosť Film Europe, hravú francúzsku komédiu *Prípítok* (r. Laurent Tirard) a koprodukčnú drámu deviatich krajín *Quo vadis, Aida?* (r. Jasmila Žbanić) pripravuje do distribúcie Asociácia slovenských filmových klubov. ◀

• Cestu autora článku na košický Art Film Fest (cestovné) podporil Literárny fond. Ubytovanie bolo poskytnuté zo strany organizátorov festivalu.

— text: Martin Kudláč / filmový publicista
— foto: BFILM – Moja afganská rodina (2021) —

Globálny apetít po animácii

Medzinárodný festival animovaného filmu v Annecy vo Francúzsku je nielen ukážkou toho najnovšieho z animovanej produkcie, ale aj jej oslavou. Dôvodov na oslavu bolo od 14. do 19. júna na 60. ročníku Annecy hneď niekoľko – odložené jubileum najvýznamnejšieho festivalu venovaného výhradne animovanému filmu, návrat k osobným stretnutiam a predovšetkým rastúci dopyt po animácii.

Filmový festival v Annecy sa považuje za najdôležitejšiu udalosť v animovanom priemysle. Predstavuje nové talenty, predznamenáva trendy a vznikajú tam kľúčové obchodno-distribučné dohody. V tomto ohľade je festival aj barometrom súčasnej situácie v animovanom priemysle, ktorý v dôsledku rastúceho globálneho dopytu po animovanom obsahu aktuálne hlási zaneprázdnenosť štúdií. Na nej sa nemalou mierou podieľajú streamovacie platformy.

Záujem je nielen o produkciu orientovanú na mladšie ročníky, ale aj o tú pre dospelé publikum. Chvály od začiatku roka sprevádzajú animovaný dokument *Flugt (Utiecť)* dánskeho režiséra Jonasa Pohera Rasmussena. Svetovú premiéru mal na americkom festivale Sundance, kde získal cenu v kategórii medzinárodných dokumentov. Životopisný film o afganskom utečencovi, ktorý si vybuduje nový život v Dánsku a vyrovnáva sa s vlastnou identitou a minulosťou zaujal aj v Annecy a okrem hlavnej ceny za celovečerný film si odniesol aj špeciálnu cenu za hudbu a cenu Gan Foundation na podporu distribúcie. Rasmussenov film predstavuje hybrid dokumentárneho a 2D animovaného filmu, takzvaný anidoc – dodáva univerzálnosť subjektívnej biografii so spoločenským a s politickým presahom.

Medzi najočakávanejšie tituly v tohtoročnej súťaži sa zaradil aj celovečerný animovaný debut oceňovanej českej režisérky Michaely Pavlátovej *Moja afganská rodina* (pôvodný názov *Moje slnko Maad*, slovenská premiéra 21. 10.). Film v česko-francúzsko-slovenskej koprodukcii je adaptáciou knihy novinárky Petry Procházkovej *Frišta*. Príbeh inšpirovaný skutočnými udalosťami sleduje Čechu Herru, jej manželstvo, ako aj emancipáciu v posttalibanskom Afganistane a na festivale získal Cenu poroty.

Moja afganská rodina potvrdzuje, že po animovanom filme nie je iba globálny dopyt, ale v globálnom prostredí aj vzniká. Pavlátová viedla tím 30 animátorov a práce na snímke koordinovala medzi Prahou, Bratislavou a ostrovom Réunion. Podobne vznikol aj celovečerný debut maliarky a režisérky Florence Mialhe *La traversée* (Cez hranicu), na ktorom pracovali animátorky z Francúzska, Nemecka a Česka. V prvej celovečernej animovanej

snímke, ktorá vznikla prácnou technikou maľby na sklo, sa Mialhe takisto venuje témam utečenectva a emigrácie, ktoré tento rok v Annecy rezonovali. Za príbeh dvoch súrodencov, ktorí unikajú pred prenasledovaním z východoeurópskej krajiny, si vyslúžila Zvláštne uznanie poroty.

Z tvorby pre mladšie ročníky sa na festivale predstavil aj český animovaný bábkový film *Myši patria do neba* (slovenská premiéra 7. 10.), ktorý vznikol v koprodukcii s Francúzskom, Poľskom aj so Slovenskom. Režisérsky tím Jana Bubeníčka a Denisy Grimmovej adaptoval rovnomennú knižnú predlohu Ivy Procházkovej ako netradičnú existencialistickú road movie pre deti. Venuje sa témam smrti, predsudkov, tráum a priateľstva. V snímke *Myši patria do neba* sa kombinuje tradičná bábková animácia s digitálnymi efektmi a v Česku ide o najväčší projekt natočený technikou stop-motion.

Okrem hotových diel predstavili v Annecy aj pripravované animované filmy, medzi ktorými boli aj dva očakávané slovenské projekty. Celovečerné filmové pásmo režisérky a producentky Kataríny Kerekesovej *Websterovci* zložené z epizód rovnomenného animovaného seriálu o pavúcej rodine sa chystá na budúci rok a bude obsahovať šesť nových príbehov, v ktorých sa pavúci svet stretne so svetom ľudí. Stretnutie dvoch svetov reflektuje aj forma, v ktorej sa spája 3D animácia s hraným filmom.

Producent Peter Badač zo spoločnosti BFILM, ktorý sa koprodukčne podieľal na filme *Moja afganská rodina*, predstavil v Annecy potenciálnym distribútorom a vysielateľom aj svoj ďalší ambiciózný projekt, 3D animovanú dobrodružnú snímku *Tvojazem: Riki a srdce veže* (pôvodný názov *Srdce Veže*) v réžii Petra Budinského. Chlapec Riki v nej zachraňuje magický svet *Tvojazem*, ktorý chce ovládnuť stroj, a zároveň sa musí vyrovnáť s rozvodom svojich rodičov v reálnom svete. *Tvojazem* sa zaraďuje medzi inovatívne domáce počiny; film vzniká v engine Unity, používanom predovšetkým na vývoj videohier. Budinského debut by sa tak mal stať jedným z prvých celovečerných filmov vytvorených takýmto spôsobom. Film bude mať navyše vlastnú mobilnú hru a vzniká aj jeho prequel pre virtuálnu realitu. ◀

Film rozkročený medzi pravdou a lžou

Podobne ako vlni aj tento rok sa termín 23. Letného filmového festivalu 4 živly, ktorý sa konal od 4. do 8. augusta 2021 v Banskej Štiavnici, ukázal ako mimoriadne šťastný. Začiatkom augusta svietilo celé Slovensko na covidovom semafore pre kultúrne podujatia nazeleno: filmové projekcie i sprievodný program festivalu sa pri dodržaní hygienických opatrení mohli konať prakticky bez obmedzení aj v interiéri. Bola to veľká výhoda: počasie bolo totiž vrtkavejšie ako augustová incidencia nových prípadov infekcie.

Podľa vzoru minulého roka, keď bol témou 4 živlov Exit, zvolili organizátori aj tento rok hlavnú tému festivalu tak, aby korešpondovala s aktuálnou spoločenskou atmosférou v krajine. V ére hoaxov, konšpirácií, dezinformácií, skresľovania a dezinterpretácie faktov, ale aj odhaľovania nekalostí všetkého druhu sa téma Pravda a lož javí ako mimoriadne naliehavá. Zo spoločensko-edukačnej perspektívy sa jej zmocnil najmä sprievodný program: výstava v Potulnej galérii sa zamerala na kritické myslenie a rozlišovanie pravdy od lži, v podobnom duchu pokračovala prednáška Vladimíra Šnidla o životnom cykle hoaxov (a ďalšia o hoaxoch na internete pre deti a ich rodičov), tú doplnila diskusia o moci a pravde s filozofom Miroslavom Marcellim. Detký program 4 živlov ponúkal zase herecký workshop, kde si mladí účastníci mohli vyskúšať hru na autenticitu i na predstieranie, naučiť sa vyjadrovať emócie telom i preskakovať z nálady do nálady.

Hlavný program festivalu, teda hrané, dokumentárne aj animované filmy sa témy pravdy a lži zhostili pestrofarebne. Objavili sa tu slávne žánrové filmy s podfukármi, poctivcami i so všetkým možným medzi tým: festival uviedol skvelú noirovú *Poistku smrti* (1944) Billyho Wildera či lahšiu a farebnú *Šarádu* (1963) Stanleyho Donena a nechýbali ani kultové filmy, ako Polanského neo-noirová *Čínska štvrť* (1974) alebo Antonioniho *Zväčšenina* (1966), tematizujúca neschopnosť dopátrať sa pravdy a vyhodnotiť jedinu, fotografickú stopu. K zmäteniu a interpretačnému blúzneniu divákov viedol aj slovenský film francúzskeho spisovateľa a filmára Alaina Robba-Grilleta *Muž, ktorý luže* (1968).

Hranice medzi fikciou a realitou umožňovali testovať a skúmať aj mockumenty. Tohtoročné 4 živly uviedli napríklad slávnych *Ropákov* (1988) Jana Svěráka i jednu z hudobno-dokumentárnych mystifikácií Petra Zelenku *Visací zámek* (1993). Na kontrafaktuálnom princípe zase staval ruský dokumentárny film *Prví na Mesiaci* (2005) Alexeja Fedorčenkina, ktorý sa s použitím zdanlivo archívnych materiálov zamýšľal nad obdobím najtvrdšieho stalinizmu v ruských dejinách.

Politické propagande, ale i dejinám, historickej pamäti a hľadaniu pravdy boli venované aj ďalšie dokumentárne filmy, napríklad slávny japonský film Kazua Haru *Cisárova nahá armáda pochoduje ďalej* (1987). V pásme krátkych slovenských dokumentov z archívu SFÚ *Kino-pravda, kino-lož* sa zase objavili filmy, ktoré sa ideologickým požiadavkám podriadili, ale aj také, ktoré dnes už pôsobia ako paródia, prípadne tie, čo si dovolili zdvihnúť iný hlas či ukázať pravdivější obraz. Alebo aj také, v ktorých sa režisér – ako Jaroslav Pogran vo dvojici filmov *Rolníci* (1969) a *Lazníci* (1971) – najskôr odhodlal k úprimnej obžalobe režimu a potom bol donútený od nej uhnúť pokornou sebakritikou. Ako fikčný dokument doby dnes môže pôsobiť aj slávna politická satira Stanleyho Kubricka *Dr. Divnoláska alebo Ako som sa naučil nerobiť si starosti a mať rád bombu* (1964).

Festival si však posvietil aj na politickú a spoločenskú súčasnosť. Uviedol portrét doneckej oblasti v hybridnej vojne (*Dombas*, r. Sergej Loznica, 2018), portrét poľskej cirkevnej honorácie (*Klérus*, r. Wojciech Smarzowski, 2018) alebo portrét súčasného putinovského Ruska poskladaný z youtubových videí (*Stavebná jama*, r. Andrej Griazev, 2020).

Široký rozptyl žánrov, námetov i pohľadov na tému pravdy a lži dopĺňali intímnejšie ladené príbehy – napríklad katarzné *Tajnosti a lži* (1996) Mika Leigha, ale aj divácky širokospektrálny *Psí ostrov* (2018) Wesa Andersona, v ktorom sa takmer zázračne spojili prakticky všetky prvky a motívy hlavnej témy tohtoročných živlov: politika, propaganda, zahmlievanie faktov médiami, pátranie po skrytej alebo stratenej totožnosti a dokonca i hrozba pandemickej zoonózy.

Aktuálny ročník 4 živlov priniesol tradične obohacujúci zážitok nielen pre cinefilov, čo zo sentimentálnosti alebo z čistej lásky nepohrdujú ani filmami, ktoré už päťkrát videli, ale aj pre mladých a detských divákov, ktorí vidia staršie či netradične uchopené filmy prvýkrát, či pre laikov tešiacich sa na lektorské úvody pred projekciou a vlastne pre každého, kto sa rád na filmy pozerá zakaždým z novej perspektívy. ◀

Michal Staško

[dizajnér a architekt]

Moje obľúbené slovenské filmy sú *Postav dom, zasad' strom*, *Tisícročná včela*, *Sedím na konári a je mi dobre* a *Perinbaba* od Juraja Jakubiska. Nielen preto, že patria do zlatého fondu slovenskej kinematografie. Keď som bol mladý, čítal som knihy od Gabriela Garcíu Márqueza a Jakubiskove filmy mi ho svojím magickým realizmom pripomínali. Odvtedy vnímam Jakubiska ako slovenského Márqueza. Úžasne vystihol aj slovenské reálie, zakomponoval do filmov ľudové motívy, felliniovské grify a rôzne efekty. Aj zobrazovanie erotiky v jeho filmoch je geniálne – jednoduché, krásne a prirodzené. Archetypy mužov a žien, zobrazovanie smrti, ale aj bláznov a šašov, ktorí sa v jeho filmoch často objavujú. Ďalším mojím obľúbeným slovenským filmom je *Záhrada* Martina Šulíka s Romanom Luknárom v hlavnej úlohe. Považujem ju za jeden z najlepších Šulíkových aj Luknárových filmov. Málo sa v nej hovorí, ale veľa povie. Videl som ju na vysokej škole, ktorú som končil šesť rokov po revolúcii. V spoločnosti bola zvláštna atmosféra dezilúzie, až prázdna a ten film to dokonale zachytáva. Vo všeobecnejšej rovine dnes môže korešponďovať napríklad s pocitmi tvorca, kreatívca, alebo akéhokoľvek aktívneho človeka, ktorý má občas potrebu od všetkého sa odpojiť. A odstahovať sa niekam na myjavské kopanice, kde sa odohráva príbeh filmu. Z novších filmov ma zaujal *Fair Play* Andrey Sedláčkovej. Páčil sa mi scenár, dramaturgia, obdobie, v ktorom sa príbeh odohráva, i téma. Film má aj výborné herecké obsadenie. Popri Judit Bárdos v ňom opäť účinkuje aj Roman Luknár. ◀

Rudolf Biermann

[producent]

Keď sa povie „zásadné filmy“, ako úplne prvý sa mi vždy vybaví *Vtedy na Západe* Sergia Leoneho. Je pre mňa zásadný z každej stránky. A v dobe, keď som ho videl, bol pre mňa určite zásadný aj *Koncert pre pozostalých* Dušana Trančíka.

Filmy som mal rád od detstva. V Trenčíne som chodil do kina na všetko, čo sa dostalo do distribúcie. V časoch komunizmu to boli hlavne sovietske filmy, ale aj „ideologicky neškodné“ a nezávisle európske a americké filmy. Som odchovaný na francúzskych detektívkach a filmoch s Belmondom, Delonom, so Jeanom Gabinom alebo s Linom Venturom.

V každom období života sú filmy, ktoré vás nejakým spôsobom orientujú. Vždy záleží aj na tom, kedy ktorý film vidíte. K mnohým zásadným filmom som sa dostal až po revolúcii, keď som prvýkrát videl napríklad aj Formanove alebo Menzelove filmy zo 60. rokov. Neštudoval som filmovú školu a na Kolibe som ako produkčný nepatril medzi tvorivých pracovníkov. Dostať sa do filmového klubu, kde sa premietali aj „zakázané“ filmy, bolo pre mňa prakticky nemožné.

Uvedomujem si, že v kontexte československej kinematografie boli všetky filmy československej novej vlny zásadné, keďže zrazu mohli vzniknúť slobodne a bolo úplne jedno, akou témou sa zaoberajú. Pre mňa sú z československých najzásadnejšie *Ostře sledované vlaky* a *Obchod na korze*.

Z filmov, na ktorých som spolupracoval, je pre mňa zásadnejším filmom ako *Záhrada* Martina Šulíka jeho predchádzajúca snímka *Všetko čo mám rád*. *Záhradu* považujem takisto za dôležitý film, ale *Všetko čo mám rád* kladie väčší dôraz na zobrazenie spoločnosti – či už ide o vzťahy, alebo o vyrovnávanie sa s prechodom na nový systém hospodárstva. Na druhej strane z pohľadu magického realizmu Martina Šulíka je *Záhrada* jeho najvydarenejším filmom. Mágia aj filozofia v ňom fungujú v dokonalom súlade so životom.

Ak ma film *Vtedy na Západe* ohromil svojou komplexnosťou a dozvedel som sa z neho aj niečo nové z histórie Spojených štátov i z histórie ľudstva, na lokálnej úrovni sú pre mňa *Všetko čo mám rád* a *Záhrada* dôležité v pohľade na to, čo sa u nás dialo a do istej miery stále deje so spoločnosťou po roku 1989. *Koncert pre pozostalých* je zase zásadným obrazom doby minulej.

Z pohľadu dejín kinematografie sú pre mňa zásadné všetky filmy režiséra Stanleyho Kubricka. Považujem ich za žánrovú encyklopédiu, ktorú by mal poznať každý, kto chce nakrúcať. Či už si Kubrick vybral historický príbeh, sci-fi, alebo ktorýkoľvek iný žáner, svojím dotykom ho doviedol k dokonalosti. Špičkovým režisérom je aj Spielberg, ale Kubrick je o triedu vyššie. ◀

→ Na 23. medzinárodnom festivale študentských filmov v Tel Avive (20. – 26. 6.) vyhral cenu pre najslubnejšieho režiséra Peter Hoferica s filmom *Pozdrav z Nigérie*.

→ Poľskú režisérku Agnieszkę Holland, hudobného skladateľa Vladimíra Godára, scénografa Jána Zavarského, básnika Ivana Štrpku, hudobníka a režiséra Deža Ursinyho (in memoriam) ocenila štátnym vyznamenaním 27. 6. prezidentka SR Zuzana Čaputová.

→ Členom americkej Akadémie filmových umení a vied, ktorá udeľuje ceny Oscar, sa stal slovenský kameraman Martin Štrba. Informáciu zverejnili 1. 7.

→ Film Pavla Barabáša *Everest – najťažšia cesta* získal špeciálnu cenu poroty na novozélandskom NZ Mountain Film & Book Festival (24. 6. – 2. 7.). Cenu pre najlepší horolezecký film a špeciálnu cenu TV Slovenia Award mu udelili aj na 15. festivale horských filmov Festival gorniškega filma v slovinskom meste Domžala (28. 6. – 4. 7.).

→ Choreograf a tanečník Juraj Kubánka, ktorý sa podieľal na choreografiách vo viacerých slovenských filmoch, často spolupracoval napríklad s režisérom Martinom Ťapákom, zomrel 19. 7. vo veku 92 rokov.

→ Vo veku 93 rokov zomrel 29. 7. spisovateľ, ilustrátor a režisér Dušan Roll, zakladateľ Bienále ilustrácií Bratislava aj Agrofilmu v Nitre. V rokoch 1978 až 1981 pôsobil ako riaditeľ Slovenskej filmovej tvorby. Za jeho pôsobenia bolo založené štúdio animovaného filmu.

→ Otváracím filmom 23. filmovej prehliadky Kino na hranici (30. 7. – 4. 8.) v poľskom Cieszyne a Českom Těšine bol *Muž so zajacími ušami* (r. Martin Šulík).

→ Výročnou cenou AČFK ocenili herca Martina Hubu na 47. Letnej filmovej škole Uherské Hradiště (6. – 12. 8.). Otvoril ju film Martina Šulíka *Muž so zajacími ušami* a uzavrela *Správa* režiséra Petra Bebjaka. Okrem celovečerných slovenských a koprodukčných titulov boli v programe aj študentské filmy Juraja Jakubiska, Dušana Hanáka a Ela Havettu či aktuálna tvorba študentov FTF VŠMU.

→ Projekcia *Jánošíka* (1921) bratov Siakelovcov s autorskou hudbou huslistu a aranžera Stana Palúcha sa uskutočnila v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom 14. 8. na festivale Viva Musica!

→ Premiéra digitálne reštaurovaného filmu *Kangchenjunga* (1981) Jána Piroha sa uskutočnila v rámci osláv 100. výročia Slovenského horolezeckého spolku JAMES. V spolupráci so Slovenským filmovým ústavom premietali 9. – 14. 8. na tatranských horských chatách aj filmy Karola Skřípského *Severnou stenou na Kriváň* (1947), *Na lyžiach cez hrebene Tatier* (1947), *Cesta k slnku* (1949), *Na ľadovcoch Montblanku* (1956) a *Tatranský národný park* (1958).

→ Film *Biela na bielej* Viery Čákanyovej získal cenu Green Dox na 20. medzinárodnom festivale dokumentárnych a krátkych filmov Dokufest (6. – 14. 8.) v kosovskom meste Prizren.

→ Film Lucie Kašovej *The Sailor* mal americkú premiéru na 39. medzinárodnom filmovom festivale Flickers Rhode Island (9. – 15. 8.), kde získal hlavnú cenu v kategórii celovečerných dokumentárnych filmov.

SEPTEMBER 2021

2. 9. 1941	Ján Venéni – herec
6. 9. 1971	Éva Bandor – herečka
10. 9. 1926	Marián Kleis st. – herec (zomrel 18. 12. 2008)
12. 9. 1926	Imrich Strelka – herec (zomrel 30. 3. 1989)
15. 9. 1921	Ivan Bukovčan – dramatik (zomrel 25. 5. 1975)
17. 9. 1931	Igor Lembovič – televízny režisér, scenárista (zomrel 30. 10. 2003)
18. 9. 1931	Otakar Krivánek – režisér (zomrel 1. 10. 1997)
20. 9. 1941	Melánia Urcová – strihačka
20. 9. 1946	Judita Fatulová – strihačka
21. 9. 1931	Eduard Grečner – režisér
21. 9. 1961	Alena Bodingerová – scenáristka, dramaturgička
23. 9. 1971	Alexander Šurkala – kameraman
24. 9. 1931	Zuzana Mináčová – umelecká fotografka
24. 9. 1936	Viliam Gruska – architekt, choreograf, režisér (zomrel 23. 9. 2019)
30. 9. 1936	Xénia Gracová – herečka

zdroj: Kalendár filmových výročí 2021
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

ČESKÁ KINEMATOGRAFIA V ROKU 2020

Aj Českú republiku poznamenala covidová pandémia. Priniesla dosť dramatický pokles návštevnosti kín spôsobený najmä obmedzeniami ich prevádzky, ale aj premenou ponuky filmov. Okrem obmedzenia premietaní pre verejnosť má totiž pandémia vplyv na zmenu zvyklostí a pravidiel šírenia audiovizuálnych záznamov v celej ich šírke.

Na rozdiel od ministerstva zdravotníctva sa vo vedení kinematografických inštitúcií žiadne významné zmeny neuskutočnili. Núdzový stav však významne obmedzil prevádzku kín. Od 13. marca do 10. mája boli úplne zavreté; v apríli sa začali obmedzené premietania autokín. Od 11. mája do 14. júna mohli kiná fungovať vo veľmi obmedzenej prevádzke. Mnohé to nevyužili. Od 15. júna do 11. októbra hrali kiná s dodržiavaním hygienických predpisov a s obmedzeným počtom divákov v sálach. Od 12. októbra boli kiná opäť zatvorené a verejné projekcie sa uskutočňovali len v obmedzenom počte autokín. Uzávera pokračovala až do mája 2021. Či už ide o obmedzenia, alebo o pomoc postihnutým sféram, vládne opatrenia boli veľmi nesystémové. Vyhlásené pravidlá sa nedodržiavali, navyše sa často neočakávané menili.

► FINANČNÁ PODPORA

SFKMG vyhlásil v roku 2020 spolu 31 výziev. Ich prostredníctvom rozdelil 419 457 690 českých korún. Na porovnanie – v roku 2019 sa cez 20 výziev rozdelilo 193 159 000 Kč. Do výziev roku 2020 sa prihlásilo 785 žiadateľov, z toho 466 úspešne. Tradične najvyššiu sumu rozdelil fond v okruhu Výroba českého kinematografického diela. V ňom si 75 zo 185 prihlásených projektov rozdelilo 238 699 000 Kč. Druhú najvyššiu sumu sa delila v okruhu Vývoj. Z 290 projektov uspelo 110 a fond ich podporil sumou 61 618 000 Kč. Tretie miesto patrilo okruhu Propagácia, v ktorom fond vyhlásil aj mimoriadnu výzvu Propagácia kinematografie v kine. Tá pomohla subjektom najviac postihnutým pandémiou. Podporu v okruhu získalo celkovo 140 zo 142 projektov a fond medzi ne rozdelil 54 845 690 Kč. V okruhu Filmová distribúcia si 26 450 000 Kč rozdelilo 97 zo 117 projektov. V rámci okruhu Festivaly uspelo 23 z 28 projektov, celková suma tu bola 27 000 000 Kč. Šesť zo siedmich projektov v oblasti Výchova a vzdelávanie si delilo 7 000 000 Kč a sumou 3 845 000 Kč podporil SFKMG 15 zo 16 uchádzačov v oblasti publikačná činnosť a filmová veda.

Významnou súčasťou podpory filmového priemyslu sú Filmové stimuly. V roku 2020 predstavovala schválená dotácia zo štátneho rozpočtu 800 miliónov korún, pričom začiatkom roka previedli na účet SFKMG 500 miliónov schválených ako navýšenie ešte v novembri 2019. Dotáciu si rozdelilo celkovo 70 projektov, na ktoré išlo 1 127 725 007 Kč. Fond zároveň vydal 62 osvedčení o evidencii v objeme 1 272 102 671 Kč. Suma zahŕňa aj už evidované rozpočty navýšené v dôsledku pandémie.

Odbor médií a audiovizie MK ČR zaregistroval 146 žiadostí a podporil z nich 106 sumou 119 537 692 Kč. Nárast oproti predošlému roku spôsobila pandémia a vyhlásenie dvoch kôl na dofinancovanie projektov.

Významnou súčasťou financovania kinematografie je podpora kín z verejných rozpočtov. Mestské zariadenia prevádzkujú v Česku veľa klasických kín. Ich prístup k situácii kín bol odlišný, no aj tak mali nezanedbateľný celkový vplyv na udržanie ich prevádzky.

Významným zdrojom na získanie finančnej podpory sú európske medzinárodné programy. Systému Creative Europe – Media sa v roku 2020 skončil sedemročný cyklus a od roku 2021 prechádza na nové podmienky. České projekty získali 1 996 156 eur. Na vývoj čerpali filmári 150 000 eur, na filmové festivaly 387 688 eur a na výchovu a vzdelávanie 707 678 eur. Suma 152 522 eur smerovala do online distribúcie a 264 000 eur získal East Doc Platform v okruhu Prístup na trh. Podpora filmovej distribúcie bola 334 268 eur a navyše zaradili 34 českých kín do programu Europa Cinemas. Fond na podporu európskych koprodukcí Eurimages dotoval 10 projektov s českou koprodukčnou účasťou celkovou sumou 1 712 000 eur, čo je trikrát viac ako rok predtým. Na siedmich z projektov sa koprodukčne podieľa Slovensko, v troch prípadoch išlo výhradne o česko-slovenskú koprodukciiu.

► FILMOVÁ DISTRIBÚCIA

Po štyroch rokoch, keď návštevnosť prekračovala 15 miliónov divákov, zaznamenali kiná historicky najhoršie výsledky. Konalo sa iba 288 202 predstavení, ktoré navštívilo len 6 384 953 divákov. Hrubé tržby klesli na 905 992 683 Kč. V návštevnosti a tržbách ide o tretinu oproti roku 2019. Priemerné vstupné mierne kleslo zo 142,83 na 141,89 Kč.

Na globálnom trhu pandémia urýchlila vývoj streamovacích platforiem. Ten akceleroval už v roku 2019, keď sa Netflix stal členom MPA a Disney začal po pohltení 20th Century Fox prevádzku Disney+ a ohlásené boli platformy, ktoré začali svoju činnosť práve v roku 2020. Nárast legálnej aj nelegálnej ponuky filmov na internete bol obrovský. Samotné kiná sa snažili podporiť legálne streamovanie a pripomenúť svoju existenciu platformami Vaše kino a Moje kino.

Výrazné obmedzenie prevádzky kín na veľkých trhoch viedlo k odkladaniu premiér štúdiových filmov a k presunom uvedenia do online priestoru. Počet premiér štúdií zlúčených

Premiéry českých a koprodukčných filmov v kinách v roku 2020

FILM	RÉŽIA	VÝROBCA	PREMIÉRA	DISTRIBÚTOR
Zakliate pierko	Zdeněk Troška	Fénix Film	2. 1. 2020	CinemArt
Můj příběh	Libor Adam a Hana Hendrychová	P.A.L. Production	9. 1. 2020	Falcon
Dunaj vědomí	David Butula	Gnomon Prod.	15. 1. 2020	Gnomon Prod. D
Karel Svoboda: Šťastná léta	Petr Klein Svoboda	Goodmind	16. 1. 2020	Bohemia MP D
Případ mrtvého nebožtíka	Miloslav Šmídajer	Bio Illusion	16. 1. 2020	Falcon
Extase - 1933	Gustav Machatý	Elekta	23. 1. 2020	NFA OP
Prilíš osobná známost	Marta Ferencová	Joy dep./Nunez NFE	23. 1. 2020	Bioscop/AQS
Morava, krásná zem III	Petr Šprincel a Lukáš Jiříčka	Xova Film	27. 1. 2020	krutón D
Daria	Matěj Pichler	Europe DTM Production	30. 1. 2020	Bontonfilm
Modelár	Petr Zelenka	0,7km films	6. 2. 2020	Falcon
Chlap na striedačku	Petr Zahradka	Bohemia MP	10. 2. 2020	Bohemia MP
Viva video, video viva	Adéla Komrží	UPP	13. 2. 2020	Aerofilms D
Daleká cesta - 1949	Alfréd Radok	Čs. státní film	27. 2. 2020	NFA OP
V sieti	Barbora Chalupová, Vít Klusák	Hypermarket Film	27. 2. 2020	Aerofilms D
V sieti: Za školou	Barbora Chalupová, Vít Klusák	Hypermarket Film	27. 2. 2020	Aerofilms D
11 barev ptáčete	Vojtěch Kopecký	Silver Screen	11. 3. 2020	Bioscop/AQS D
Poslouchej	David Laňka, Martin Müller	No Stress Production	14. 5. 2020	Bontonfilm
Můj otec Antonín Kratochvíl	Andrea Sedláčková	Punk Film	4. 6. 2020	Aerofilms D
Bourák	Ondřej Trojan	Total Helpart T.H.A.	11. 6. 2020	Falcon
Na krev	Erik Knopp	MasterFilm	11. 6. 2020	MasterFilm D
Psi láska	Linda Kallistová Jablonská	Evolution Films	11. 6. 2020	Pilot Film
Pouť krkonošská	Karel Čtveráček	Film & Sociologie	16. 6. 2020	Film & Sociologie D
Příběh tantry	Viliam Poltikovič	Bio Art Production	18. 6. 2020	Bontonfilm D
3Bobule	Martin Kopp	Vinná Galerie	25. 6. 2020	Bioscop/AQS
Postřižiny - 1980	Jiří Menzel	FS Barrandov	2. 7. 2020	NFA OP
Samotáři: obnovená premiéra po 20 letech	David Ondříček	Lucky Man Films	2. 7. 2020	Falcon OP
Meky	Šimon Šafránek	Negativ	8. 7. 2020	Bontonfilm D
Kouř - 1990	Tomáš Vorel	FS Barrandov	9. 7. 2020	NFA OP
V sieti 18+	Barbora Chalupová, Vít Klusák	Hypermarket Film	9. 7. 2020	Aerofilms D
Havel	Slávek Horák	TVORBA films	23. 7. 2020	Bontonfilm
K2 vlastní cestou	Jana Počtová	Bontonfilm Studios	30. 7. 2020	Bontonfilm D
Ztracený břeh	Jiří Zykumund	endorfilm	6. 8. 2020	Pilot Film D
Casting na lásku	Eva Toulová	Copperfilm	13. 8. 2020	Bontonfilm
Famu v kině 01	různí	FAMU	20. 8. 2020	Aerofilms A RF
Šarlatán	Agnieszka Holland	Marlene Film	20. 8. 2020	CinemArt
Šťastie je krásna vec	Jiří Dairmaid Novák	MOJO Film	27. 8. 2020	Bioscop/AQS
Králi videa	Lukáš Bulava	Artactive Production	3. 9. 2020	Film Europe D
Kiruna - překrásny nový svet	Greta Stocklassa	Analog Vision	10. 9. 2020	Pilot Film D
Krajina ve stínu	Bohdan Sláma	Luminar Film	10. 9. 2020	Bontonfilm
Maškrtné medvedie príbehy	Kateřina Karháňková a Alexandra Májová	Bionaut	10. 9. 2020	Aerofilms A
Ženská pomsta	Dušan Rapoš	Petarda Production	10. 9. 2020	Bohemia MP
Princezná zakliata v čase	Petr Kubík	Three Brothers	17. 9. 2020	Bohemia MP
Bábovky	Rudolf Havlík	Logline Production	24. 9. 2020	CinemArt
Postihnutí muzikou	Radovan Šibrť	PINK	24. 9. 2020	Aerofilms D
Svět podle Muchy	Roman Vávra	Punk Film	1. 10. 2020	Bontonfilm D
Smečka	Tomáš Polenský	8Heads Productions	8. 10. 2020	Bontonfilm
Cesta do nemožna	Noro Držiak	Kabos Film and Media	9. 1. 2020	Luna Studios A SK/CZ
Attila	Petr Větrovský	VDN Promo	5. 2. 2020	Bohemia MP D SK
Sviňa	Rudolf Biermann a Mariana Čengel Solčanská	IN Film Praha	20. 2. 2020	CinemArt SK/CZ
Afrika na Pionieri	Marek Slobodník	Stargaze Production	14. 5. 2020	Bontonfilm D SK
Rytmus: Tempos	Roman Kelemen, Maxim a Nazarij Klujev	Red Bull	17. 9. 2020	Bontonfilm D SK
Skutok sa stal	Barbora Berezňáková	Frame Films/LEON	1. 10. 2020	Frame Films D SK/CZ
Letní rebeli	Martina Saková	Silverart	8. 10. 2020	CinemArt SK/GER

Obnovené premiéry sú v poznámke označené ako OP a zároveň majú pri názve uvedený rok pôvodnej premiéry.
 Ďalšie označenia: dokumentárne filmy - D, animované filmy - A, pásma rôznych krátkych a stredometrážnych filmov RF.
 Pri filmoch uvádzaných ako majoritne slovenské sú uvedené aj koprodukcie.

O DOBRÝCH FILMOCH
 SA HOVORÍ AJ
 V RELÁCII
FILMOPOLIS FM

filmy / filmová hudba / zaujímavosti / novinky

v sobotu 13.00 – 14.00

rtv:
 ROZHLAS A TELEVÍZIA
 SLOVENSKÁ

:RÁDIO_FM

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

